

umb

UNIVERZITA
MATEJA BELA

V BANSKEJ BYSTRICI

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY MATEJA BELA
V BANSKEJ BYSTRICI**

NOVÁ FILOLOGICKÁ REVUE

ČASOPIS O SÚČASNEJ LINGVISTIKE,
LITERÁRNEJ VEDE, TRANSLATOLÓGII A KULTUROLOGII

ROČ. 9, ČÍSLO 2, DECEMBER 2017

ISSN 1338-0583

Predseda Vedeckej rady

doc. Mgr. Vladimír Biloveský, PhD. (vladimir.bilovesky@umb.sk)

Podpredseda Vedeckej rady

doc. PhDr. Ivan Šuša, PhD. (ivan.susa@umb.sk)

Predseda Redakčnej rady

doc. Mgr. Vladimír Biloveský, PhD. (vladimir.bilovesky@umb.sk)

Podpredseda Redakčnej rady

doc. PhDr. Ivan Šuša, PhD. (ivan.susa@umb.sk)

Členovia Vedeckej rady

doc. PhDr. Zuzana Bohušová, PhD.

Doc. PaedDr. Zdenko Dobřík, PhD.

prof. PhDr. Juraj Dolník, DrSc.

Prof. Dr. Michal Harpáň

PhDr. Anita Hutková, PhD.

univ. doc. Kegyesné dr. Szekeres Erika

doc. PhDr. Alojz Keníž, CSc.

Dr. Dušan Kováč Petrovský, PhD.

doc. PhDr. Marta Kováčová, PhD.

prof. PhDr. Mária Kusá, CSc.

doc. Mgr. Patrik Mitter, Ph.D.

prof. PhDr. Jozef Sipko, CSc.

prof. Larisa Sugay, DrSc.

doc. Dr. Tunde Tuska, PhD.

prof. PhDr. Anna Valcerová, CSc.

doc. PhDr. Ján Vilikovský, CSc.

Členovia Redakčnej rady

Mgr. Paulína Kováčová

Mgr. Katarína Krejčí, PhD.

Mgr. Lucia Čendulová

Všetky uverejnené príspevky sú recenzované.

Časopis NOVÁ FILOLOGICKÁ REVUE je zaregistrovaný v databáze INDEX COPERNICUS.

OBSAH

NAMIESTO ÚVODU	5
-----------------------	----------

VEDECKÉ ŠTÚDIE

Martin Schacherl EXPRESSIONAL ACCENTUATIONS IN QUOTES AS APPLIED IN CZECH SCIENTIFIC AND THEORETICAL TEXTS	6
Hanne-Lore Bobáková, Krystyna Heinz SUDENTS' ATTITUDES TO CULTURE AND RELIGION DIVERSITY AND CHANGING CONDITIONS ON LABOUR MARKET AND IN EDUCATION SYSTEM	18
Miroslava Trebichalská, Ingrid Cíbiková TERMINOGRAPHY AND LEXICOGRAPHY IN PRACTISE	35
Jana Štefaňáková K TEORETICKÝM VÝCHODISKÁM LEXIKOGRAFIE ZAMERANEJ NA DVOJJAZYČNÉ SLOVNÍKY A PONUKE SLOVENSKO-NEMECKÝCH A NEMECKO-SLOVENSKÝCH BILINGVÁLNYCH SLOVNÍKOV NA SLOVENSKU	52
Marta Kováčová K RECEPCII NOVELY «ЖИВИ И ПОМНИ» (ŽI A PAMĀTAJ) VALENTÍNA RASPUTINA NA SLOVENSKU	71
Eva Čulenová MALÁ SONDA DO KLASIFIKÁCIE JAZYKOVÝCH KOREKTÚR	81
<u>RECENZIE</u>	
Anita Huťková BANSKOBYSSTRICKÁ TRANSLATOLÓGIA – VEDA, EDUKÁCIA, SÚVISLOSTI	93
Dušan Kováč-Petrovský RECEPCIA TALIANSKEJ LITERATÚRY CEZ MODERNÝ A OBJEKTÍVNY VEDECKÝ POHĽAD	94
Jan Lazar LES FEMMES, LE FRANÇAIS ET LA FRANCOPHONIE	95
Eva Čulenová NOVÁ PUBLIKÁCIA PRE ZÁUJEMCOV O SLOVENČINU AKO CUDZÍ JAZYK	97

SPRÁVY A INFORMÁCIE

Vladimír Biloveský – Ivan Šuša DVADSAŤ ROKOV ODBORU PREKLADATEESTVO A TLMOČNÍCTVO NA UMB	98
Anton Repoň JUBILUJÚCA PROFESORKA LARISA SUGAY	100
POKYNY PRE AUTOROV	102
INSTRUCTIONS FOR AUTHORS	104

NAMIESTO ÚVODU

Milé čitateľky a čitatelia,

banskobystrická translatológia si v tomto akademickom roku pripomína významné výročie – dvadsať rokov svojho vzniku. Jej počiatky sa viažu k vzniku Filologickej fakulty Univerzity Mateja Bela (v tom čase jedinej svojho druhu na Slovensku), ktorá od akademického roku 1997/1998 začala pripravovať odborníkov v odbore prekladateľstvo a tlmočníctvo. Po organizačných zmenách (vlúčením do Fakulty humanitných vied a neskorším premenovaním na Filozofickú fakultu UMB) sa rozvíja až podnes. V počiatku jej pomáhali postaviť sa na nohy jej bratislavskí a nitrianski kolegovia, v súčasnosti patrí banskobystrická translatológia medzi nosné piliere prekladateľstva a tlmočníctva na Slovensku. Jedným z nosných aktivít banskobystrickej translatológie bolo aj vydávanie tlačeneho časopisu Filologická revue, neskôr Nová filologická revue – v elektronickej podobe, ako ju poznáte v súčasnosti.

Zaželajme teda banskobystrickej translatológii veľa úspešných študentov, vedeckých výstupov a hlavne – odhodlaných a kvalitných odborníkov, ktorí budú šíriť dobré meno prekladateľstva a tlmočníctva doma i v zahraničí.

Redakcia

VEDECKÉ ŠTÚDIE**EXPRESSIONAL ACCENTUATIONS IN QUOTES AS APPLIED IN CZECH SCIENTIFIC
AND THEORETICAL TEXTS****Martin Schacherl****Pedagogická fakulta fakulta Jihočeskej univerzity, České Budějovice
schacherl@pf.jcu.cz****Kľúčové slová: štýl, teoretický odborný text, korpus po česky napísanej monologickej
odbornej komunikácie, aktualizácia, diferenciacia****Key words: style; theoretical and scientific text; the corpus of Czech written scientific
monological communication; activation; differentiation**

The paper focuses on the means for activating professional discourse, namely on enhancing the topicality of diverse linguistic devices by placing them in quotes. Even though inverted commas may fulfil manifold functions in the text, their significance in particular usage need not always be unambiguous. Therefore their use in specialized discourse is prevalingly limited to literal quotations from other texts, on exact titles and terminology. Using quotes in other functions is rather scarce, in many cases reflecting distinctive usage in a particular field of science. Inverted commas in scientific discourse can also indicate vagueness, indefiniteness, subjectiveness, expressiveness, rarely even aesthetic aspects of an expression. It is here that expressions in quotes can allow for originality and individuality in the author's professional style. Our aim is to produce acceptable evidence for (non)occurrence of expressional concern which purposefully breaks (A) relative completeness, perspicuity and explicitness as well as (B) stylistic emotional neutrality of contemporary scientific discourse, while being set off in quotes. This paper is thus intended to survey the processes that are currently taking hold in contemporary Czech theoretical discourse, that is to say the linguistic processes of interaction, individualisation, and metaphorisation in professional communication. In formulating the starting hypotheses, our study is grounded in the evolutionary alterations of scientific and technical expression towards a higher originality and individuality of expert style (KRAUS 1994). These topical trends have repeatedly been described and justified by specialists in the field (e.g. ČMEJRKOVÁ 1999; KRČMOVÁ 2008; BARTŮŇKOVÁ, ZACHOVÁ 1995).

Stylistically, the language of theoretical and scientific utterances comprises carefully formulated, relatively complete, exact and clear disquisitions delivered within public linguistic communication and marked by a prevailing conceptual constituent. The wording of a technical communication is stylised with suppressed emotionality, while innovative means of expression are instrumental in conveying scientific knowledge and its correlation more perspicuously. Lacking aesthetic ambition and persuasive function, academic style is rather bound to complete cognitive objectives. The fact that in professional communication the choice of expressions is stylistically and emotionally neutral is correlative with the use of standard language necessitating literary vocabulary.(1) The variability and specificity of multiform human cognitive processes are naturally reflected in multiple professional discourse communicating information from various fields of human activity. This paper is focused on theoretical scientific style, adjusted to the presentation of new knowledge, precise and elaborate in form and content, and directed to an erudite recipient.

In order to achieve the intended targets, the research generated a textual corpus representing contemporary Czech scientific monological discourse. The anthology comprises team and authorial monographs which are thematically divided into five Czech Science Foundation (hereinafter GAČR) fields: 1 technical sciences; 2 sciences of inanimate nature; 3 medical and biological sciences; 4 social sciences and humanities; 5 agricultural and biological-environmental sciences.(2) The term “contemporary scientific communication/contemporary scientific discourse” means restrictedly technical, monological monograph communication written in Czech roughly in the last decade. Our preferred choice were team monographs on account of presumably diminished influence of subjective stylistic factors. The differential point of view embracing ‘horizontal’ classification was adopted to enable us to compile a deliberately differentiated text sample which should prove or disprove long-standing assertions, accepted by lay and academic communities as one, that the observed targets of Czech-written scientific monological communications in particular fields are (can be) dissimilar and, further, that the most striking differences can be expected between ‘sciences and humanities’; specifically, our study attempts to comprehend the process of linguistic differentiation between selected fields, namely, one of the factors affecting the dissimilar linguistic development of contemporary Czech scientific discourse and identified as a ‘professional’ determinant (DANEŠ, 1997, 74). Since the process of differentiation is perceived today as one of the most distinct features of contemporary development of Czech technical style, our endeavour then is to render the process of (linguistic) differentiation, i.e. separation of more and more specialised fields (KRAUS, 1994, 15) within the corpus

representing contemporary Czech academic discourse. The selected monographs include theoretical technical, or even scientific, texts but not popularising works. With the clear limits of a scientific text being difficult to fix, the expression *scientific* is used according to the GAČR classification of particular fields. The ambiguous terms (*technical*) sciences; *scientific (style)*; *scientific (communication/ discourse/ text)* etc. are reduced in the text if connected to the stylistic aspects of professional text and substituted by the terms of (*technical*) fields; *theoretical scientific (style)*; *theoretical scientific (communication /discourse/ text)*.

In monographs representative of the present-day Czech written scientific discourse, the greatest incidence of graphically emphasised expressions in quotes was found in Czech and international technical terminology.(3) Terms in quotes occur in all fields of science, but the practice of using inverted commas in particular groups of fields varies. Mostly consistent is the graphical quoting of international and Czech terminology in technical fields with mathematics, while least conformity is found in medical and biological fields. In technical sciences, including mathematics, placing in quotes indicates Czech terminology, whereas parentheses mark international terminology. In sciences of inanimate nature, quotes signal both international and Czech terminology; Czech terms are discriminated by both inverted commas and parentheses, or solely by parentheses. In medical and biological monographs, inverted commas are used to indicate international terminology which may be also set off by parentheses, that is jointly with parentheses or without them. In humanities and social sciences, the practice is exactly the opposite, with quotes indicating Czech terminology. Both inverted commas and parentheses here introduce Czech equivalents of international terms, as well as quotations of common facts, phrases, things, phenomena or events. The quoted terminology actually does not enhance the originality and creativity of scientific style, rather, along with stimulating the recipient, it reinforces the authorial scientific diction. Foreign terminology can be indicated by a different type of font, mostly italics. A comparison of practices in individual fields reveals that specific graphical differentiation of international or Czech terminology has become fixed, yet only within a particular group of related fields.

Besides marking the international and Czech terminological quotations, the authors of the excerpted monographs use inverted commas to mark the words which point out simplistic, old or obsolete terminology, or possibly its oscillations (v „zakázaném pásu“ *neuspořádaných polovodičů lze nalézt ještě jiné elektronové stavy*).(4) Quotation marks are also used to highlight in the text non-scientific wording (*velmi často se zhotovují mikrodisky ve tvaru „hříbku“*); popularisation (*zřejmý potenciál naladění pro „zelené“ chování*); jargon

(fenomén „bílého pláště“); phrasemes (že takovéto hybridní polyploidní komplexy, jež vznikají jako důsledek nahodilých hybridizačních událostí, jsou v některých případech skutečně „slepé vývojové uličky“); periphrases of stock phrases (označil „opoziční smlouvu“ za skrytou tichou velkou koalici). If the terminological appellation is substituted by a non-terminological appellation, it can hold a subjectivising marker (jejich první setkání s nefrologem je až při akutním zahájení dialyzační léčby při zjevné uremii /tzv. „pacient z ulice“/, i.e. a patient not treated so far). In theoretical scientific communication, the stylistic and emotional neutrality of a technical expression can also be activated by technical jargon of a particular field, as an example of which can serve map titles in agricultural and biological environmental fields (e.g.. *mapa „pěťadvacítka“*). Implicative simplifying terminology, non-scientific wording or complementariness thus establish a meaningful dialogue between the author and the recipient. Admittedly, a simplifying or popularising expression can be attributed to lack of concrete technical appellation or to its informality.⁽⁵⁾ If this is not the case, the graphical signal of inverted commas represents a deliberately chosen means of activation and motivation to make the scientific expression more comprehensible even to a less erudite recipient. Similarly, even non-terminological appellations placed in quotes become a useful means for stimulating the textual interactivity which reflects the author's cognisant attitude towards a delegated recipient through replacing emotionally neutral terminology by activating professionalisms, or by devices to render various degrees of certainty about the subject matter. Expressions signalled by inverted commas belong, just like inclusive plural (Krčmová, 2008, 211) and questions, both in form and function, to devices that give to prevalingly monological technical communication a hidden dialogic quality.

In addition, quotation marks used in the selected monographs also indicate imprecise, ambiguous or vague expressions, i.e. means that, put simply, go against the principles of scientific diction. Inverted commas signal here purposefully less precise appellation („*mírným*“ *zvýšením sérového kreatininu*). The recipient's attention is drawn to the fact that the appellation in quotes violates the norms of technical style. In scientific fields, including mathematics, and in the fields of inanimate nature, in medical and biological environmental fields, inverted commas are mostly used with expressions to describe relative values, such as measure and opinion adjectives (*v teoreticky „ideálním“ prostředí*), often in the superlative (*pokud existuje více „nejlepších“ jedinců se stejnou fitness*). Words expressing impreciseness, indefiniteness or approximation of the conveyed information are placed in quotes throughout the whole excerpted corpus of technical texts. In social sciences and humanities, means of expression to render impreciseness and indefiniteness are not graphically accentuated straight

in the basic text, which can be indicative of a higher authorial tolerance to popularising or less precise diction in this type of scientific monographs.

Our excerpts also evidenced using quotation marks to convey subjectivity and expressiveness. The subjectivised authorial attitude and expressivity is delivered through accentuated appellations entering the terminological context of technical discourse under the tension resulting from a clash between a concrete appellation and a stylistically neutral scientific text. More often than not, the activated means of expression carries a telling stylistic marker (*jde skutečně o hladkou křivku, z níž naměřené minimum „vykousla“ silná absorpční čára; jeseteři a veslonosi jsou nejstarší dnes žijící skupinou paprskoploutvých ryb, jsou žijícími zkamenělinami, rybami, které doslova „zapomněly vymřít“*). The graphic expression in quotes can, at the same time, be a literal translation of a foreign word or phrase, in the main, a loan translation from English (e.g. *především nekontrolovanou „rozlezlou“ urbanizací /urban sprawl/*). Placed in inverted commas are, and in all researched fields, also devices meaning “as it were”. The author chooses the activating expression, taking for granted that the recipient it will find unconventional. The authorial intention to break the stylistic and emotional neutrality of scientific discourse is manifested here, although the stylistic activity of the activated means is reduced by its graphical separation in quotation marks (e.g. *mnozí si s čísly jen „hráli“*).

Rare, though in all excerpted monographs, is the incidence of metaphorical expressions in quotes, mostly set metaphorical appellations or personifications (*prales celkově „zestárl“, tzn., dožívají další jedinci či jejich skupiny a přitom stále nestačí dorůst nová generace*, and the like). Lexicalised transfer of semantic similarity combines enhanced expressiveness with concretisation, which frequently features a contextual stylistic value (*ledviny „pumpují“ NaCl z turbulárního lumenu*). The incidence of personification is recorded in all corpus monographs. Sporadic is the occurrence of similes in quotes, and in all fields, except sciences of inanimate nature. Invariably it is the right side of simile, *comparatum*, that is graphically set off, (*tento oblak bývá někdy označován jako „kouřící hora“, protože se line od vrcholku hory a podobá se kouři proudícímu z komína*). In social sciences and humanities, in agricultural and biological environmental fields, sporadically also in technical fields with mathematics, even sentence phrases can be placed in quotes (e.g. *kdy obecně platilo: „Když se neurodilo na místním poli, urodilo se jistě někde jinde“; or lidé „viděli druhý břeh“*). The dividing line between the accentuated expression the author deems necessary to detach from the basic text through inverted commas and the expression that is

not yet contradictory to the norms of theoretical scientific style constitutes a degree of the authorial subjective deliberation and cannot be exactly determined. As an example can be given two collocations - *učebnicový příklad* used in the basic text (*doslova učebnicovým příkladem tohoto jevu jsou bouře ukázané na obr.*) and *učebnicová forma* which is placed in commas (*v přírodě však tyto procesy probíhají v čisté „učebnicové“ formě jenom málokdy*). In the former, the metonymical link between a specific attribute and the basic noun is perceived by the author as lexicalised, unimpairing the concreteness or exactness of the existing relation of similitude, in the latter, modification of the stem substantive is deemed more accentuated, probably requiring a higher level of the recipient's cognitive activity; unsurprisingly, in the same monograph, the same author does not hesitate to separate them graphically from the basic text.

In social sciences and humanities, expressions placed in inverted commas include also quotations or cloned clichés (*označil „opoziční smlouvu“ za skrytou tichou velkou koalici*); non-verbal phrasemes (*jazyček na vahách*); lexicalised appellations of things and phenomena (*šedá zóna*). Expressions in quotes may deliver here an expressive stylistic marker (*keré pod patronátem konkrétního šlechtice fungovaly jako samostatné „církvičky“ (farní obce)*), but, above all, they convey authorial irony (*Mnichovská dohoda, spíše však diktát, „upravila“ československé hranice*); authorial indifference to the content (*v jakési „vynucené“ toleranci*); sparsely even hyperbole (*o České republice již kolovaly vtipy, že je největší „nevládní organizací“ Evropy*). As used in monographs produced in social sciences and humanities, figurative language, to a large extent metaphorical appellation, is the most frequent and stylistically most active device of the whole excerpted corpus (*paralela s jiným „upečeným“; k zahájení reformy bylo zapotřebí také odvahy ke „skoku do tmy“; stal se „chodícím billboardem, který naláká voliče“; pro mladší a vzdělanější voliče byly často postmateriální hodnoty důležitější než „tlustá peněženka“, kterou slibovala ODS*). The inverted commas in the monograph *Politický systém České republiky: Historie a současnost* (4TEXT1) accentuate even figurative appellations developed into sentences (e.g. *stal se „chodícím billboardem, který naláká voliče“*). Exceptionally, the fields of social sciences and humanities place in inverted commas complete quotations, or possibly commonplaces which are set in activated semantic contexts (*bylo možno cumgranosalis („se zrnkem soli“ – s drobnou nadsázkou) mluvit; představovala (vertikální subordinační linie) nervus rerum / „nerv věci“/ státní správy; neblahé důsledky v podobě politické nestability a extrémně vysoké nezaměstnanosti postihly bezprostředně po rozdělení zejména menší z obou „siamských dvojčat“, Slovenskou republiku*). Quotations, regardless of whether translated or written in

Czech, serve here not only to refine the wording, but they also offer an indisputably decorative element, concurrently accentuating the authorial stylistic originality and activating the recipient. In monographs written in the field of social sciences and humanities, diverse lexemes, including professionalisms; subjectivised authorial appraisals; allusions; irony or quotations represent stylistically efficient means to add more expression and colour to the author's technical communication.

The observed purpose in the corpus of present-day Czech written technical discourse is typified by manifest constancy which is reflected in the recurrent use of graphically accentuated vocabulary. In technical fields, particularly in the monograph *Kouzlo čísel. Od velkých objevů k aplikacím* (1TEXT1), the graphical division of the text by inverted commas is only used as a means of activating technical expression. In the other delimited scientific fields, expressions in quotes fulfil also different functions. In medical and biological monographs and in those produced in the sciences of inanimate nature can be recorded certain inconsistency in purposeful application of inverted commas to detach expressions from the text. It is signalled by the occurrence of identical appellations in the same function both in quotation marks and in the basic text. In social sciences and humanities, purposeful stylistic accentuation of expressions used in theoretical technical texts can appear despite the fact that the devices for rendering impreciseness and indefiniteness are part of the basic text, unseparated from it graphically. In contrast to the other fields, monographs produced in social sciences and humanities use inverted commas to activate also allusions; authorial detachment; irony; or hyperbole.

Accentuations of diverse linguistic devices represent the most frequent stylistic activation in present-day Czech written scientific texts. Serving as an effective means of communication between the author and the recipient of a technical text, they can be found in all excerpted monographs produced in the defined fields. In view of the monological character of technical discourse, accentuated expressions set off from the basic text by inverted commas belong to devices that contribute to potent inner dialogic quality of technical communication. The graphical signal of quotation marks in most cases serves to draw the recipient's attention to simplified terminology; non-scientific wording; complementarity; to oscillating or inconsistent specialised terminology, in general, to variance from the stylistic norms of technical communication. Further, inverted commas are used in scientific discourse to highlight vague and indefinite expressions; professionalisms or inconsistent terminology in the field; expressions meaning "as it were"; means for expressing subjectiveness or

expressiveness; rarely also delivering aesthetic function. Nothing like the “so called” phrase, which was not the subject of our research for it does not fulfil the examined activational functions, though it can be found in contemporary Czech written scientific discourse. In social sciences and humanities, inverted commas also accentuate figurative appellations; authorial indifference to the scientific content; scarcely signalling hyperbole, or possibly even irony. Accentuations of diverse linguistic devices through quotation marks represent an effective mode of neutral delivery of contemporary Czech technical texts. Their frequency and stylistic activity in all excerpted monographs in the defined fields corroborate the authorial intentions of introducing more originally stylised scientific diction, while their graphical differentiation from the basic text evidences the enduring authorial respect for the stylistic norms of theoretical scientific communication.

Our analyses of the selected segment of technical expression in the corpus of contemporary Czech written scientific communication did not corroborate noticeable linguistic differences among individual fields. Monographs representative of particular fields may have shown certain differences in selected aspects, yet no major distinctions. More obvious disproportions were documented between social sciences and humanities on the one hand, and the remaining fields on the other, i.e. in the anticipated opposition of ‘humanities’ and ‘sciences’. The proposed processes of interaction, individualisation; and metaphorisation of scientific discourse were corroborated for a selected device only in monographs produced in social sciences and humanities, partially also in agricultural and biological environmental fields. Monographs produced in the related fields fully use the selected expressions in inverted commas to convey synonymity; terminological variability; figurative phraseology; and similarity. The primary cognitive function of scientific discourse, such as enabling better understanding of the delivered issues, is in social sciences and humanities complemented by cultivated language, allowing for higher and, above all, more original and stylistic ambition. As a result, scientific discourse here is more personal and emotional than in the other selected fields. Thus what makes social sciences and humanities different from other fields is a higher stylistic ambition in delivering the scientific content as well as greater acceptance of the recipient.

- (1) This description is based on the concept of professional style (Krčmová, 2008, pp. 208–215).
- (2) Particular monographs are further referred to by abbreviations mentioned in the bibliography.

- (3) The word term is understood here as an “appellation of a concept in the conceptual system of a specific scientific or technical field” (Martincová, 2002, 488). In practice, however, it is difficult to define what a term is and what a term is not in individual fields. This study featured one-word as well as compound-word excerpts. Furthermore it discriminated between international terminology, including the terms derived from international stems, and Czech terminology. The fact that some terms have only the international version, or only the Czech version, or possibly the Czech version is obsolete, is not taken in consideration. Neither were analysed oscillations of international and Czech versions of the terms. The excerpting methodology was limited to practical, easy-to-objectivise, criteria – reference in specialised terminological dictionaries. A technical term was deemed faintly terminologised if it is not included in the specialised terminological dictionary when used across several fields. Beyond our attention remained the overlapping of terminology and phraseology because it is irrelevant to the purpose of this research.
- (4) The collocation “zakázaný pás” represents an interval of energies in whose, strictly speaking, ideal system cannot exist any states of energy. In that particular case, there are some, though not many. Using the term *zakázaný pás* then is not quite a correct appellation (namely it applies to amorphous semiconductors) that is set off graphically by inverted commas.
- (5) For example, in a geological monograph, quotation marks accentuate ‘informal’ stratigraphical units, i.e. one-time stratigraphical, petrographical or paleontological terms which fail to observe generally adopted rules and codes of technical terminology. Geological and paleontological terminology is currently inconsistent and its codification according to various types of rules is put into practice very slowly. Inverted commas here signal foreign (above all German) terminology, suitable for border correlation, or possibly working, or popular, terms.

BIBLIOGRAPHY

- FLAJŠHANS, M. KOCOUR, M. RÁB, P. HULÁK, M. PETR, J. ŠLECHTOVÁ, V. B. ŠLECHTA, V. HAVELKA, M. KAŠPAR, V. LINHART, O. *Genetika a šlechtění ryb. 2. rozšířené upravené vydání. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, fakulta rybářství a ochrany vod, 2013, 305 s. /(3TEXT2)*
- HORNÍČKOVÁ, K. ŠRONĚK, M. (eds.). *Umění české reformace. Praha: Academia, 2010, 555 s. /(4TEXT2)*
- CHLUPÁČ, I. BRZOBOHATÝ, R. KOVANDA, J. STRÁNÍK, Z. *Geologická minulost České republiky. 2. opravené vydání. Praha: Academia, 2011, 436 s. /(2TEXT2)*
- KOLEJKA, J. *Nauka o krajině: Geografický pohled a východiska. Praha: Academia, 2013, 439 s. /(5TEXT2)*
- KŘÍŽEK, M. SOMER, L. ŠOLCOVÁ, A. *Kouzlo čísel: Od velkých objevů k aplikacím. Praha: Academia, 2009, 368 s. /(1TEXT1)*
- MAREK, V. M. aj. *Uhlík v ekosystémech České republiky v měnícím se klimatu. Praha: Academia, 2011, 255 s. /(5TEXT1)*
- PELANT, I. VALENTA, J. *Luminiscenční spektroskopie. II: Nanostruktury, elektroluminiscence, stimulovaná emise. Praha: Academia, 2010, 348 s. /(1TEXT2)*
- ŘEZÁČOVÁ, D. NOVÁK, P. KAŠPAR, M. SETVÁK, M. *Fyzika oblaků a srážek. Praha: Academia, 2007, 576 s. /(2TEXT1)*
- SEKANINA, L. VAŠÍČEK, Z. RŮŽIČKA, R. BIDLO, M. JAROŠ, J. ŠVENDA, P. *Evoluční hardware: Od automatického generování patentovatelných invencí k sebemodifikujícím se strojům. Praha: Academia, 2009, 328 s. /(1TEXT3)*

- TESAŘ, V. SCHÜCK, O. aj. *Klinická nefrologie*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2006, 652 s. /(3TEXT1)
- VODIČKA, K. CABADA, L. *Politický systém České republiky: Historie a současnost*. 3. aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2011, 488 s. /(4TEXT1)
- VRŠKA, T. HORT L. ADAM, D. ODEHNALOVÁ, P. HORAL, D. *Dynamika vývoje pralesovitých rezervací v České republice*. Praha: Academia, 2012, 238 s. /(5TEXT3)

LITERATURA

I.

- BARTUŇKOVÁ, J. ZACHOVÁ, A. *Od textu k hypertextu*. In Spisovná čeština a jazyková kultura 1993: sborník z olomoucké konference 22. – 27. 8. 1993. Praha: Univerzita Karlova, 1995. s. 202–207.
- CLYNE, M. *Cultural differences in the organization of academic texts: English and German*. Journal of Pragmatics 11, 1987, s. 211–247.
- CLYNE, M. *Zu kulturellen Unterschieden in der Produktion und Wahrnehmung englischer und deutscher wissenschaftlicher texte*. Info Daf 18, 1991, s. 376–383.
- CVRČEK, V. KOVÁŘÍKOVÁ, D. MÁCHA, J. KŘEN, M. LINK: korpus odborných lingvistických textů, verze 2 z 6. 5. 2011. [online]. Ústav Českého národního korpusu FF UK. Dostupné z: <http://www.korpus.cz>.
- ČECHOVÁ, M. KRČMOVÁ, M. MINÁŘOVÁ, E. *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, 381 s.
- ČECHOVÁ, M. *Proměny současných odborných komunikátů*. Stylistyka XIV, 2005, s. 287–294.
- ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda*. Praha: Karolinum, 2011, 380 s.
- ČMEJRKOVÁ, S. DANEŠ, F. SVĚTLÁ, J. *Jak napsat odborný text*. Praha: Leda, 1999, 255 s.
- DANEŠ, F. (ed.). *Jazyk vědy*. In Český jazyk na přelomu tisíciletí. Praha: Academia, 1997. s. 68–83.
- GALTUNG, J. *Structure, culture, and intellectual style: An essay comparing saxon, teutonic, gallic and nipponic approaches*. In Sociale Science Information, 20. 6. 1981, s. 817–856.
- JELÍNEK, M. *Odborný styl*. In Slovo a slovesnost. Ročník 16, č. 1, 1955, s. 25–37.
- KARLÍK, P., NEKULA, M., PLESKALOVÁ, J. (eds.). *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Brno: Lidové noviny, 2017.
- KRAUS, J. *K současným vývojovým proměnám vědeckého a odborného vyjadřování*. In Naše řeč. Ročník 77, č. 1, 1994, s. 14–19.
- KRČMOVÁ, M. *Pojmovost jako konstituující faktor projevu. Funkční styl odborný*. In ČECHOVÁ, M. KRČMOVÁ, M. MINÁŘOVÁ, E. *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. s. 208–229.
- MINÁŘOVÁ, E. CHLOUPEK, J. *Výrazy v publicistickém textu označené uvozovkami*. [online]. Naše řeč 66, 1983. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6365>.

SLANČOVÁ, D. *K pragmatické charakteristice slovní zásoby*. In KARLÍK, PETR, KRČMOVÁ, MARIE ed. *Jazyk a kultura vyjadřování: Milanu Jelínkovi k pětasedmdesátinám*. Brno: Masarykova univerzita, 1998, s. 185–191.

II.

BEDNÁŘ, J. aj. *Meteorologický slovník výkladový a terminologický* (eMS). [online]. ČMeS. Elektronická verze sestavená terminologickou skupinou ČMeS na základě aktualizace prvního vydání meteorologického slovníku (MS 1993). Dostupné z: <http://slovník.cmes.cz>.

BERKA, R. CHÁBERA, S. *Anglicko-český slovník z oboru rybářství*. Vodňany: Výzkumný ústav rybářský a hydrobiologický, 1977, 139 s.

BERKA, R. CHÁBERA, S. *Česko-anglický slovník z oboru rybářství*. Vodňany: Výzkumný ústav rybářský a hydrobiologický, 1980, 145 s.

BLAŽÍČEK, O., KROPÁČEK, J.: *Slovník pojmů z dějin umění: názvosloví a tvarosloví architektury, sochařství, malby a užitého řemesla*. Praha: Aurora, 2013, 480 s.

HORÁK, B. *Anglicko-český a česko-anglický lesnický a myslivecký slovník*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 1991, 392 s.

HORÁK, B. *Lesnický a dřevařský slovník anglicko-český a česko-anglický*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 1999. 352 s.

HOROVÁ, A. aj. *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*. Praha: Academia, 2006. 986 s.

MALÍKOVÁ, A. aj. *Slovník česko-anglický, anglicko-český: odborných názvů v oblasti ekologie vodního prostředí, vodního hospodářství a rybářství*. Vodňany: Střední rybářská škola Vodňany, 2007. 85 s.

NOVÁK, M. LANGEROVÁ, P. *Anglicko – český, česko – anglický slovník matematické terminologie* [online], 2006. Dostupné z: http://www.umat.feec.vutbr.cz/~novakm/cesko_anglicky_slovník_matematicke_terminologie.pdf.

POKORNÝ, J. aj. *Velký encyklopedický rybářský slovník*. Plzeň: Fraus, 2004. 668 s. *Pomocný německo-anglicko-český slovník odborných výrazů z oblasti životního prostředí*. Pracovní materiál Konzultačního fóra MŽP. Praha: Ministerstva životního prostředí, 2000, 193 s.

Terminologický slovník výkladový zemědělsko – potravinářský. [online]. Dostupné z: <http://www.agronavigator.cz/ts/>.

TROJAN, R. MRÁZ, B. *Malý slovník výtvarného umění*. Praha: SPN, 1990, 236 s.

VEDRAL, J. *Anglicko-český matematický slovník*. [online]. Praha: Jednota tlumočnicků a překladatelů, 2002. Dostupné z: <http://www.pcslovníky.com/pdf/ANG044.pdf>.

VOKURKA, M. HUGO, J. aj. *Velký lékařský slovník*. 6. vydání. Praha: Maxdorf, 2006. 1024 s.

ZEMAN, O. BENEŠ, K. aj. Anglicko-český geologický slovník s rejstříkem českých názvů. Praha: Academia, 1985. s. 497.

ZEMAN, O. BENEŠ, K. aj. *Geologický slovník: Anglicko – český a česko – anglický*. [online]. Dostupné z: <http://www.geology.cz/aplikace/encyklopedie/gsllov.pl>.

Resumé

Výrazové aktualizácie v úvodzovkách v súčasných českých teoretických odborných textoch

Príspevok sa zameriava na prostriedky aktivizácie odborného prejavu, konkrétne na aktualizácie rôznorodých jazykových prostriedkov vyčlenených úvodzovkami, ktoré predstavujú najčastejší spôsob aktivizácie štýlu súčasných českých odborných textov. Ich frekvencia a štýlová aktivita vo všetkých excerpovaných monografiách vymedzených skupín odborov potvrdzuje ambície autora/ov originálnejšie štylizovať dikciu odborného prejavu, grafické odlišenie od základného textu je potom potvrdením pretrvávajúceho autora/ov k normám štýlu teoreticky odbornej komunikácie. Graficky je čitateľ úvodzovkami najčastejšie upozorňovaný na zjednodušujúcu terminológiu, (ne)exaktné vyjadrenie, komplementárnosť, rozkolísanie či neustálenosť terminológie daného odboru, t. j. všeobecne na odlišnosť od štýlových noriem odbornej komunikácie. Úvodzovky ďalej signalizujú v odbornom diskurze výrazy vágne, neurčité, profesionalizmy či neustálenosť terminológie daného odboru, prostriedky s platnosťou "aby som tak povedal", prostriedky vyjadrujúce subjektivitu, expresivitu, vzácnu aj estetickú funkciu. V spoločenských a humanitných odboroch úvodzovky upozorňujú čitateľov aj na obrazné pomenovania, autorskú dištanciu od obsahu odbornej výpovede, vzácnu tiež nadsázku, eventuálne aj iróniu. Analýzy vybranej zložky vyjadrovania nepotvrdili výrazné procesy jazykovej diferenciacie medzi jednotlivými skupinami odborov. Proklamované procesy interakcie, individualizácie a metaforizácie odbornej komunikácie sa potvrdili na vybranom prostriedku iba v monografiách zo spoločenských a humanitných odborov, obmedzene aj poľnohospodárskych a biologicko-environmentálnych odborov. Pokiaľ ide o výrazy v úvodzovkách, monografie z týchto odborov aktívne využívajú synonymitu, variabilnosť terminológie, obraznej frazeológie a prostriedkov vyjadrenia podobnosti. Primárnu kognitívnu funkciu odborného prejavu umožňujúcu dokonalejšie pochopenie podávanej problematiky v spoločenských a humanitných odboroch dopĺňa aj starostlivosť o kultivovaný jazyk, vyššia, ale najmä originálnejšia štylizačná ambícia odborného vyjadrenia. Odborný diskurz je v dôsledku toho osobitejší a emocionálnejší, v porovnaní s monografiami ostatných vymedzených odborov. Spoločenské a humanitné vedy sa tak od ostatných skupín odborov odlišujú vyšším zameraním na štylizáciu vyjadrenia odborného obsahu a vyššou mierou akceptácie adresáta.

SUDENTS' ATTITUDES TO CULTURE AND RELIGION DIVERSITY AND CHANGING CONDITIONS ON LABOUR MARKET AND IN EDUCATION SYSTEM

Hanne-Lore Bobáková, Krystyna Heinz

Obchodně podnikatelská fakulta Slezské univerzity, Karviná

bobakova@opf.slu.cz

Obchodně podnikatelská fakulta Slezské univerzity, Karviná

heinzova@opf.slu.cz

Kľúčové slová: postoj, kultúra, diverzita, globalizácia, náboženstvo, bezpečnosť

Key words: attitudes, culture, diversity, globalization, religion, security

Introduction

Europe in the 21st century can be characterized by the crisis of cultures. Multiculturality influences human identity on the individual and inter-individual levels from the point of view of objective determinants (Martínek 2011, 31). The old continent becomes a place where population from different continents flows. Sweden and Germany that have shown the friendliest attitude towards the migration problem are slowly beginning to change their media rhetoric. The most visible changes can be noticed in Sweden and Germany, especially after the incidents which took place at the end of the previous year in German cities. Concurrently, there appear opinions demanding better guarding of the Schengen Area. Meanwhile, media verbalise the end of the dream related to European security and warn about the danger of terrorist attacks, cyber wars between countries, attacks aimed at households through the "Internet of Things", and attacks to strategic infrastructure. For these reasons, it is interesting to watch the evolution of attitudes toward the problematic aspects of current events in Europe and the Czech Republic. Numerous surveys are attempting to analyse respondents' values and attitudes related to education surroundings as well (Heinz, Orszulik, 2014).

The latest research aimed at the attitudes of Czechs towards the so-called Islamic State implemented by the Centre for Public Opinion Research within the Institute of Sociology have shown that interest in this topic is significant, but at the same time respondents state a slightly bigger interest in problems related to the refugee crisis (Červenka 2015, 2). Activities developed by so called Islamic State are considered by respondents as a threat for the security of the Czech Republic, security of the Czech Republic in connection with the refugee crisis is

perceived as a threat, however, the research indicates an interesting finding about a great threat to European security caused by refugees.

Nowadays, opinions related to the mentioned above questions are available, for example Czech people's attitudes toward immigrants have proved to be mostly negative and hostile (Scheu 2011, 117). A similar approach is traditionally expressed in connection with the Roma minority in the CR and this trend will probably be continued in the future as well. (Weinerová 2014, 8). In connection with multiculturalism it is necessary to mention basic relations between cultures:

- 1 Conservative multiculturalism where a stronger culture is dominating, which leads to the assimilation of a weaker culture.
- 2 A submissive relation between cultures with a weaker culture tending to assimilate.
- 3 Cultures are isolated, which results in marginalizing of a weaker culture.
- 4 Liberal relationship characterized by the equality of cultures (McLaren 2004, 57).

Numerous works present various opinions based on deep historical, economic and sociological analyses. P. Barša in his work *Západ a islamismus* (Barša, 2001) tries to discuss the clash of civilisation and dialogue of cultures seeing the reason of the fight in the polarization of the wealth and poverty, power and impotence, development and fall, as well as self-confidence and inferiority. He claims that events related to the 11th of September made the West think over its relationship to former colonies and that then Islamism attacked a planetary hegemony of the Euro-American block and attempted to found Muslim states and communities based on Islamic principles. Islamism was analysed as a phenomenon raising from the processes closely connected with colonization, de-colonization, and modernization of Muslim societies.

Barša lists a short history of events showing the rising threat of Islamism, beginning with the Iran Revolution in 1979. He argues that the crucial role in the history before this date is played by the process of two types of modernization typical for Muslim societies: the revolutionary modernization represented by Egypt and the liberal one in Tunis, and on the contrary, the "conservative" modernization implemented in Morocco. The mentioned approaches show an attempt to adapt to European modernity, however, Islamism as a political movement follows a programme of Re-Islamisation and is anti-modern and anti-Western. In spite of these facts, Barša's opinion is that Islamism is modern in the way it was able to shift Islam from the position of being a religion or a culture to the position of a political ideology

against three relatively independent areas – ethics, economy and politics - that should be unified in one organic unit based on the Sharia formulated in the Koran.

Barša foresees two potential interpretations related to the future development stemming from the division into the wealthy and powerful North and the poor and weak South, a former colonizer and a colonized, who protests by demonstrating its national identity. The first one supposes that the West will have to face Islam because it has a different attitude towards traditional Western culture values, the other one requires criticising its own imperialistic ambitions striving for a universal civilisation.

Z. Bauman (Bauman, 2009), a sociologist, in his numerous works expresses an opinion that globalization not only valorises the local in a cultural sense, it constructs the local as the tribal. Processes of geopolitical fragmentation give those in power even more room to manoeuvre. Glocalization involves the reallocation of poverty and stigma from above without even the residual responsibility of *noblesse oblige*. Geographical and social mobility are dichotomized - populations are refigured as tourists and vagabonds. Globalization thus reinforces already existing patterns of domination, while glocalization indicates trends to dispersal and conflict on neo-traditional grounds. The privileged walk, or fly away, the others take revenge upon each other.

Bauman focuses on the process of diasporisation. He claims that each place on the earth is a set of ethnic and religious diasporas and on the places where they overlap people have to cope with the disparities and otherness, but at the same time they might enjoy different attitudes to life. He claims that currently, in the time of mass migration, diasporas and melange related to ethnic, religious and linguistic issues, it is obvious that people migrate to various destinations, for example more than 1 million Poles settled in the UK, while a million and a half British emigrated to Australia, a million to Spain, etc.

Nowadays, as Bauman states, immigrants do not have to assimilate with the target cultures, they want to keep their national identity and people have to cope with living with foreigners, which is demanding. It is a new skill people have to acquire. However, the process is exciting and adventurous and people are expected to participate in it.

Lately, a rising interest in the topic related to the clash of Christianity and Islam has been observed. J. Roux (Roux, 2015), for example, presents an opinion that currently we live

in the post-Christian world and Christianity is not a leading power any more. Looking back at the history of wars, the author states that religion could not be the only factor influencing the never ending conflict, but there existed other ones, nationalism, a desire for adventure and wealth. Recent events connected with Iraq, for example, show that in spite of the intervention of the West, or because of it, the gap among communities living there becomes deeper and terrorism still continues. Roux expresses an opinion that the mentioned war has been existing for 1345 years and will definitely go on in the future.

1 The goal and hypotheses

The presented text is a continuation of the article published in 2015 (Bobáková, Heinz, 2015) and based on the survey conducted among students at School of Business Administration in Karviná, Silesian University in Opava a year ago. It focused on their attitudes to some controversial aspects of the globalized society characterized by migration and plurality trends and especially on evaluation related to the respondents' answers in the areas of religion and culture diversity, but also on students' opinions about the education system and its ability to react to the current changes adequately.

The mentioned questionnaire survey was repeated after a year in the same educational institution and it can be presumed that there will occur a shift in respondents' opinions closely interconnected with recent events. It is possible to presume that in the first part of the questionnaire survey related to culture diversity students' answers will be different due to the influence of factors like media, politics, public opinion, etc. and that respondents perceive changes in religion and culture diversity in a different way. The shift in students' views can be related to the following areas:

- perceiving religion and culture diversity as a threat to people's lives,
- feelings of empathy and tolerance can be substituted by fear,
- preferring a mono-cultural society as it is the guarantee of security,
- perceiving problems occurring in multicultural societies as being connected to the religious radicalism of ethnic minorities or rather to their social status.

In the second part of the questionnaire survey, the shift in students' opinions related to the changing European reality and education was analysed in terms of:

- students' awareness about the influence of current political, social and culture processes on their professional life,
- perceiving the fact that the system of education does not provide sufficient preparation for changing conditions in Europe,
- students' opinions related to the system of education preparing them for changing conditions on the labour market.

Respondents were also expected to express more negative associations about the concepts of migration, religion and tolerance than in the previous survey.

On the basis of the mentioned facts and in accordance with the views expressed in specialist literature the following hypotheses were submitted:

- H1 Religion diversity will be perceived rather as a threat,
- H2 The attitude to other ethnic groups will be rather related to a fear,
- H3 The concept of a multicultural society will not be perceived in a positive way,
- H4 Respondents will express an opinion that current political, social and culture processes will influence their professional lives,
- H5 Respondents' opinions about the system of education being prepared for changing conditions in Europe will be rather negative,
- H6 Respondents' opinions about the system of education being prepared to react to changing conditions on the labour market will be rather negative,
- H7 Gender interconnection with the attitudes will not be proved.

The above listed hypotheses were verified in the beginning of the summer term 2015/2016 in the questionnaire survey conducted among 149 students of School of Business Administration in Karviná, Silesian University in Opava.

2 Results and evaluation

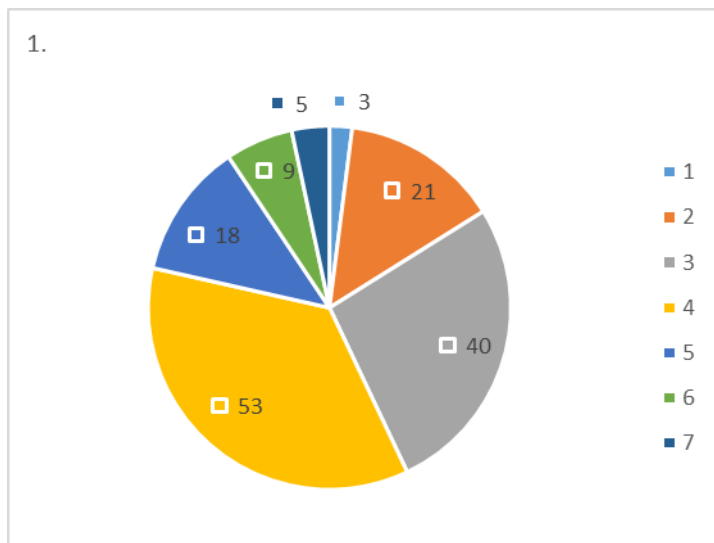
Table 1: Culture and religion diversity and their impact

Culture and religion diversity is connected with

enrichment of various aspects of life.	1	2	3	4	5	6	7	danger threatening in various aspects of life
	3	21	40	53	18	9	5	

Source: own processing

Figure 1: Culture and religion diversity and their impact

Source: own processing

In the answers to the question about students' attitudes to culture and religion diversity, the majority of students answers are placed in the middle of the scale within the scale positions 3-5, which shows that they are not able to determine their position, but a number of students is inclined to see aspects enriching their life in the scale position 2. At the same time scale positions 6 and 7 indicate that danger connected with diversity is for them of less importance with the number of respondents of 9 and 5 in the scale positions 6 and 7.

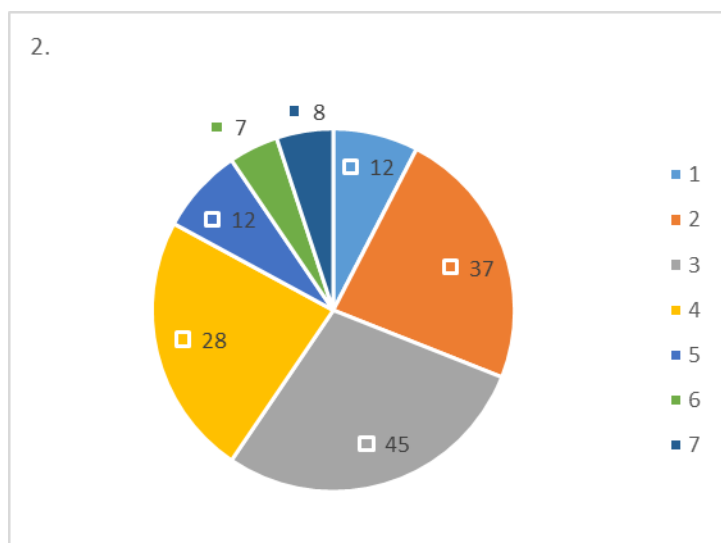
Table 2: Compassion and tolerance towards other ethnic groups

Do you prefer

compassion and tolerance towards other ethnic groups?	1	2	3	4	5	6	7	Compassion and tolerance are not important.
	12	37	45	28	12	7	8	

Source: own processing

Figure 2: Compassion and tolerance towards other ethnic groups

Source: own processing

In the answer related to compassion and tolerance students have distinctly chosen the left side of the offered spectrum stating that compassion and tolerance are very important for them – the number of 45 respondents in scale position 3 and the number of 37 in the scale position 2 of the scale. Only 8 students think that compassion and tolerance are not important at all in the scale position 7 and 7 students expressed similar opinions in the scale position 6.

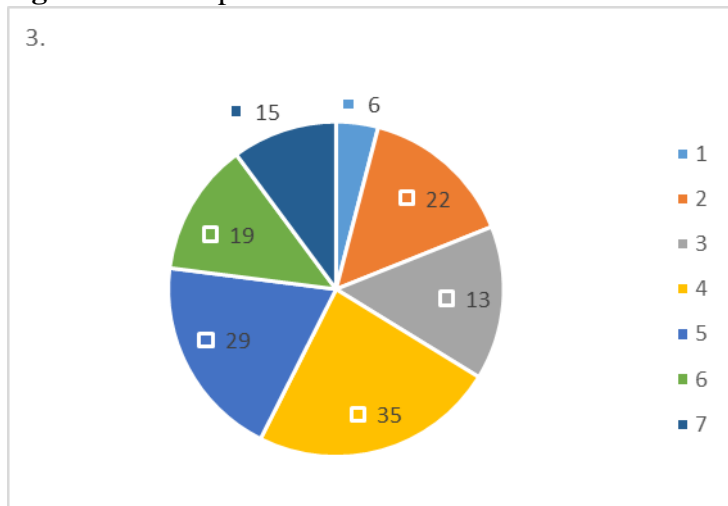
Table 3: Concept of multicultural and monocultural society

Do you tend to agree with the concept of

multicultural society?	1	2	3	4	5	6	7	Monocultural society is the guarantee of security.
	6	22	13	35	29	19	15	

Source: own processing

Figure 3: Concept of multicultural and monocultural society

Source: own processing

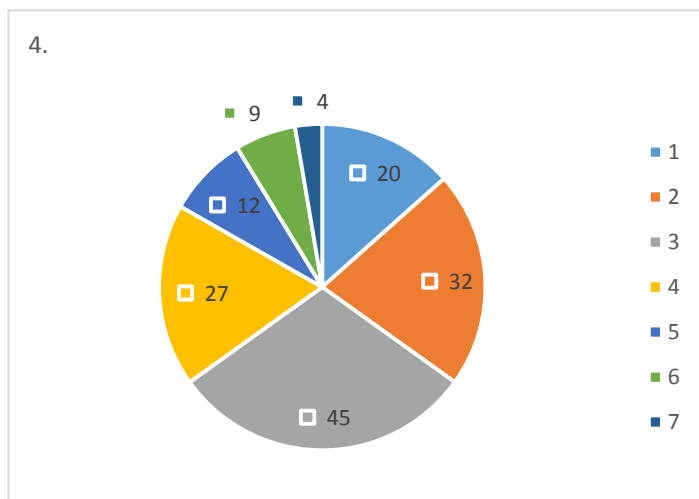
The biggest number of students have chosen the scale position 4 in the offered spectrum, which probably means that it is difficult for them to state their opinions in this topic. Nevertheless, a relatively big number of students agree with the concept of multicultural society with 22 students in the scale position 2 and 13 in the scale position 3. The right side of the spectrum is represented by slightly higher numbers of 29 answers in the scale position 5 and 19 respondents in the scale position 6. For 15 students in the scale position 7 a monocultural society is the only guarantee of security.

Table 4: Religious radicalism of ethnic minorities

Current problems in multicultural societies are caused by

religious radicalism of ethnic minorities.	1	2	3	4	5	6	7	Problems in multicultural societies originate in the social status of ethnic minorities.
	20	32	45	27	12	9	4	

Source: own processing

Figure 4: Religious radicalism of ethnic minorities

Source: own processing

In answers to question four students have clearly stated that religious radicalism of ethnic minorities is responsible for current problems in multicultural societies. The left side of the spectrum is distinctly dominating with the numbers 45 in the scale position 3, 32 in the scale position 2, and 20 in the scale position 1, which strongly supports the mentioned idea. The right part of the scale shows relatively low numbers of 12 in the scale position 5, 9 in the scale position 6, and only 4 in the scale position 7.

The next part of the review was aimed at students' opinions related to the current system of education in connection with the changing social and cultural conditions and at comparing the results of surveys conducted in 2015 and 2016. The results of the 2016 survey have shown that students' opinions are diversified showing prevailing placement of answers in the middle of the semantic differential scale, which can be interpreted in two ways: the students were not sure about their answers or they are partly satisfied with the education system, but they can see its drawbacks.

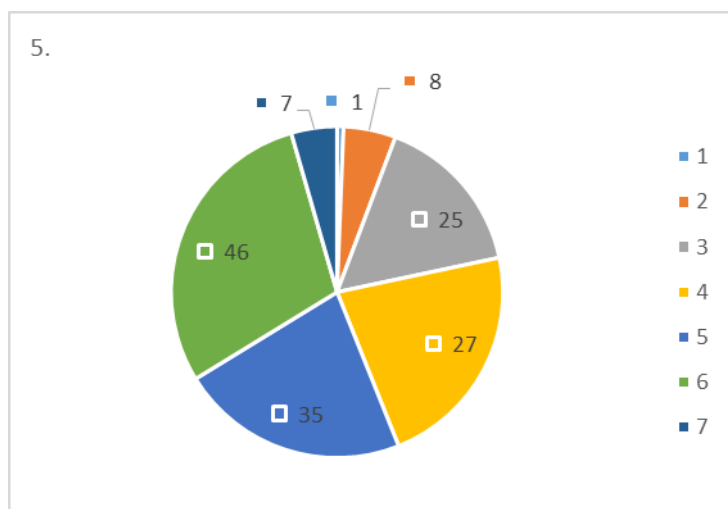
If we compare the number of answers in the left and right parts of the scale, we can state that negative evaluation is dominating. Distinctly positive opinions related to the education system were expressed only by 1 respondent, 8 students have chosen the scale position 2 and 25 students the scale position 3. In the right part, 27 respondents have decided for the scale position 5, 46 students for the scale position 6, and 7 students are definitely not satisfied with the education system in the scale position 7.

Table 5: Preparation of students for changing social and cultural conditions

Does the education system prepare students for changing social and cultural conditions in Europe?

In a satisfactory way.	1	2	3	4	5	6	7	In an unsatisfactory way.
	1	8	25	27	35	46	7	

Source: own processing

Figure 5: Preparation of students for changing social and cultural conditions

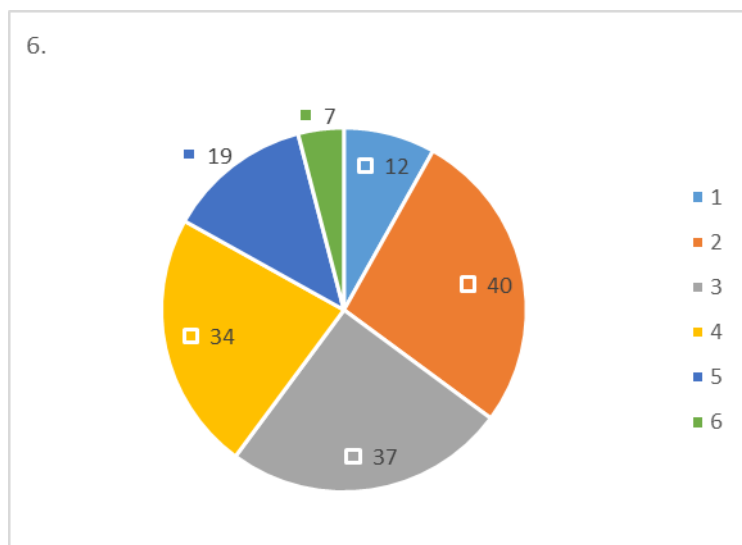
Source: own processing

Answers to the following question dealing with the preparation of the education system for changing conditions on labour market also showed diversified students' opinions. The biggest number of respondents decided for the scale position 3 (40 answers) while the numbers of answers related to the scale positions 3 (40), 4 (37), and 5 (34) were almost the same. No answer appeared in the scale position 1, but there were 7 answers in the scale position 7. It is necessary to take into consideration the fact that almost half of the respondents have reservations to the education system in connection with the changing conditions on labour market. The mentioned results are indicated in the graph below.

Table 6: Preparation of students for changing conditions on labour market

Does the education system prepare for changing conditions on labour market?

In a satisfactory way.	1	2	3	4	5	6	7	In an unsatisfactory way.
		12	40	37	34	19	7	

Source: own processing**Figure 6:** Preparation of students for changing conditions on labour market*Source:* own processing

Answers to the next question related to the significance of political, social and culture processes in Europe and their influence on students' future jobs have proved that students are aware of the mentioned processes as students' answers have been concentrated between the scale positions 1-4, with almost one third stating important influence (40), while 47 students placed their answers in the scale position 2, 35 in the scale position 3, and 13 in the scale position 4. Only 5 students decided to choose the scale position 5 and 9 students expressed the opinion that current changes will not influence future jobs in the scale position 6.

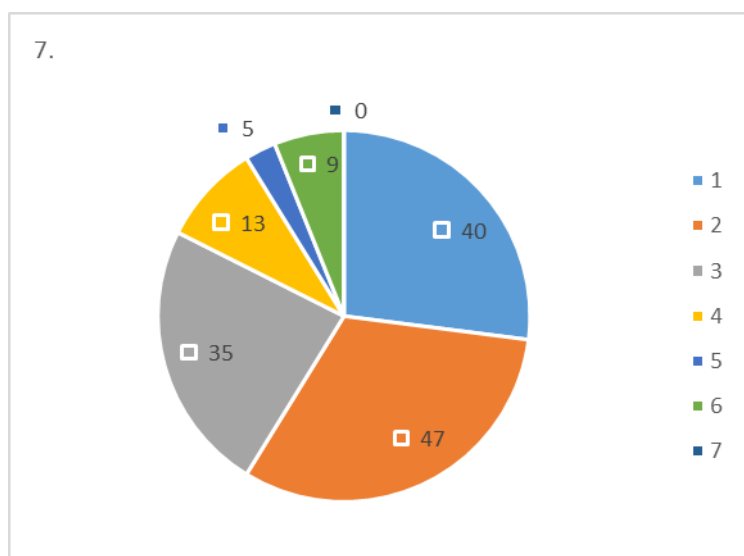
Table 7: Influence of political, social and cultural processes on future jobs

Will current political, social and cultural processes in Europe influence your future job?

Definitely, they will.	1	2	3	4	5	6	7	Definitely, they will not.
	40	47	35	13	5	9		

Source: own processing

Figure 7: Influence of political, social and cultural processes on future jobs

Source: own processing

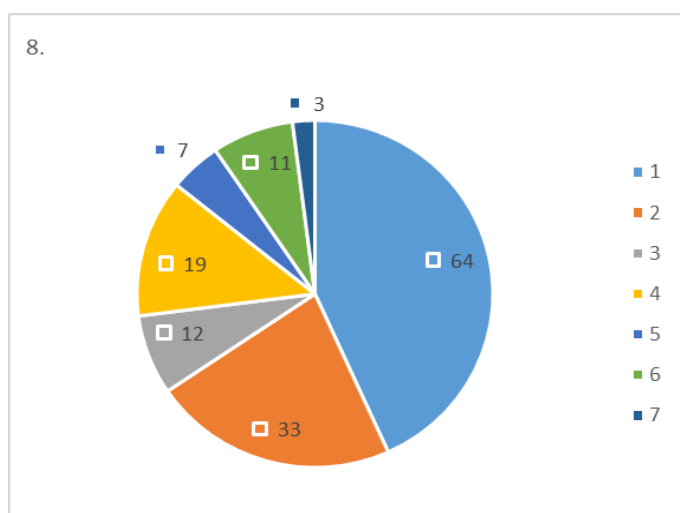
The question number 8 was aimed at the problem of the national identity (1) (Czechs, Slovaks, etc.) where 64 students are convinced that they rather belong to the Czech or Slovak nation than to the Europeans, 33 students have chosen the scale position 2, 12 students the scale position 3 and 19 respondents the scale position 4. Only 7 answers were placed in the scale position 5, 11 in 6, and 3 respondents chose the scale position 7.

Table 8: National identity

Do you feel to be rather

a Czech, Slovak, etc?	1	2	3	4	5	6	7	rather a European?
	64	33	12	19	7	11	3	

Source: own processing

Figure 8: National identity

Source: own processing

3 Associations

The next part of the research focused on generating associations to the concepts of migration, religion, and tolerance.

Students were able to generate numerous associations, most of them being synonymous, therefore the following paragraphs comprise only one of the synonyms occurring in students' answers. All associations have been listed beginning with the positive ones, continuing with the neutral, and finishing with the negative ones. However, the number of the negative ones is definitely prevailing.

Associations related to the migration involved concepts related mainly to new culture phenomena, including the negative ones, security threats, adaptation, and also nationalities connected with the concept of migration:

Migration:

Chaos, moving, Muslims (a word with a negative connotation used in Czech), dirt, mess (a word with a negative connotation used in Czech), damaging European culture, Christianity, refugees, problems, riots, violence, illnesses, terrorist attacks, raping danger, fear, war, change, mistake, journey, Merkel, Africa, Middle East, education, and striving for a better life.

Religion:

Fanatism, islamisation, radicalism, racism, division of society, lack of tolerance, war, no Islam, belief, Christianity, culture, tradition, trust, attitudes, keeping up customs, rituals, church, and rules.

Tolerance:

Lack of empathy, stupidity the EU, law, respect, willingness, sympathy, sincerity, ethnic minorities, justice, friendship, living together, accepting others, allowance, understanding, and preserving traditional values.

4 Discussion

1. In comparison with the previous survey it can be stated that students have generally expressed similar opinions to those acquired in the previous one. The highest concentration of students' answers are like last year in the middle of the spectrum, especially in the scale positions of 3 and 4, but at the same time the numbers of respondents' opinion in the left part of the spectrum are higher, which indicates a slight shift towards the feeling of being threatened. It can be stated that the perception of culture and religious diversity as a threat to various aspects of life has increased.

2. When comparing answers to question 2 to the previous survey results, it can be summarized that the results related to the old and new surveys are similar, i.e. the highest concentration of students answers are located in the left side of the spectrum with the biggest number in the scale position 4, in the scale position 5 there can be observed only a relatively small number of 12. Generally it can be stated that there is a very slight shift of numbers towards the right part of the scale.

3. In comparison with the previous survey it can be summed up that generally students expressed similar opinions to those acquired in the previous one. However, the right part of the scale shows bigger numbers than last year, which gives evidence about changing opinions of respondents and their slight preference for a monocultural society. Moreover, only 6 students' answers were placed in the scale position 1 related to a clear preference for a multicultural society.

4. Comparing the current results to ones acquired last year, there can be observed a fair shift of respondents' opinions towards the left side of the scale, which means that students are aware of the fact that current problems in multicultural societies are caused by religious radicalism of ethnic minorities. Only a very low number of students think that the mentioned problems are connected with the social status of ethnic minorities.

5. In comparison with the previous survey related to 2015, we must state that the number of respondents positively evaluating the preparation of the education system for changing conditions has decreased. Respondents also expressed them not being satisfied with the education system in a more distinct way than in 2015.

6. The survey has shown that in comparison with the results related to 2015 fewer respondents have evaluated the preparation of the education system for changing conditions on labour market in a negative way. It is possible to state that the numbers of students evaluating the preparation of the education system for changing conditions on labour market in a positive and negative ways are nearly the same.

7. The answers to question 7 related to current political, social and cultural processes in Europe influencing students' future jobs have indicated that respondents' attitudes have not changed significantly in comparison to the results in 2015. Students have expressed opinions that political, social and cultural processes in Europe will definitely influence their future. However, the number of respondents who suppose that there will be no influence has slightly increased.

8. In the answers to question 8 related to students' nationality it has been shown that there has not occurred any shift in attitudes. Respondents seem to be convinced to belong to Czech and Slovak nations.

Conclusion

The presented article is a continuation of the text published in 2015. It is based on the survey conducted among students at School of Business Administration in Karviná, Silesian University in Opava in the spring of 2016 evaluating students' attitudes to selected controversial aspects of the globalized society characterized by migration, plurality trends,

religion and culture diversity, and also students' opinions about the education system and its ability to react to the current changes adequately.

Having compared the survey results related to years 2015 and 2016 it can be stated that in accordance with our estimation the questionnaire survey results indicate a shift in respondents' opinions created under the influence of media, politics, public opinion, etc. The associations the students generated also indicate the fact that their attitudes towards the researched phenomena have deteriorated.

It can be estimated that in the future a negative perception of culture and religion diversity will continue. A diversification of the society based on culture and religion differences can lead to stronger feelings of threat to security in various areas related to changing conditions on labour market, fear connected with the loss of job, and an increasing dissatisfaction with the education system that is not able to react to the changing conditions in a flexible way.

Comments

- (1) Na OPF studují také zahraniční studenti ze Slovenska

BIBLIOGRAPHY

BARŠA, Pavel, 2001. *Západ a Islamismus*. Centrum pro studium demokracie s kultury. Praha. ISBN 80-85959-96-8.

BAUMAN, Zygmunt, KUBICKI, Roman, ZEIDLER-JANISZEWSKA, Anna, 2009. *Życie w kontekstach*. Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne. Warszawa. ISBN 978-83-61408-77-2.

HEINZ, Krystyna and BOBÁKOVÁ, Hanne-Lore 2015. Students' Attitudes to Culture and Religion Diversity an Changing Conditions on Labour Market and in Education System. *Acta Economica Karviniensia*, 2, 31-43. ISSN 1212-415X.

HEINZ, Krystyna and ORSZULIK, Irena 2014. Students' Value Attitudes Based on the Method of the Semantic Differential. In: *Efficiency and Responsibility in Education, 11th International Conference on Efficiency and Responsibility in Education*. Prague: Czech University of Life Sciences, 200-205. ISBN 978-80-213-2468-8. WOS 000351960900069.

McLAREN, Peter, 1994. White terror and oppositional agency: Towards a critical multiculturalism. In: *Multicultural education, critical pedagogy, and the politics of difference*. C. Sleeter and P. McLaren (eds.) New York: State University of New York Press, s. 33-70. ISBN 978-230-609167).

MARTÍNEK, Libor, 2011. K problematice identit na Těšínském Slezsku. *XLinguae.eu. European Scientific Language Review*. Issue 3, 2011. s. 28-33. ISSN 1337-8384.

ROUX, Jean Paul, 2015. *Střet náboženství*. Rybka Publishers: Praha. ISBN 978-80-87950-13-5.

SCHEU, Harald Christia, 2011. *Migrace a národní konflikty*. Praha: Auditorium, ISBN 978-80-87284-07-0.

WEINEROVÁ, Renata, 2014. *Romové a stereotypy: výzkum stereotypizace Romů v Ústeckém kraji*. Praha: Karolinum, ISBN 978-80-246-2632-1.

Centrum pro výzkum veřejného mínění. Sociologický ústav AV ČR. Česká veřejnost o tzv. Islámském státu- prosinec 2015. <http://cvvm.soc.cas.cz> [online]. [cit. 2016-20.01]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com/_form2contents/c1/a7487/f3/pm160115.pdf

Resumé

Sudents' Attitudes to Culture and Religion Diversity and Changing Conditions on Labour Market and in Education System

The presented paper deals with the questionnaire survey conducted by means of the Semantic Differential method in the groups of students studying at School of Business Administration in Karviná, Silesian University in Opava. The research focuses on students' attitudes towards some controversial aspects of the globalized society characterized by migration and plurality trends. The evaluation of the respondents' opinions is especially related to the areas of religion and culture diversity as well as the education system and its ability to adequately react to the current changes.

TERMINOGRAPHY AND LEXICOGRAPHY IN PRACTISE

Miroslava Trebichalská, Ingrid Cíbková

Faculty of Arts, University of SS. Cyril and Methodius in Trnava
mrebichalska@gmail.com
ingrid.cibikova@ucm.sk

Kľúčové slová: lexikografia, terminografia, terminologické údaje, terminologické produkty, terminologické záznamy, terminologická práca
Key words: lexicography, terminography, terminological data, terminological products, terminological records, terminology work

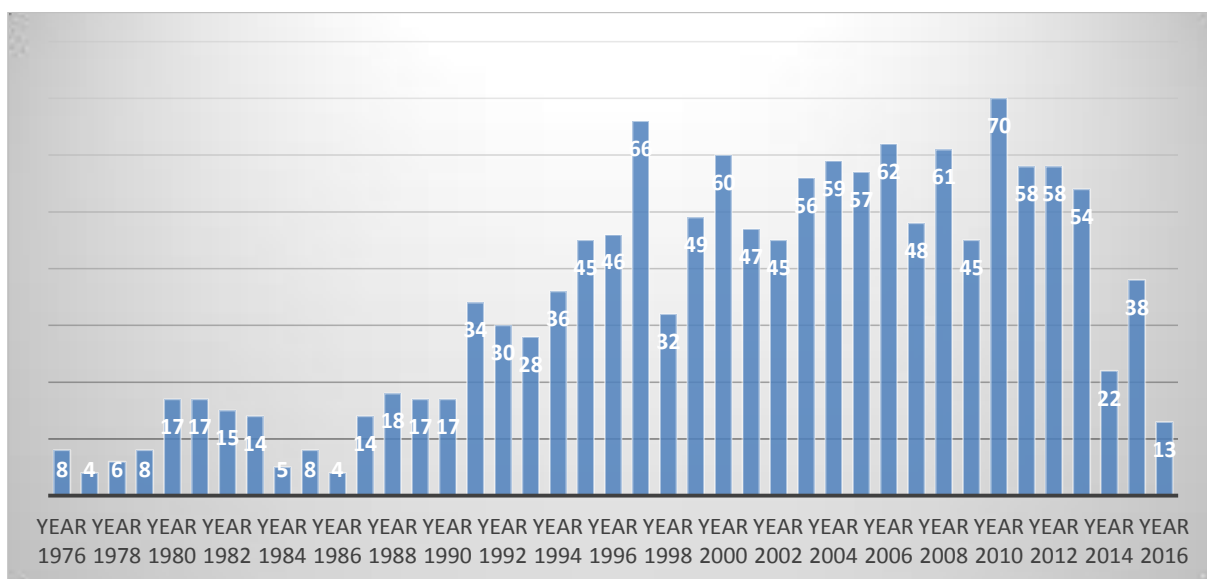
Introduction

The research of terminography and lexicography has been launched in October 2016. The main objective is utilization of all available resources from lexicography in terminography on the basis of compilation, description, processing and presentation of the terms of selected disciplines in two languages (English and Slovak). Partial objective is to analyse the terminology products on the territory of the Slovak Republic. Other partial objectives are to make the graphical representation of terminography and lexicography works, to introduce the importance of terminological data with respect to the context, and to characterize the theoretical knowledge in the field of lexicography and terminography. Our motivation for choosing the topic was the fact that both disciplines, terminography and lexicography, are important in the field of specialised language, however its standards are rarely used in practise.

Findings

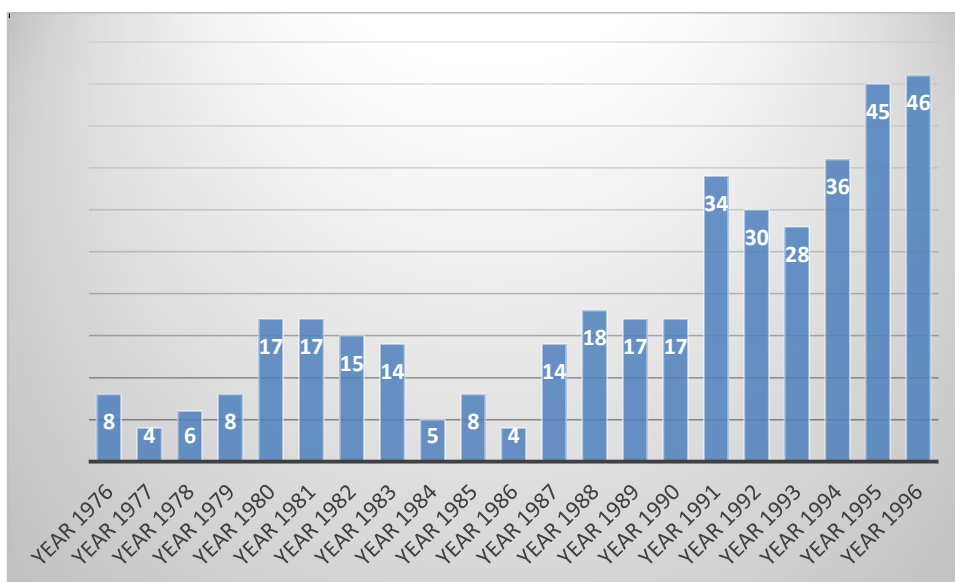
1 The research of terminography in Slovakia

Since 1975 no research was made concerning on lexicography and terminography, therefore one of our areas of research is focused on analysing the current state of lexicography and terminography works and the graphical representation of the current terminography and lexicography works. After one month the literature retrievals were obtained and the data was selected. The literature retrievals contained various data: from dictionaries, through students' books, to novels containing word "dictionary". Therefore the first step was to select only reliable data and divide them into the years. After the selection remained 1391 records from around 3000 records. These records were divided according to years and are presented in the following graph:

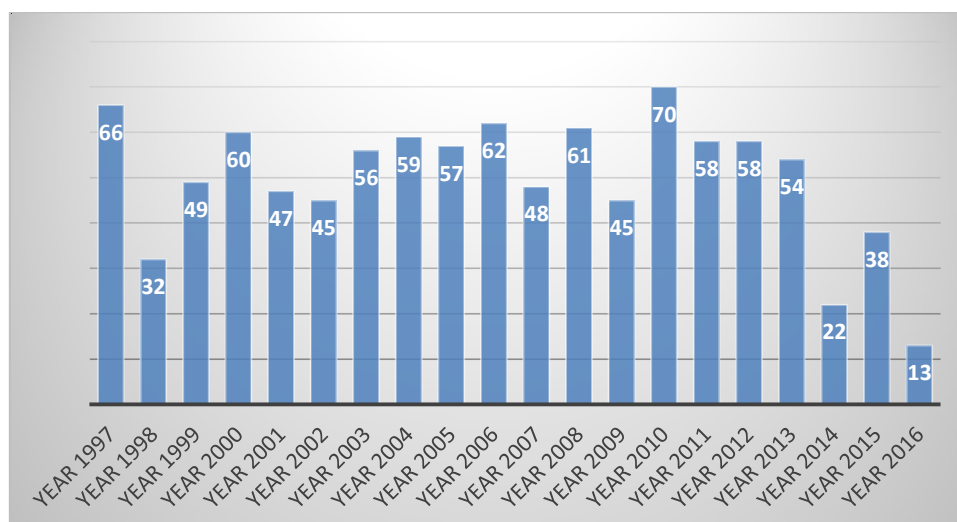

Graph 1 [The number of dictionaries published between 1976 and 2016 - authors representation]

Graph 1 shows the number of all dictionaries published in Slovakia according to individual years. The numbers show the overall view on the issue. To make the graph more clear and easy to read, the period between 1976 and 2016 is divided into two parts. Graph 2 demonstrates the years 1976 and 1996 and graph 3 demonstrates years 1997 and 2016. On the horizontal line is presented number of books produced, e.g. the lowest number is in years 1978 and 1986, the highest number from this period is in 1996.

Graph 2 [The number of dictionaries published between 1976 and 1996 - authors representation]

Graph 3 [The number of dictionaries published between 1997 and 2016 – authors representation]

As it was mentioned above, the gathered data represent 1391 dictionaries, which would be difficult to describe in the Master's thesis. It is suggested to divide the period of forty years into two halves and study them separately, so the social, political and economic situation is reflected. Many dictionaries are only additional printings without any changes. The research is focused on bilingual dictionaries therefore there are offered the most important lexicography and terminography works from the deep analysis for practise. In the following chart the years and number of dictionaries published in the following categories are presented:

1. General translation dictionaries – dictionaries which offer general language of two or more languages
2. Specialised translation dictionaries – translation dictionaries which are focused on specific field, e.g. tourism, gastronomy, business correspondence
3. Specialised language dictionaries – specialised dictionaries which help specialists and translators
4. Slovak language dictionaries – focused on Slovak language, the history, synonyms etc.
5. Others – dictionaries, which does not belong to any of these categories

Year	General translation dictionaries	Specialised translation dictionaries	Slovak language dictionaries	Others
1976	2	5	1	-

1977	-	4	-	-
1978	-	5	1	-
1979	3	3	2	-
1980	3	12	-	2
1981	2	12	1	2
1982	3	10	2	-
1983	5	3	3	3
1984	-	3	-	2
1985	3	3	-	2
1986	2	-	-	2
1987	3	5	2	4
1988	4	9	3	2
1989	3	9	2	3
1990	6	7	2	2
1991	11	18	2	3
1992	6	10	1	13
1993	11	10	2	5
1994	6	13	5	12
1995	9	25	3	8
1996	9	16	3	18
1997	15	18	15	18
1998	6	12	6	8
1999	15	16	3	15
2000	14	19	7	20
2001	15	17	4	11
2002	13	13	5	14
2003	20	12	6	18
2004	12	15	10	22
2005	17	18	7	15
2006	30	17	4	11
2007	19	11	2	16
2008	29	17	5	10

2009	18	13	7	7
2010	37	13	10	10
2011	28	11	7	12
2012	35	7	5	11
2013	20	10	6	18
2014	11	4	3	4
2015	14	7	6	10
2016	1	5	3	4

Chart 4 [Detailed number of published dictionaries according to the type – authors representation]

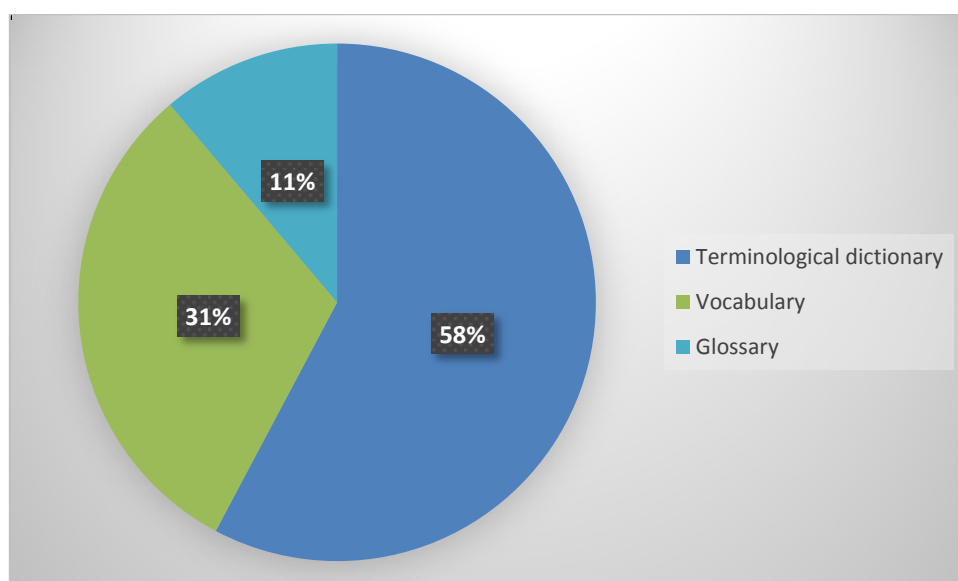
In order to follow the international standards, a chart according to the international standard ISO 1087-1, which defines following terminological products is as follows:

- terminological dictionary
- vocabulary
- glossary

Year	Terminological dictionary	Vocabulary	Glossary
1976	5	-	-
1977	4	-	-
1978	4	-	-
1979	3	-	-
1980	6	3	-
1981	6	2	-
1982	3	3	-
1983	-	2	-
1984	1	1	-
1985	1	1	-
1986	-	-	-
1987	2	2	-
1988	5	-	-
1989	6	2	-
1990	2	3	-

1991	7	3	1
1992	7	1	1
1993	7	1	-
1994	6	3	5
1995	12	10	2
1996	12	3	2
1997	5	2	1
1998	3	8	-
1999	12	4	1
2000	6	7	2
2001	2	10	2
2002	4	2	2
2003	4	6	3
2004	5	5	2
2005	5	5	2
2006	3	2	1
2007	4	6	4
2008	6	1	2
2009	4	2	1
2010	4	-	2
2011	6	3	-
2012	6	1	-
2013	1	-	-
2014	3	-	-
2015	3	3	-
2016	1	1	-

Chart 5 [Detailed number of published dictionaries according to the international standards – authors representation]

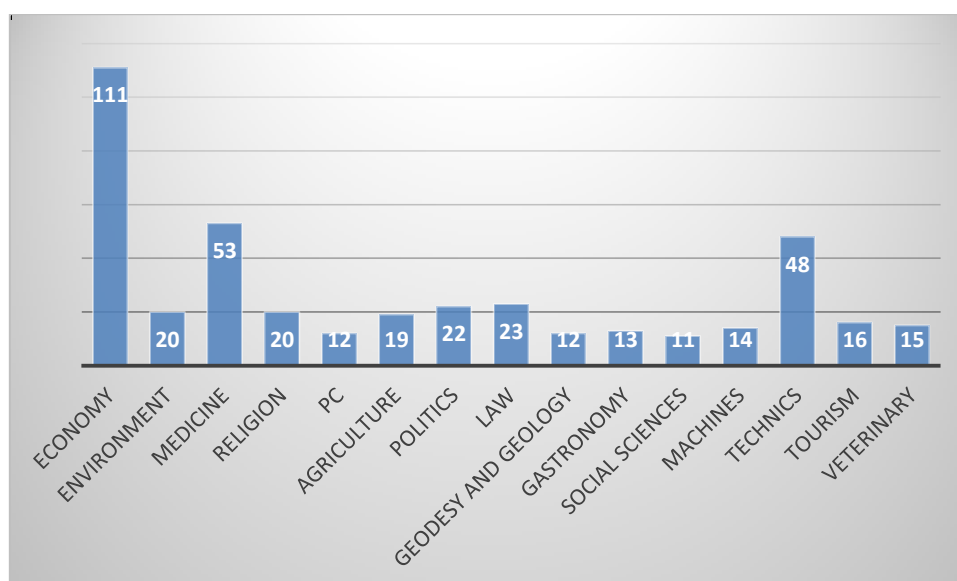

Graph 4 [Detailed number of published dictionaries according to the international standards – authors representation]

Publishing dictionaries after the Second World War was rare and it was usually only the initiative of individual authors. In that time most of the dictionaries were Slovak - Russian. The turning point in bilingual lexicography was the Slovak – Russian dictionary in two parts by A.V. Isačenko: *Slovensko-ruský slovník* (1950 – 1957). The other important work is the dictionary in 6 parts by Ďurovič et al.: *Veľký slovensko-ruský slovník* (1960 – 1970). The similar and well worked dictionary is by Sekaninová et al.: *Veľký slovensko-ruský slovník* (1979 - 1995), which represents the biggest bilingual dictionary in Slovak lexicography. The other important languages were German and English. The example of good dictionary is *Nemecko-slovenský slovník* by Čierna - Géze – Juríková - Menke (1981). The dictionary contains around 80,000 words and the translation is accompanied by examples in the context. In the last years was published also *Slovensko-nemecký slovník* by Čierna and Čierny in 2002, which represent temporary vocabulary. From English dictionaries there are many to mention, e.g. four editions of English - Slovak dictionary: *Anglicko-slovenský slovník* by J. Šimka (1967, 1968, 1971, 1991). Cániková – Slobodníková – Barac – Červenčíková published *Slovensko-anglický slovník* in 1997 also represent the temporary vocabulary. In the last few years French started to influence the international world, so at the profession level is worked out the dictionary by Porubská – Gründlerová: *Slovensko-francúzsky slovník* (2005). It is important to mention also languages, which are the closest to Slovak language, that means languages of our bordering countries. From Hungarian language the dictionary by Chrenková is a good example: *Maďarsko-slovenský príručný slovník* (2003). For Czech language works well the older dictionary *Česko-slovenský slovník* (1979), which was compiled by professional under leadership of G. Horák and which contains over 60,000 words. Polish also offers

dictionaries of good quality, e.g. *Pol'sko-slovenský a slovensko-pol'ský slovník* by Buffa – Stano (1975 – 1988). The last language from bordering countries is Ukraine, the dictionary by Bunganič: *Slovensko-ukrajinský slovník* (1985). In the years 1970 and 1980 many terminology dictionaries focused on various fields were published. The publishing company Alfa published around 30 dictionaries, e.g. *Technický prekladový slovník* (1993), *Anglicko-slovenský počítačový slovník* (1992), *Ochrana a tvorba životného prostredia. Anglicko-nemecko-francúzsko-rusko-slovenský slovník* (1991) *Ochrana pred žiarením. Nukleárna medicína. Rádiobiológia : Anglicko-nemecko-francúzsko-rusko-slovenský slovník* (1987), *Anglicko-slovenský technický slovník* (1985). The dictionaries published by individuals or translators usually use computerized compilation of existing dictionaries. These dictionaries do not represent an extraordinary quality of terminography work. Some dictionaries are published with the help of European Commission, e.g. *Terminologický slovník a glosár z oblasti sociálnej ochrany* (Consensus 2000) which was translated by A. Jarošová and A. Šebestová, *Viacjazyčný multimedialny slovník životného prostredia a vedných disciplín týkajúcich sa zeme* (Leonardo da Vinci, 2005). Since 1997 has developed the publishing company from the Czech Republic the language tools and data in many languages. They are focused on compilation and publishing of electronic and printed dictionaries, mainly general translation dictionaries. Before there were focused on Czech language only, but later they extended their field into Slovakia, Hungary, Poland, Romania and Serbia. The dictionaries offer various dictionaries for Slovak users and there is no other company like this. The dictionaries from Lingea do not have academic status, however the quality is sufficient for the target group and they fill the gap in the Slovak market. The company also gives priority to electronic dictionaries which is the new upcoming trend also in Slovak lexicography. The dictionaries are sold storage medium and dealt with all major platforms.

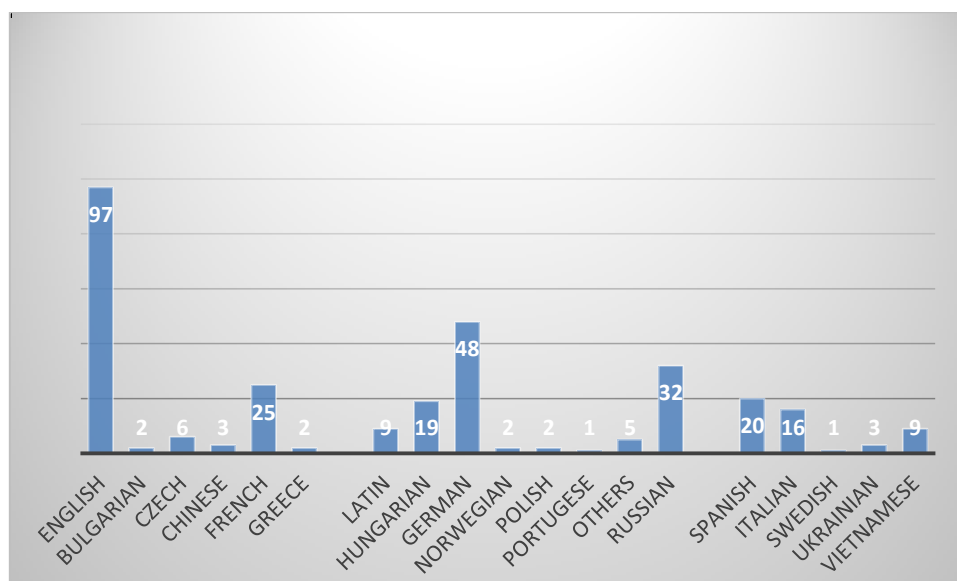
In the following graph are presented dictionaries according to their field. On the vertical line all fields are named and on horizontal line the number of dictionaries published are presented.

Graph 5 [The number of dictionaries published according to the subject of field between 1976 – 2016 – authors representation]

Translation dictionaries belong among highest numbers of published dictionaries as well as dictionaries for kids and Slovak language dictionaries. A high number of economy dictionaries can also be seen here. All of the fields of economy however belong in this category, e.g. finances, banks, business correspondence, companies, international relationships etc. Medicine contains 53 dictionaries. In the graph 4 it represents a high number, but in reality the Slovak market lacks multiple copies of these dictionaries. Among various branches of medicine, these dictionaries cover a small percentage of the field, e.g. there are no dictionaries for oncology, allergology, surgery, etc. The same situation exists with law dictionaries. The research showed only 23 dictionaries exist which is absolutely insufficient for the actual social, political and economic situation.

The biggest number of compiled dictionaries is in translation dictionaries and therefore is important to distinguish which languages are translated the most. Graph 6 represents languages which have a Slovak dictionary. It is obvious that currently English is the number one language and so there are 97 general language translation dictionaries in Slovak – English or English – Slovak language. The second spot goes to German language which became popular in Slovakia a few years ago. There are 48 general language translation dictionaries in this category. The third place belongs to Russian language with 32 dictionaries and fourth place belongs to French, which started increasing in popularity in Slovakia from 2000.

Graph 6 [The number of dictionaries published according to the language – authors representation]

In the recent years languages such as Chinese and Vietnamese have started to gain greater exposure. One of the first lexicographers of Vietnamese was Ján Múčka and Michal Semotam, who published together 9 Vietnamese dictionaries.

2 Analysis of terminological products

The first stage of analysis of terminological products is their precise selection. For the purpose of the Master's thesis chosen two works. The first one is by Tatiana Langová: Slovensko-anglický slovník medicíny, Slovak – English Medical Dictionary.

Author(s)	Langová Tatiana
Title	Slovensko-anglický slovník medicíny, Slovak – English Medical Dictionary
Year, place	1997, Bratislava
Languages	Slovak, English (Latin botanical nomenclature)
Typology	Specialised language dictionary
Comments	Second volume 40 000 entries

The subject of field terminography work: The subject of the work are basic medical terms from anatomy, biology, biochemistry, orthopaedics, pharmacology, as well as reference terms of other sciences. They include familiar words, older terms still in use, and, in addition, and the new terminology. **Tradition:** The author Langová Tatiana co-worker with Professor MUDr. Ivan Hulín, DrSc. and this is the second volume. **Typology:** The dictionary can be

classified as specialised language dictionary. Based on the ISO 1087-1 this dictionary belongs to vocabularies. **Corpus:** The medical dictionary includes approximately 40 000 Slovak entries and examples with English translation. It also contains a list of medical plants and the most frequent English abbreviations and symbol used in medicine. **The macrostructure:** The dictionary consists of table of contents, preface, a short user's guide, abbreviations used in the book, vocabulary A – Z, English-Latin-Slovak botanical nomenclature, English abbreviations and symbol used in medicine. All entries are presented in Slovak alphabetical order with bolded letters for better orientation. **The structure of the lemma:** Each boldface main entry is followed by style or regional use labels, the English equivalents or synonyms. Sample phrases follow the ●, illustrations of usage follow the ►, and idioms are included after the □. Synonyms are separated by a comma, different words by semicolon. In the case of multiple meanings, these are designated by Arabic numerals. Grammar codes are given in parentheses, especially in the case of difference in the two languages. English prepositions are typed in italics. Words or their parts that can be omitted, and explications are in parentheses, too. Slovak examples are written in italics, and an initial letter with a period is used to stand for the main entry. Grammar or little variations of meanings of the word or term are separated by a slash. Antonyms or other meanings in the same sample phrase are separated by a double slash. Reflexive verbs are separated by vertical double lines.

spúšťač trigger
spútum sputum ● *s. crudum* rusty sputum; *s., hlienovité* mucoid sputum; *s., hlienovohnisové* muco-purulent sputum; *s., skrvavené* blood tinged sputum; *s., spenené* frothy sputum
srdce anat. heart, pren. (blood) pump ● *s., atletické* athlete's heart; *s., bionické* bionic heart; *s., fajčiarske* smoker's/tobacco heart; *s., fibroidné* fibroid heart; *s., guľovité* globular heart; *s., ľavé* left heart; *s., mechanické* mechanical heart; *s., mitrálne* boxing glove heart; *s., obrovské* cor bovinum; *s. pri ochorení pľúc* cor pulmonale, pulmonary heart; *s., pancierové* armoured heart; *s., pľúcne* cor pulmonale, pulmonary heart; *s., pravé* right heart; *s., umelé* artificial/bionic/booster/mechanical heart ► (nachodiaci sa) *pod s-om* infracardiac; *posilňujúci* *s.* cardiotonic; *pôsobiaci na s.* cardioactive; *stimulujúci činnosť s-a* cardiokinetic; *uskutočnený na otvorenom s-i* open-heart; *zrýchľujúci činnosť s-a* cardioaccelerator ❖ *z celého s-a* heart and hand; *s ľahkým/s ťažkým s-om* with a light//with a heavy heart
srdcovitý cordate, cordiform
srdcovnica anat. aorta ● *s., ascendentná* ascending aorta; *a., brušná* abdominal aorta; *s., descendentná* descending aorta; *s., hrudníková* thoracic aorta; *s., vystupujúca/zostupujúca* ascending//descending aorta
srdcovnicový anat. aortic, aortal
srdcovocievny anat. cardiovascular
srdcový anat. cardiac

Figure 5: [Extract from the dictionary]

Users: The dictionary is aimed towards medical students, Slovak students studying abroad, but also specialists who are concerned with the topic written in English. The book is useful also for translators who can find there specialised vocabulary. The author of the dictionary is not a specialist in medicine, but she has also compiled other dictionaries with different subject fields. **Comments:** The presented dictionary is a printed bilingual dictionary focused on terminology in medicine. It has a standard dictionary size consisting of 518 pages. The cover page is blue and there are presented illustration of different medicine field, e.g. the brain, bones, structure of skin, etc. The work is aimed to school students and specialists in medicine. The basis of the macrostructure is formed by its access alphabet which made of initial-alphabetical method that means the graphemes start from the beginning of the lemma, from left to right. The front which Landau describes as *introductory materials and appendixes* (Landau, 1989, p.115) consists of title page, copyright page and imprint, preface, table of contents, a short users guide and abbreviations used in the work. The back matter consist of alphabetical and numerical symbols. The central word-list from A – Z consists the Slovak alphabetical system.

The second analysed work is by Holomáňová Anna and Brucknerová Ingrid: *Srdcovocievna sústava – anatomické názvy, Latinsko-anglicko-slovenský slovník*.

Author(s)	Holomáňová Anna, Brucknerová Ingrid
Title	Srdcovocievna sústava – anatomické názvy, Latinsko-anglicko-slovenský slovník
Year, place	2000, Bratislava
Languages	Latin, English, Slovak
Typology	Specialised translation dictionary
Comments	Based on Terminologia Anatomica (1998)

The subject of field terminography work: The subject of the work is vocabulary of cardiovascular system of the human body. **Tradition:** The dictionary is the first one concerning its subject field and it was based on international standard of human anatomical terminology from 1998. **Typology:** The cardiovascular dictionary can be classified as specialised language dictionary. **Corpus:** The cardiovascular dictionary includes almost 1200 entries in Latin, English and Slovak translation. **The macrostructure:** The dictionary consists of an introduction, a short user's guide, Latin abbreviations, a table of contents on the conceptual system of the cardiovascular system in English-Latin-Slovak translation, and a register of terms for better orientation. The entries are presented in associative relations. The concepts are ordered into partitive concepts. **The structure of the lemma:** The structure of all

entries is the same, entries are divided into three columns according to the language, firstly Latin, followed by English and Slovak. **Users:** The target group are students of medicine and specialists in the subject field. The author claims that the dictionary fills the gap in the market until the new the dictionary *Anatomické názvoslovie* is published. **Comments:** The presented dictionary is a multilingual, specialised dictionary compiled by two authors who are specialists in medicine. The cover of the work is blue without any illustrations. The dictionary size is concise. The front matter consists of title page, copyright page and imprint, preface, abbreviations used in the work. The back matter consist of alphabetical and numerical symbols, the abbreviations used in the work and references. The central word-list from is systematic, the words are divided into the groups, e.g. heart, arteries, veins, and these are subdivided into subgroups. The dictionary is aimed towards students of medicine who are specialised in the cardiovascular system. The Latin entries are simplified, e.g. preposition *prae-* is simplified into preposition *pre-*, e.g. *prepancreatica*, *preopticae*. There are not any eponyms, the synonyms are presented in the columns. Compared the Slovak equivalents, the Latin and English equivalents are shorter. The dictionary is divided into two parts, the first part contains Latin – English – Slovak dictionary divided into following groups: general terms, heart, arteries and veins. Terms are ordered into three columns, the first column is in Latin, the second column is English, and the third column is Slovak. The second part of the work is the register of Latin words. They are ordered alphabetically from the basic term to its details. After the word is a number of page where the equivalent is placed for better orientation.

ARTERIAE	ARTERIES	TEPNY
Truncus pulmonalis sinus trunci pulmonalis crista supralvalvularis bifurcatio trunci pulmonalis	Pulmonary trunk sinus of pulmonary trunk supralvalvular ridge bifurcation of pulmonary trunk	Pľúcnicový kmeň zátoka pľúcnicového kmeňa nadhlopný hrebeň rozčvonenie pľúcnicového kmeňa
Arteria pulmonalis dextra aa. lobares superiores a. segmentalis apicalis a. segmentalis anterior ramus ascendens ramus descendens a. segmentalis posterior ramus ascendens ramus descendens a. lobaris media a. segmentalis medialis a. segmentalis lateralis aa. lobares inferiores a. segmentalis superior pars basalis a. segmentalis basalis anterior a. segmentalis basalis lateralis a. segmentalis basalis medialis a. segmentalis basalis posterior	Right pulmonary artery superior lobar arteries apical segmental artery anterior segmental artery ascending branch descending branch posterior segmental artery ascending branch descending branch middle lobar artery medial segmental artery lateral segmental artery inferior lobar arteries superior segmental artery basal part anterior basal segmental artery lateral basal segmental artery medial basal segmental artery posterior basal segmental artery	Pravá pľúcnica horné lalokové tepny hrotová segmentová tepna predná segmentová tepna vystupujúca vetva zostupujúca vetva zadná laloková tepna vystupujúca vetva zostupujúca vetva stredná laloková tepna prístedná segmentová tepna bočná segmentová tepna dolné lalokové tepny horná segmentová vetva základňová časť predná základňová segmentová tepna bočná základňová segmentová tepna prístedná základňová segmentová tepna zadná základňová segmentová tepna
Arteria pulmonalis sinistra ligamentum arteriosum, (ductus arteriosus) aa. lobares superiores a. segmentalis apicalis a. segmentalis anterior ramus ascendens ramus descendens a. segmentalis posterior ramus ascendens ramus descendens a. lingularis a. lingularis inferior a. lingularis superior	Left pulmonary artery ligamentum arteriosum, (ductus arteriosus) superior lobar arteries apical segmental artery anterior segmental artery ascending branch descending branch posterior segmental artery ascending branch descending branch lingular artery inferior lingular artery superior lingular artery	Ľavá pľúcnica tepnový väz, (tepnový spoj) horné lalokové tepny hrotová segmentová tepna predná segmentová tepna vystupujúca vetva zostupujúca vetva zadná segmentová tepna vystupujúca vetva zostupujúca vetva jazýčková tepna dolná jazýčková tepna horná jazýčková tepna

Figure 6: [Extract from the dictionary]

The first selected dictionary by Langová would be suitable for the specialized communication at the scientific level – between scientists and doctors, communication between specialists from different disciplines at the scientific level or professional internal communication in the educational process in order to convey specialized information. Some entries contain equivalents only, without any definitions or closer characteristics:

dvojrohý – bicornuate,

špongia – sponge

Some entries include equivalents with synonyms, but without closer characteristics:

sériový – serial, successive

migrovat' – migrate, wander

Some entries contain the subject field:

metopion – antrop. metopion

miešanec – gen. hybrid

mezangiálny - chem. mesangial

Some entries contain collocations:

miera **1.** degree, extent, rate, ratio **2.** ga(u)ge **3.** measure ratio • *m. čistoty* degree of purity; *m., dutá* dry/liquid measure, *m. informácie* degree of information, entropy; *m., najmenšia* minimum; *m. prevalencie* rate of prevalency; *m. reprodukcie* rate of reproduction; *m. rozptýlenia* dispersity; *m. rozťažnosti* compliance; *m-y ženy* hovor. vital statistics

The presented dictionary is aimed towards users who already have some knowledge in the medicine and who can distinguish between the equivalents. Non-specialist might find the information needed, but without context they cannot decide which term is the most suitable. There is no interpretation of the terms so it might be difficult to know the exact meaning of the entries. The dictionary might be suitable for translators, however they would still need the help of the specialist in medicine. Some of the entries are not clear that could cause problems. The second selected dictionary by Holomáňová and Brucknerova is aimed for the same communication situations as were mentioned before. The Latin entries consist of Latin abbreviations which are difficult to understand for non-specialist:

vv. metatarsals dorsalis – dorsal metatarsal veins – spaknožné predpriehlavkové žily
(vv. means venae – žily)

aa. lobares superiores – superior lobar arteries
(aa. means arteriari - tepny)

a segmentalis anterior – apical segmental arteria – hrotová segmentová tepna
(a. means arteria - tepna)

The dictionary does not contain collocations or context, it provides equivalents only. Therefore the dictionary is aimed to the hand of the specialists who know how to read the information and how to use the equivalents. The dictionaries did not contain any graphical representation. From all of above we can conclude that specialists of the field write dictionaries only for themselves, the markets lacks of specialised translation dictionaries.

Conclusion

The first part of the research was focused on the research of terminography and lexicography in Slovakia. There were gathered over 1300 data which were later presented into the graphs and tables. The graphs showed the number of dictionaries published in Slovakia between 1976 and 2016 and proved, that the current situation is not optimistic. The numbers were rising every year, however by deeper analysis was found out, that even there are published 50

dictionaries a year, they are only new volumes of previous dictionaries, sometimes even without changes in the macrostructure and microstructure. There were made suggestions for further, more concrete researches of the products according to the years, political, economic and social situation and also if something changed in the macrostructure and microstructure then and now. The research proves the significance of the terminography and lexicography works. Both disciplines should gain more attention and there should be made more researches concerning the problematic. The researches show, that when compiling the dictionary, the work should be divided into specialist of the field subject, linguists, terminographers and lexicographers, and the most important part is the target user, who will use the work. There should be made more researches focused on the communication between specialists of the subject field – terminographers/lexicographers – users. The role of context and target user cannot be underestimated, because if the trend of low cost dictionaries continues, there can grow communication chaos leading to misinterpretations or hybrid expressions. Terminography and lexicography works are not written in accordance with the international standards. The dictionaries are compiled not by lexicographers or terminographers, but by specialists in the field who work also on the macrostructure and microstructure of the dictionary. The equivalents are correct, but there are missing information for the target user. The dictionaries do not provide sufficient amount of information for the user, therefore he/she has to check also other dictionaries to find the answer. Dictionaries always include only restricted amount of the information to save the place and also money, and detailed information are given only to more complicated terms. The research proved a very low number of specialised dictionaries. Even though some numbers look positive, the reality is different. Most of the dictionaries are focused only to restricted subject fields and that cause the gap in the market.

BIBLIOGRAPHY

CABRÉ, M.T. 1999. *Terminology. Theory, methods and applications*. Amsterdam-Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1999. p. 247. ISBN 90 272 16347.

BRUCKNEROVÁ, A.-HOLOMÁŇOVÁ, I. 2000. *Srdcovocievna sústava*. Bratislava: Vydavateľstvo Elán. 2000. ISBN 80-85331-26-8.

LANGOVÁ, T. 1997. *Slovensko – anglický slovník medicíny*. Bratislava: VEDA. 1997. ISBN 80-224-0513-2.

ISO 10241: 2011: *Terminological entries in standards*.

ISO 1087-1:2003: *Terminologická práca. Slovník. Časť 1: Teória a aplikácia*

ISO 704: 2000: *Terminology work – Principles and methods*

ISO 860: 2010: *Terminologická práca – Harmonizácia pojmov a termínov*

Resumé

Terminography and Lexicography in Practise

The research proves the significance of the terminography and lexicography works. Both disciplines should gain more attention and there should be made more researches concerning the problematic. The researches show, that when compiling the dictionary, the work should be divided into specialist of the field subject, linguists, terminographers and lexicographers, and the most important part is the target user, who will use the work. There should be made more researches focused on the communication between specialists of the subject field – terminographers/lexicographers – users. The role of context and target user cannot be underestimated, because if the trend of low cost dictionaries continues, there can grow communication chaos leading to misinterpretations or hybrid expressions. Terminography and lexicography works are not written in accordance with the international standards.

K TEORETICKÝM VÝCHODISKÁM LEXIKOGRAFIE ZAMERANEJ NA DVOJJAZYČNÉ SLOVNÍKY A PONUKE SLOVENSKO-NEMECKÝCH A NEMECKO-SLOVENSKÝCH BILINGVÁLNYCH SLOVNÍKOV NA SLOVENSKU

Jana Štefaňáková

Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica
jana.stefanakova@umb.sk

Kľúčové slová: lexikografia zameraná na dvojjazyčné slovníky, bilingválny slovník, slovensko-nemecký slovník, nemecko slovenský slovník

Keywords: bilingual lexicography, bilingual dictionary, Slovak-German dictionary, German-Slovak dictionary

1 K teoretickým východiskám lexikografie a všeobecnej typológii slovníkov

Slovník vo všeobecnosti predstavuje lexikografickú príručku, ktorá slúži používateľom na získanie informácií k určitým jazykovým prostriedkom. Prvé slovníky v Európe slúžili predovšetkým ako pomôcka pri preklade biblických a náučných textov. Dnes slovníky zaznamenávajú a opisujú určitý súbor lexiky opierajúc sa o postupy a výsledky oblastí lexikológie, lexikografie a metalexikografie (porov. Bergmann, Stricker, 2010.) V odbornej literatúre možno nájsť rôzne definície termínu *slovník*. Vo všeobecnosti sa *slovník* charakterizuje ako *ucelený súbor jazykových jednotiek (slov, slovných spojení, mien, termínov, skratiek alebo znakov) vymedzenej oblasti, ktoré sú usporiadané do určitej zostavy, a ku ktorým sú pripojené príslušné výklady, jazykové charakteristiky alebo ekvivalenty v iných jazykoch*. Bázu pre vytvorenie všetkých typov slovníkov tvoria *lexikografické procesy*, ktorými sa zaoberá lexikografia. Lexikografiu možno do istej miery chápať ako aplikovanú lexikológiu. Tvorba slovníkov má však aj svoju vlastnú teoretickú základňu, bez ktorej by aplikácia lexikologických poznatkov nebola možná. Dôležitým aspektom je normatívnosť, ktorá sa dosahuje zachovaním lexikografických zásad a postupov, napr. výberom slov, vyčlenením a výkladom významov, uvedením gramatických tvarov a syntaktických väzieb, štylistických kvalifikátorov, príkladov, správnej výslovnosti a kodifikovanej pravopisnej podoby slova. Lexikografický opis lexikálnej jednotky je špecificky štruktúrovaný text, ktorý spracúva veľmi komplexnú informáciu a musí ju podať vecne správne a pritom v systematizovanej, konzistentnej a prehľadnej podobe. Henne charakterizuje slovník ako *lexikografickú príručku s usporiadaným zoznamom lemm s určitými jazykovými alebo vecnými informáciami* (Henne, 1974). Pod lemmou sa rozumie heslové slovo, pod ktorým/vedľa ktorého

je príslušný text uvedený v slovníku. Jedna lema môže reprezentovať aj všetky odvodené tvary slova, ktoré autor slovníka považuje za dostatočne podobné na to, aby nemuseli mať samostatné heslo (samostatnú lemu). V príslušných jazykoch existujú konvencie pre uvádzanie lemy, napr. v slovenčine a nemčine sú slovesá uvádzané vždy v neurčitku, podstatné mená v nominatíve jednotného čísla a pod.

Snahou súčasného metalexikografického výskumu je etablovať všeobecnú typológiu slovníkov. Ako ale ukazuje prax, ide o výzvu, ktorá naráža na problémy súvisiace s neustálym rozširovaním ponuky funkčných slovníkov pre rôzne cieľové skupiny používateľov. S rozširujúcou ponukou slovníkov sa preto typológie neustále dopĺňajú. V odbornej literatúre sa slovníky klasifikujú z hľadiska rôznych kritérií. So zreteľom na počet zastúpených jazykov sa dnes všeobecne rozlišujú predovšetkým dva resp. tri základné typy slovníkov:

- **jednojazyčné (monolingválne) slovníky**, ku ktorým patria napr. nemecké výkladové slovníky Duden Universalwörterbuch – DUW, Langenscheidt Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache LGWb, Wahrig Deutsches Wörterbuch alebo slovenský Slovník slovenského jazyka;
- **dvoj- alebo viacjazyčné (prekladové) slovníky**, napr. slovensko-nemecký, nemecko-slovenský prekladový slovník.

Existujú ale aj ďalšie možnosti typologizácie. Podľa charakteru zaznamenatej slovnej zásoby sa slovníky členia na **všeobecné** (napr. horeuvedené výkladové slovníky DUW, LGWb, Wahrig, Slovník slovenského jazyka), **špeciálne** (slovníky spracúvajú istú čiastkovú oblasť, napr. slovník cudzích slov, frazeologický slovník, slangový, dialektologický a pod.) alebo **odborné**, so zreteľom na časový aspekt na **diachronické** (historické, etymologické) a **synchronické** (súčasná slovná zásoba, napr. slovník neologizmov), podľa usporiadania hesiel na **abecedné**, **retrográdne** (abecedne od konca slov), **ideografické** (tematické, resp. pojmové), **frekvenčné** (podľa frekvencie používania) alebo podľa rozsahu na **malé** (vreckové), **stredné**, **veľké** (opisujú slová čo najpodrobnejšie, t.j. analyzujú významovú štruktúru slov, dokumentujú použitie lexémv konkrétnych spojeniach, gramatické vlastnosti a pod.). Na báze kodifikácie príslušnej jazykovej roviny sa rozlišujú napr. **slovníky slovenskej alebo nemeckej výslovnosti**, **ortografické slovníky**, **slovníky slovných čel'adi** a i. Podľa typu média sa členia slovníky na **knižné** a **elektronické**. *Knižné slovníky* sprostredkujú obsah v tlačenej forme a *elektronické* v digitálnej forme. Elektronické slovníky môžu na rozdiel od tlačených zaznamenávať aj multimediálne obsahy (napr. animácie, nahrávky) a umožňujú jednoduché prepojenie a vyhľadávanie dát. Sú určené buď na použitie formou online (pripojením na internet) alebo offline (ich použitie nie je viazané na pripojenie na internet). Najjednoduchšou formou elektronického slovníka je jednojazyčný alebo viacjazyčný textový

súbor (väčšinou ASCII alebo UTF-8), ktorý obsahuje pojmy zoradené v abecednom poradí a zároveň umožňuje napr. kontrolovanie pravopisu alebo preklad v rámci programov na spracovanie textov. Jednou z foriem elektronického slovníka je aj tzv. online-slovník s vlastnou databázou, ktorý je možné používať výlučne na báze pripojenia na internet. Používateľom umožňuje v prípade potreby obrátiť sa na internetové fórum poskytovateľa dát, napr. ak potrebuje upresniť informácie ohľadne lemy a pod.. V nemecky hovoriacom prostredí sú známe napr. služby dict.cc s vlastným fórom, Duden, Langenscheidt, LEO s ponukou vlastného fóra, Linguee a PONS. Novú formu online-slovníkov predstavujú slovníky, ktoré môžu používatelia sami vytvárať a dopĺňať, napr. dict.cc a Wiktionary. Rôznou kombináciou hore uvedených aspektov je tak potenciálne daná veľmi pestrá škála možností typologizovania slovníkov, ktorú možno v teórii mnohonásobne rozšíriť, ak sa do nej zapoja aj používateľské funkčné typy slovníkov. Väčšina slovníkov patrí preto svojou povahou k zmiešaným typom slovníkov (porov. napr. Čermák, 2004, Kühn, 1989).

2 Lexikografia zameraná na dvojjazyčné slovníky

2.1 Bilingválne slovníky, ich základné typy, funkcia a materiálková báza

Ako sme už uviedli, dvojjazyčné (bilingválne) a viacjazyčné slovníky, ktoré sa označujú aj ako prekladové slovníky alebo slovníky ekvivalentov (v nemeckom jazyku napr. Äquivalenzwörterbücher, v českom jazyku slovníky ekvivalentů), patria k základným a tiež najrozšírenejším typom slovníkov. Cieľom lexikografie zameranej na dvojjazyčné slovníky je hľadanie možností resp. nahrádzanie lexikálnych jednotiek jedného jazyka (východiskového) lexikálnymi jednotkami druhého jazyka (cieľového) tak, aby výsledkom bol správny prekladový ekvivalent v danom kontexte. Bilingválny slovník je teda súborom lexikálnych a sémantických vzťahov medzi dvoma jazykovými systémami z hľadiska komplexného (s paradigmatickými aj syntagmatickými vzťahmi). Úlohou bilingválneho slovníka je kodifikovať vo vzájomnom vzťahu slovnú zásobu dvoch rôznych jazykov. Jeho primárnym cieľom je sprostredkovať používateľovi informáciu o tom, ktorý ekvivalent existuje pre význam určitej lemy v cieľovom jazyku, prípadne ktorý význam môže mať ekvivalent v určitom kontexte v cieľovom jazyku (Chovancová, Zázrivcová, 2004, s. 120). V odbornej literatúre sa poukazuje na význam bilingválnych slovníkov najmä pri preklade, kde môžu plniť buď pasívnu funkciu (preklad z cieľového jazyka do východiskového) alebo aktívnu funkciu (preklad z východiskového jazyka do cieľového). Vzhľadom na funkčný aspekt sa prekladové bilingválne slovníky najčastejšie delia na **všeobecné** a **odborné** (terminologické). **Všeobecné bilingválne slovníky** sú zamerané na všeobecnú slovnú zásobu, resp. zahŕňajú aj

najpoužívanejšie termíny z niektorých vedných odborov (financie, biológia, právo, ekonómia, atď.). **Odborné bilingválneslovníky** sa naopak sústreďujú na odbornú slovnú zásobu podľa jednotlivých vedných odborov (slovník právnický, ekonomický, lekársky, technický, slovník financií, diplomacie, atď.) Ďalej môžeme bilingválne slovníky (rovnako ako aj slovníky jednojazyčné – výkladové) deliť podľa rozsahu. Ako sme uviedli pri všeobecnom členení slovníkov, z tohto hľadiska sa rozlišujú tri základné typy slovníkov: malý, stredný a veľký. Podľa Encyklopédie jazykovedy (1993, s. 405) „*rozsah slovníka závisí od množstva spracúvaného materiálu a od spôsobu jeho spracovania.*“ Mistrík (1983, s. 94) člení prekladové slovníky na malý (školský – vreckový), stredný (príručný) a veľký (akademický). Malý (vreckový) dvojjazyčný slovník je určený širokému publiku, napr. študentom základných a stredných škôl, začiatočníkom a mierne pokročilým, turistom, pre praktickú potrebu (aktívna komunikácia, porozumenie ľahšieho textu, produkcia ľahšieho textu – porov. Chovancová, Zázrivcová, 2004, s. 120). Mikroštruktúra (informácie pri jednotlivých heslách, resp. heslový odsek) bilingválneho vreckového slovníka je väčšinou zredukovaná na dvojice slov. Nenájeme v nich vždy napr. definície, príklady použitia slova, ustálené slovné spojenia a väzby, slová z rozličných vrstiev slovnej zásoby, synonymá, antonymá. Tieto slovníky poskytnú používateľom naozaj len základnú, veľmi zostručnenú a z hľadiska úzu často nepostačujúcu informáciu. Stredný (príručný) dvojjazyčný slovník obsahuje jednak viac hesiel (okrem slov všeobecnej slovnej zásoby ponúka aj termíny z niektorých špecifických oblastí) a čo sa týka mikroštruktúry – viac informácií pri jednotlivých heslách (slovnodruhovú zaradenie, výslovnosť, viac príkladov použitia slova, najbežnejšie familiárne výrazy, prehľad gramatiky cudzieho jazyka). Možno ho použiť na rovnaké ciele ako vreckový slovník. Veľký (akademický) dvojjazyčný slovník má podľa Encyklopédie jazykovedy (1993, s. 405) za cieľ „*opísať slovnú zásobu daného jazyka čo najpodrobnejšie, analyzovať významovú štruktúru slov, ukázať v akých významoch, priamych, či prenesených, v akých kontextoch sa to ktoré slovo používa, aké sú jeho gramatické vlastnosti, aká je jeho štylistická hodnota, či je súčasťou ustálených (terminologických alebo frazeologických) spojení, aké sú jeho paradigmatické (synonymia, homonymia), syntagmatické (intencia, rekcia) a slovtvorné vzťahy.*“ Používanie malého, stredného či veľkého slovníka závisí od stupňa ovládania cudzieho jazyka (začiatočníci, mierne pokročilí, pokročilí), od typu školy (základná, stredná, vysoká) a od typu štúdia (štúdium cudzieho jazyka ako učiteľ či prekladateľ, štúdium iného vedného odboru, kde je potrebné ovládať terminológiu v cudzom jazyku). Potreby, ktoré bilingválne slovníky plnia, zhrnul Čermák do nasledovných oblastí:

- *Cestovanie, obchod, kultúrne a iné prakticky orientované styky* (hlavný okruh používateľov tvoria administratívni pracovníci, prekladatelia, tlmočníci);

- *Odborný styk* viazaný na terminológiu (hlavnú skupinu používateľov tvoria prekladatelia odborných textov);
- *Štúdium druhého jazyka s perspektívou jeho systematického a dlhodobého používania* (spektrum používateľov tvoria najmä študenti a jazykovedci (porov. Čermák, 2004).

Pri zostavovaní bilingválnych slovníkov sa kladie dôraz na rôzne potreby používateľov. Ščerba napr. považuje za najdôležitejšie vychádzať z potrieb používateľov východiskového resp. materinského jazyka. Kromann, Riimer a Rosbach zastávajú názor, že bilingválne slovníky by sa mali zostavovať so zreteľom na potreby používateľov, ktorí si osvojujú príslušný (cieľový) cudzí jazyk (Kromann, Riiber, Rosbach, 1984). Hausmann zase kladie do popredia aspekt využitia bilingválnych slovníkov ako pomôcok vo vyučovaní cudzieho jazyka a v procese prekladu (Hausmann, 1977). Celkove môžeme úlohy, ktoré v súčasnosti plnia bilingválne slovníky, zhrnúť do štyroch bodov:

- preklad z cudzieho jazyka do materinského jazyka,
- preklad z materinského jazyka so cudzieho,
- recepcia v cudzom jazyku
- produkcia v cudzom jazyku

V zmysle orientácie slovníka na používateľa a jeho využiteľnosť sa ešte donedávna v rámci uvažovaného bilaterálneho vzťahu hovorilo len o dvoch základných funkciách bilingválneho slovníka, ktoré vyplývajú z počtu zapojených jazykov. Všeobecne sa to týkalo slovníkov z východiskového jazyka do cieľového a naopak z cieľového jazyka do východiskového/domáceho. Dnes sa poukazuje na to, že bilingválne slovníky by mali so zreteľom na dichotómiu kódovanie-dekódovanie (t.j. syntéza a analýza textu resp. hovorenie/písanie a počúvanie/čítanie) plniť štyri funkcie, kedy by napr. pre slovenčinu a nemčinu bolo vhodné mať:

- (1a) slovensko-nemecký kódovací slovník, tj. pre Slovákov,
- (1b) slovensko-nemecký dekódovací, tj. pre nemecky hovoriacich používateľov (Nemcov, Rakúšanov, Švajčiarov)
- (2a) nemecko-slovenský kódovací, tj. pre nemecky hovoriacich používateľov (Nemcov, Rakúšanov, Švajčiarov)
- (2b) nemecko-slovenský dekódovací, tj. pre Slovákov

Pri zohľadnení dichotómie aktívny-pasívny sa ale funkcia takýchto slovníkov väčšinou redukuje na prípady 1b a 2b. (porov. napr. Čermák, 2004).

Pokiaľ ide o *materiálovú bázu bilingválnych slovníkov*, tradičná lexikografia sa vždy opierala o excerpciu textov dobrých prekladateľov (všeobecných či odborných). Keďže tradičný spôsob vytvorením kartotéky dát predstavuje náročnú a dlhodobú prácu, využívajú sa v posledných rokoch rýchlejšie riešenia v paralelných korpusoch. Paralelný korpus je vytvorený z rozsiahleho súboru identických prvkov v oboch jazykoch (niekedy aj z prekladov tretieho jazyka) a ponúka rovnaké možnosti využitia ako jednojazyčný korpus. Opakuje sa v ňom v skrátenej forme tradičná cesta excerpcie formou nájdenia slova vo východiskovom jazyku v určitom kontexte/kontextoch, navyiac umožňuje ale aj počítačové vyhľadávanie zodpovedajúceho miesta a jeho ekvivalentu v cieľovom korpuse s posúdením vhodnosti. Okrem toho ponúka možnosť kontroly v širokom kontexte a štatistickú nápovedu ohľadom vyhodnotenia frekvencie výskytu ekvivalentu v celom korpuse. Je zrejmé, že čím je paralelný korpus väčší, tým sú informácie objektívnejšie, širšie a spoľahlivejšie. Podľa Čermáka je pre prekladový slovník jedným smerom vhodné mať k dispozícii:

(1) kartotéku resp. databázu s množstvom prekladových excerptov (obzvlášť z terminologických a niektorých ďalších oblastí) a

(2) paralelné počítačové korpusy oboch jazykov s príslušným vyhľadávacím softwarom.

Čermák poukázal na skutočnosť, že nie je dobrou tradíciou preberať materiálovú základňu z výkladových slovníkov, ktorá môže tvorcov slovníkov do viesť k chybám (napr. mechanickým prenášaním členenia polysémie z východiskového jazyka do cieľového – porov. Čermák, 2004). V centre pozornosti lexikografie zameranej na dvojjazyčné slovníky stojí okrem *typológie slovníkov* aj skúmanie ich *mikroštruktúry* (napr. údajov týkajúcich sa ekvivalencie a zobrazenia sémantiky vo východiskovom a cieľovom jazyku) a *makroštruktúry*.

2.2 Makroštruktúra a mikroštruktúra bilingválnych slovníkov

Pojmy *makroštruktúra* a *mikroštruktúra* použil vo svojich lexikografických prácach ako jeden z prvých v 60tych rokoch 20. st. Francúz Rey-Debove. Pod makroštruktúrou rozumel množstvo všetkých heslových slov (lem) v slovníku (porov. Rey-Debove, 1970). Kromann, Riiber a Rosbach charakterizujú *makroštruktúru* ako „*profil slovnej zásoby jedného slovníka resp. profil ponúkaného výberu všetkých lexikálnych jednotiek, ako aj zoradenie heslových slov v slovníku*“. (Kromann, Riiber, Rosbach, 1984). Podľa Schaedersa (porov. Schaefer, 1987) by mala byť súčasťou makroštruktúry slovníka aj úvodná časť slovníka so všeobecným opisom a pokynmi pre používateľom, ako aj záverečná autorská komentovaná časť. Prikláňame sa k názoru, že makroštruktúru bilingválného slovníka tvorí komplex systematicky zoradených lem spolu s úvodnou aj záverečnou časťou slovníka. Lemy sú spojené s informáciou vo vzťahu k rôznym gramatickým kategóriám, napr. slovnému druhu

(člen, spojka, podstatné meno, sloveso, prídavnémeno), rodu, číslu, pádu etc. Heslové slová – lemy môžu byť zoradené rôznym spôsobom. Najčastejšie je zoradenie podľa abecedného poradia. Komplex všetkých lem s informáciami, ktoré sú k nim priradené, tvorí mikroštruktúru slovníka. Zatiaľ čo sa makroštruktúra zaoberá systematickým zoradením vonkajších prvkov v slovníkoch, mikroštruktúra v sebe zahŕňa stavbu a obsah hesiel. V lexikografii sa poukazuje na skutočnosť, že makroštruktúra a mikroštruktúra jedného slovníka spolu úzko súvisia, pretože makroštruktúra vzniká z komplexu mikroštruktúr. Tento vzťah možno názorne vyjadriť nasledovne (porov. Hausmann, 1977, s. 4):

lema X + informácie o leme X = **MIKROŠTRUKTÚRA**

MAKROŠTRUKTÚRA lemaA + informácie o leme A = **MIKROŠTRUKTÚRA**
 lema B + informácie o leme B = **MIKROŠTRUKTÚRA**
 lema C + informácie o leme C = **MIKROŠTRUKTÚRA**

Z predchádzajúceho výkladu je zrejmé, že *makroštruktúru bilingválneho slovníka* tvorí systematicky usporiadané množstvo slovných hesiel – lem. *Mikroštruktúra slovníka* v sebe zahŕňa všetky informácie vo vzťahu k leme. Keďže makroštruktúra dvojjazyčných a jednojazyčných slovníkov je veľmi podobná, lexikografia zameraná na dvojjazyčné slovníky sa opiera o poznatky výskumu zameraného na jednojazyčné slovníky. Klasickú stavbu hesla možno podľa Hausmanna (1977, s. 6) znázorniť nasledovne:

Lema/heslovéslovo+definícia + príklad

Vo výkladovom slovníku sa používa najčastejšie nasledovná mikroštruktúra stavby hesla:

Lema/ heslovéslovo+ definícia + syntagmatika+ paradigmatica

V dvojjazyčnom/bilingválnom slovníku môže mať stavba hesla napr. nasledovnú formu:

Lema/ heslovéslovo+ preklad (ekvivalent)+príklad+preklad príkladu

Ščerbovsko-isačenkovská lexikografická škola vidí základnú úlohu dvojjazyčného slovníka najmä v uvádzaní presných ekvivalentoch, ktoré v druhom jazyku vyjadrujú príslušné významy lemy. Keďže vlastnou úlohou a poslaním dvojjazyčného slovníka je pomáhať používateľovi pri narábaní s inojazyčnými lexikálnymi prostriedkami, vyplýva z toho jednoznačne, že dvojjazyčný slovník má poskytovať presné ekvivalenty jednotlivých prvkov slovnej zásoby východiskového jazyka v druhom jazyku. Nevyplýva však z toho požiadavka, aby dvojjazyčný slovník spracúval významovú štruktúru slov vo východiskovom jazyku. Z tejto empirickej bázy vychádzajú tvorcovia väčšiny bilingválnych (prekladových) slovníkov.

3 K súčasnej ponuke nemecko-slovenských a slovensko nemeckých bilingválnych slovníkov

Prekladové slovensko-nemecké a nemecko-slovenské bilingválne (dvojjazyčné) slovníky boli od počiatku výrazom potreby zjednodušiť, urýchliť, prípadne štandardizovať kontakt medzi používateľmi slovenského a nemeckého jazyka. Cieľom lexikografie zameranej na vytvorenie slovensko-nemeckých bilingválnych slovníkov je dnes tak ako v minulosti nahrádzanie lexikálnych jednotiek slovenského jazyka lexikálnymi jednotkami nemeckého jazyka takým spôsobom, aby bol výsledkom správny prekladový ekvivalent. V prípade nemecko-slovenských slovníkov ide o opačný postup, pričom lexikálne jednotky nemeckého jazyka sa nahrádzajú lexikálnymi jednotkami slovenského jazyka. Pri vzniku starších verzií slovensko-nemeckých resp. nemecko-slovenských slovníkov sa tvorcovia opierali o tradičné lexikografické postupy, a to väčšinou o excerpciu dát z rôznych prameňov, napr. aj o preklady dobrých prekladateľov. V súčasnosti už môžu tvorcovia využívať paralelné korpusy ponúkané najmä v elektronickej forme na báze spracovania širokého spektra dát. K významnému zdroju resp. databáze slovensko-nemeckej lexiky dnes patrí **Slovensko-nemecký paralelný korpus** vytvorený v rámci **Slovenského národného korpusu**, ktorého prvá verzia bola sprístupnená v roku 2014. Aktuálna 2. verzia **par-skde-all-2.0** je k dispozícii od 25.5. 2016 v rozsahu takmer **446,2 mil.** tokenov (219,8 mil. tokenov v slovenskej časti, 226,4 mil. tokenov v nemeckej časti). Rovnako ako iné paralelné korpusy obsahuje slovensko-nemecký paralelný korpus vzájomné preklady z oboch jazykov, t. j. texty v slovenskom jazyku preložené do nemeckého jazyka a opačne, ako aj preklady z iných jazykov do slovenčiny a nemčiny. Do budúca sa dá predpokladať, že paralelné texty budú východiskom pre spracovanie rozšírených vydání starších či novších verzií slovensko-nemeckých alebo nemecko-slovenských bilingválnych slovníkov, ale aj jedným z primárnych zdrojov získavania dát pri vytváraní ďalších funkčných slovníkov.

Na báze analýzy doteraz publikovaných slovensko-nemeckých a nemecko slovenských slovníkov možno konštatovať, že v súčasnosti existuje pomerne široká ponuka rôznych druhov bilingválnych slovníkov. Patria k nim *všeobecné prekladové slovníky* (malé, stredné, veľké), ktoré sa primárne sústreďujú na všeobecnú slovnú zásobu, *špeciálne prekladové slovníky*, ktoré spracúvajú nejakú čiastkovú oblasť, ako aj *odborné slovníky*, ktoré zaznamenávajú odbornú slovnú zásobu z rôznych vedných odborov (napr. z oblasti práva, ekonómie, lekárstva, techniky, financií a i.). Začiatok tvorby nemecko-slovenských a slovensko-nemeckých bilingválnych slovníkov siaha najmä do minulého storočia. Menšie a stredné všeobecné slovníky vznikali v prvej polovici 20. st. na špecifickom historickom pozadí, keď prvá, a neskôr aj druhá svetová vojna, priniesla so sebou intenzívnejší kontakt

s nemekým jazykom aj na území dnešného Slovenska. Prvé väčšie slovníky vznikli ale až v čase bývalej Československej socialistickej republiky. K najznámejším z tohto obdobia patria *Slovensko nemecký slovník* autora Júliusa Siarskeho z roku 1974, veľký *Nemecko-slovenský slovník* (autori: Mária Čierna, Marta Juríková Ernest Géze, Elígius Menke) a veľký *Slovensko-nemecký slovník* (autori: Marta Juríková, Danuša Lišková, Alexander Kupkovič, Ingrid Múčková a i.), ktoré vyšli prvýkrát na začiatku 80-tych rokov 20. st. v Slovenskom pedagogickom nakladateľstve a odvtedy boli publikované v niekoľkých vydaniach. Ponuka bilingválnych slovníkov sa postupne rozširovala nielen po vytvorení samostatnej Slovenskej republiky v roku 1993, ale aj pod vplyvom európskej integrácie, kedy viaceré nové vydavateľstvá reagovali na aktuálnu potrebu vydaním rôznych bilingválnych slovníkov. V minulom storočí boli slovensko-nemecké a nemecko-slovenské bilingválne slovníky vydávané len v tlačenej resp. knižnej forme, prudký vývoj v oblasti informačných technológií v posledných rokoch so sebou priniesol aj zmeny v oblasti lexikografie, v súčasnosti sa preto na trhu objavujú čoraz intenzívnejšie digitálne spracované (elektronické) slovníky, ktoré postupne nahrádzajú knižné. Na Slovensku vznikli v uplynulom období v rôznych vydavateľstvách rôzne malé/vreckové, stredne veľké a veľké/akademické **slovensko-nemecké a nemecko-slovenské bilingválne slovníky**, z ktorých najznámejšie resp. najpoužívanejšie na slovenskom knižnom trhu uvádame následne podľa jednotlivých typov zoradené v reverznom chronologickom slede, teda od najnovších zostupne spolu s vydavateľstvom aj ukážkami:

1. Univerzálne/všeobecné knižné slovensko-nemecké a nemecko-slovenské prekladové slovníky:

Nemecko-slovenský slovensko-nemecký slovník pre školy a dennú prax / Emil Rusznák (2015)

Žilina : Georg

Nemecko-slovenský slovensko-nemecký praktický slovník / kolektív autorov Lingea (2014)

Lingea

Nemecko-slovenský a slovensko-nemecký školský slovník/kolektív autorov Taktik (2014)

Nemecko-slovenský, slovensko-nemecký vreckový slovník : [...nielen na cesty / kolektív pracovníkov Lingea (2012)

Lingea

Nemecko-slovenský slovník / Mária Čierna, Ladislav Čierny (2012)

Ikar

Slovensko-nemecký slovník / Mária Čierna, Ladislav Čierny (2012)

Ikar

Nemecko-slovenský, slovensko-nemecký veľký slovník / kolektív aut. Lingea (2011)

Lingea

Nemecko-slovenský a slovensko-nemecký minislovník/Roman Mikuláš (2011)

Príroda

Nemecko-slovenský a slovensko-nemecký vreckový slovník / Táňa Balcová (2010)

Míkula

Nemecko-slovenský slovensko-nemecký vreckový slovník / Roman Mikuláš (2009)

- Bratislava : Príroda, s príl. CD
Veľký nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník/Táňa Balcová (2009)
 Kniha-Spoločník
Slovensko-nemecký a nemecko-slovenský slovník/Tomáš Dratva (2009)
 Topas
Nemecko-slovenský, slovensko-nemecký šikovný slovník: [-nielen do školy] (2009)
 Lingea
Moderný nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník / Táňa Balcová (2008)
 Mikula
Nemecko-slovenský slovensko-nemecký praktický slovník -[pre každého] / kolektív autorov (2008) Lingea
Veľký slovník nemecko-slovenský a slovensko-nemecký [elektronický zdroj] (2008)
 Bratislava : Lingea, elektronický optický disk (CD-ROM)
Nemecko-slovenský slovensko-nemecký praktický slovník pre školy a prax / Eleonóra Kováčsová, Emília Péchyová, Alena Vokounová (2007)
 Praha : Ottovona kladateľství
Nemecko-slovenský a slovensko-nemecký školský slovník / Táňa Balcová (2007)
 Bratislava, Kniha-Spoločník
Wörterbuchmodern (nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník)/Mária Tarábková (2007)
 Didaktis
Nemecko-slovenský slovensko-nemecký praktický slovník pre školy a prax / Eleonóra Kováčsová, Emília Péchyová, Alena Vokounová (2007)
 Praha : Ottovonakladateľství
Nemecko-slovenský slovensko-nemecký slovník / Eleonóra Kováčsová, Emília Péchyová, Alena Vokounová (2006)
 Praha : Ottovonakladateľství
Nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník s najnovšími výrazmi / Jana Rakšányiová, Petra Milošovičová, Zuzana Guldanová (2006)
 Košice : Pezolt
Nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník/Martina Smoláriková (2006)
 Ottovonakladateľství
Nemecko – slovenský a slovensko nemecký slovník/Eleonóra Kováčsová, Emília Péchyová a Alena Vokounová (2005)
 SPN
Môj prvý slovník slovensko-nemecký slovník / Angela Wilkesová (2003)
 Slovart
Nemecko-slovenský, slovensko-nemecký slovník pre školy a prax / HorstHogh (2003)
 Editor
Nemecko-slovenský vreckový slovník : Nový nemecký pravopis / Táňa Balcová (2002)
 Kniha-Spoločník
Slovensko-nemecký slovník : Nový nemecký pravopis / Táňa Balcová (2002)
 Kniha-Spoločník
Slovník nemecko-slovenský & gramatické minimum / Michael Schmitz, Monika Straňáková, Katarína Psicová (2001)
 Nadácia Fraus
Ilustrovaný slovník nemecko-slovenský / WaltDisney; prel. Mária Klenková (2000)
 Egmont
Nemecko-slovenský, slovensko-nemecký slovník (2000)
 Didaktis
Nemecko-slovenský slovník / Artúr Sandany, Ján Schulz, Irena Pavlíková (1991)
 SPN

Slovensko - Nemecký slovník/Siarský Július (1991)

Amos

Slovensko-nemecký slovník / Tomáš Dratva (1980)

SPN

Nemecko-slovenský a slovensko-nemecký vreckový slovník / autori: časť nem.-slov. Lívia Ivaničová, Andrej Keder, Júlia Škodová, časť slov.-nem.: Hansjörg Jerger, Júlia Škodová (1963)

SPN

2. Slovensko-nemecké alebo nemecko-slovenské bilingválne knižné slovníky, ktoré spracúvajú určitú vybranú oblasť:

Nemecko slovenský a slovensko nemecký profesnýslovník - gastronómia/Katarína Gubová, Gabriela Krížanová (2011)

Bratislava : Mikula

Nemecko-slovenský obrazový slovník s odbornými textami : doplnková učebnica pre SOŠ, SOU a ZŠ študijných a učebných odborov textil, odevníctvo, odevný dizajn, grafické systémy v odevníctve, spracovanie kože, plastov, gumeny, výroba obuvi a galantérie / Jana Pospíšilová, Edita Valovičová (2005)

Bratislava : Kontakt plus

Slovník politickej terminológie. Nemecko-slovenský slovensko-nemecký slovník : Deutsch – slowakisches – slowakisch-Deutsches Wörterbuch der politischen Terminologie / Radoslav Štefančík (2004)

Rožňava : Roven

Cestovný slovensko nemecký nemecko-slovenský slovník/ kolektív autorov (2003)

Ikar

Nemecko-slovenský slovník historických termínov / Ingrid Popelková (2001)

Lagúna

Slovensko-nemecký a nemecko-slovenský slovník cestovného ruchu a hotelierstva / Eva Bohušová, Miriam Olejárová (2001)

Banská Bystrica : UMB

Slovensko nemecký, nemecko-slovenský stručný slovník pekárskeho a cukrárskeho výrazov / Vojtech Szemes (2000)

Prompt

Nemecko-slovenský slovník : Nový pravopis / Mária Čierna, Ladislav Čierny (2000)

Ikar

Slovensko-nemecký frazeologický slovník / Mária Čierna, Marta Juríková, Eva Ondrčková (1995)

SPN

Nemecko-slovenský slovník masových komunikačných prostriedkov / Cecilia Skalická, Eva Szeherová ; Ladislav Donauer (1992)

SPN

Slovensko-nemecký, nemecko-slovenský turistický slovník / Mária Čierna, Alexander Kupkovič (1991)

SPN

Nemecko slovenský slovníček pre šikovné ruky/ Katarína Bobříková (1991)

Alfa

Nemecko-slovenský základný slovník hudobnej terminológie / Eudmila Mičíková (1990)

Bratislava : Ústredná knižnica

Nemecko-slovenský slovník frazeologizmov / Eva Ondrčková , Dieter Hanning (1988)

SPN

Slovensko-nemecký frazeologický slovník obchodnej korešpondencie / Dušan Závada (1980)

SPN

3. Odborné knižné bilingválne slovníky:

Slovník nemecko slovenský stavebný/Marta Juríková (2011)

Bratislava : Mikula

Veľký nemecko-slovenský technický slovník: časť A - L /Anna Krenčeyová, Ivan Krenčey (2009)

Krenčey CCJ

Veľký nemecko-slovenský technický slovník: časť M-Z / Anna Krenčeyová, Ivan Krenčey (2009)

Krenčey CCJ

Slovensko-nemecký nemecko-slovenský prekladový slovník futbalovej terminológie / Janka Peráčková (2009)

[Nový Smokovec] : Sedlár

Nemecko-slovenský a slovensko-nemecký prekladateľský slovník Právo – Ekonomika / Anna Krenčeyová, Ivan Krenčey (2005)

Krenčey CCJ

Slovensko nemecký ekonomický slovník/Eva Ondrčková, Danuša Lišková, Jana Pospíšilová (2005)

SPN

Slovník politickej terminológie. Nemecko-slovenský slovensko-nemecký slovník: Deutsch – slowakisches slowakisch-Deutsches Wörterbuch der politischen Terminologie / Radoslav Štefančík (2004)

Rožňava : Roven

Automobilový slovník – slovensko nemecký a nemecko slovenský/Ivan Krenčey a kol.(2003)

Krenčey CCJ

Nemecko-slovenský, slovensko-nemecký slovník : Stavebníctvo = Deutsch-slowakisches slowakisch-deutsches Wörterbuch : Bauwesen / Ildikó Gúziková (2002)

Bratislava : Jagagroup

Nemecko-slovenský policajný slovník / Peter Ďurčo (2002)

Bratislava : Akadémia Policaj. zboru

Nemecko-slovenský a slovensko-nemecký technický slovník pre strojársku prax (2001)

Žilina : Management Art

Slovensko-nemecký ekonomický slovník / Ondrčková, Danuša Lišková, Jana Pospíšilová (2000) SPN - Mladé letá

Nemecko-slovenský ekonomický slovník / Eva Ondrčková, Danuša Lišková, Jana Pospíšilová (2000)

SPN

Nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník z oblasti podnikových financií / Eva Bohušová, Zuzana Šuranová (1999)

Banská Bystrica : UMB

Slovensko nemecký slovník medicíny/Čierny, Mária Čierna, Ladislav Čierny (1998)

Veda

Slovensko-nemecký, nemecko-slovenský slovník právnických výrazov / Dagmar Fillová (1998)

Iris

Nemecko-slovenský slovník medicíny / Daniel Čierny, Mária Čierna, Ladislav Čierny (1998)

Veda

Slovensko-nemecký slovník medicíny / Daniel Čierny, Mária Čierna, Ladislav Čierny (1997)

Veda

Nemecko-slovenský, slovensko-nemecký stavebný slovník / Marta Juríková (1995)

SPN

Poistenie a poisťovníctvo - nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník / B. Drugdová (1995)

Elita

Pol'ovnícky slovník nemecko-slovenský a slovensko-nemecký / Aurélie Česneková (1995)

Zvolen : Ústav pre výchovu a vzdelávanie pracovníkov lesného a vodného hospodárstva SR

Slovensko-nemecký, nemecko-slovenský ekonomický slovník pre bankára, šéfa firmy, účtovníka i sekretárku / Ivan Krenčey (1994)

Vydavateľ: Mária Hajková

Nemecko-slovenský technický slovník. 1.diel: A-L / Jozef Adamec a kol. (1993)

Alfa

Nemecko-slovenský technický slovník. 2.diel: M-Z / Jozef Adamec a kol. (1993)

Alfa

Nemecko-slovenský stavebný slovník / Nad'a Potančoková (1982)

Slov. vys.škola technická

Nemecko-slovenský, slovensko nemecký slovník z knižnej vedy a informatiky / Viera Šimová, Horst Hogh (1980)

Martin : Matica slovenská

Nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník z výpočtovej techniky / Mária Svítková (1980)

SPN

Nemecko-slovenský a slovensko-nemecký obchodný slovník / Jarmila Vajciková (1971)

Bratislava : Vysoká škola ekonomická

Nemecko-slovenský pôdohospodársky slovník / Zost. J. Kolek a kol. (1971)

Príroda

Nemecko-slovenský a slovensko-nemecký technický slovník / aut. kol. (1969)

Alfa

Nemecko-slovenský energetický slovník / Adolf Jurkovič, Ján Horecký (1969)

Alfa

Z predchádzajúceho výkladu slovensko-nemeckých a nemecko-slovenských slovníkov je zrejmé, že na slovenskom trhu dnes existuje pestrá ponuka knižných slovensko-nemeckých a nemecko-slovenských slovníkov. Na vydávaní knižných bilingválnych slovníkov sa tak ako v minulosti i dnes podieľajú väčšie či menšie vydavateľstvá, ako napr. Egmont, Didaktis, Amos, Veda, Príroda, Alfa, Iris, Mikula, Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Krenčey CCJ a i. K najproduktívnejším vydavateľstvám patria v posledných rokoch najmä *Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, s.r.o.* a vydavateľstvo *Krenčey CCJ*. Súčasné vydavateľstvo *SPN – Mladé letá* vzniklo v roku 2003 zlúčením dvoch

vydavateľstiev, vydavateľstva SPN založeného v roku 1920, a vydavateľstva Mladé letá, ktoré bolo vytvorené v roku 1950. Vydavateľstvo *Krenčey CCJ* vzniklo v roku 1990 a v súčasnosti predstavuje najvýznamnejšie centrum vydávania knižných a digitálnych bilingválnych a viacjazyčných slovníkov na Slovensku. K jeho profilovým edíciám patria prekladateľské slovníky pre profesionálov, univerzálne a odborné slovníky pre širokú verejnosť v knižnej aj počítačovej forme (distribované na CD). V posledných rokoch rozšírilo vydavateľstvo ponuku bilingválnych slovníkov najmä o **odborné PC-slovníky na CD** s kompletnou terminológiou príslušného odboru určené na profesionálnu prekladateľskú prácu. V prípade jazykového páru slovenčina/nemčina ide o nasledovné PC-slovníky:

Architektúra-stavebníctvo - nemecko-slovenský slovník

Baníctvo, geológia, metalurgia - nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník

Ekológia - farmácia - nemecko-slovenský slovník

Ekonomický nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník pre bankárov, šéfov firiem a sekretárky

Ekonomika - veľký prekladateľský nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník s overeným podrobným odborným názvoslovím, slúži aj ako terminologický slovník

Elektronika - nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník

Elektrotechnický veľký nemecko-slovenský slovník (obsahuje aj odbory elektronika, telekomunikácie, výpočtová technika, elektroenergetika)

Elektronický veľký slovensko-nemecký slovník (obsahuje aj odbory elektronika, telekomunikácie, výpočtová technika, elektroenergetika)

Energetický nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník

Enviromentálny nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník

Farmaceutický nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník

Fotografický nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník

Fotografický slovensko-nemecký slovník

Futbalový slovník nemecko-slovenský a slovensko-nemecký (Fußball-Wörterbuch Slowakisch-Deutsch, Slowakisch-Deutsch)

Gastronómia - nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník (suroviny, jedlá, technológie, obsluha)

Chemický nemecko-slovenský slovník

Chemický slovensko-nemecký slovník

Chemický nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník

Nemecké skratky – Deutsche Abkürzungen, nemecko-slovenský slovník skratiek (obsahuje dôležité nemecké skratky, ich vysvetlenie a slovenský preklad.)

Počítače – informatika - nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník

Pol'ovnícky nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník (obsahuje aj latinské odborné názvoslovie a latinsko-slovensko-nemecký slovník)

Pol'nohospodársky nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník

Polygrafický nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník

Právo – ekonomika - veľký nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník s overeným podrobným odborným názvoslovím (slúži aj ako terminologický slovník)/

Výpočtová technika - nemecko-slovenský slovník

Výpočtová technika - slovensko-nemecký slovník

Safari – fotosafari- nemecko-slovenský prekladateľský slovník (obsahuje aj latinské názvy tisícov zvierat celého sveta)

Safari - fotodafari- slovensko-nemecký prekladateľský slovník (obsahuje aj latinské názvy tisícov zvierat celého sveta)

Strojnícky prekladový nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník

Stavebný nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník

Strojnícky nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník

Strojnícky nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník verzia EU

Turizmus – Hoteliérstvo– Gastronómia - nemecko-slovenský prekladateľský slovník

Turizmus – Hoteliérstvo – Gastronómia - slovensko-nemecký prekladateľský

Telekomunikácie - nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník

Textilný nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník (Móda, textil)

Železnice - nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník

Okrem horeuvedených PC-slovníkov vyšli vo vydavateľstve Krenčey CCJ aj odborné PC-slovníky EÚ na CD so širokou terminologickou bázou príslušného odboru určené na prekladateľskú prácu (slovníky s rozsahom do 20 000 hesiel):

Automobilový nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník EÚ

Ekonomický nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník EÚ

Elektronický nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník

Energetický nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník EÚ

Farmaceutický nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník EÚ

Chemický nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník

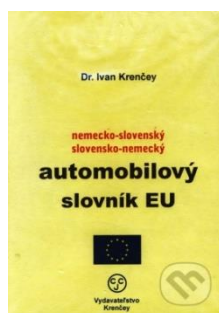
Polygrafický nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník EÚ

Právnický nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník EÚ

Stavebný nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník EÚ

Strojnícky nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník EÚ

Textilný nemecko-slovenský a slovensko-nemecký slovník EÚ

Špecifický druh slovníkov dnes predstavujú multilingválne prekladové slovníky používané online, ktoré umožňujú preklad v rámci rôznych jazykov resp. jazykových párov (teda aj v jazykovom páre slovenčina-nemčina resp. nemčina-slovenčina). Patria k nim:

<http://www.slovnicek.sk/>

<http://slovníkonline.sk/>

<http://webslovník.zoznam.sk/>

<http://slovníky.atlas.sk/>

<http://slovník.azet.sk/>

<http://slovník.info-online.sk/>

Záver

Na záver možno konštatovať, že v súčasnosti existuje na slovenskom trhu pomerne široká ponuka rôznych druhov nemecko-slovenských a slovensko-nemeckých slovníkov v knižnej aj digitálnej forme. Najviac sú zastúpené stredne veľké univerzálne *prekladové slovníky*, ktoré sa sústreďujú na všeobecnú slovnú zásobu. V posledných dvoch desaťročiach vzrástla ponuka *špeciálnych resp. odborných slovensko-nemeckých a nemecko-slovenských prekladových slovníkov*, ktoré spracúvajú buď určitú čiastkovú oblasť lexiky alebo odbornú slovnú zásobu z rôznych vedných odborov. Zásluhou vydavateľstva Krenčey CCJ sa rozšírila najmä ponuka odborných digitálnych slovníkov a do budúcnosti môžeme predpokladať pokračovanie tohto trendu obohacovaním slovenského trhu najmä o digitálne spracované odborné bilingválne prekladové slovníky.

LITERATÚRA

ČERMÁK, F.: *Dvoujazyčný slovník a korpus: některé poznámky*. Ústav Českého národního korpusu. FF UK, 2004. [online] [cit. 2016-04-28]. Dostupné z: <http://ucnk.ff.cuni.cz/doc/korplex.rtf>

BERGMANN, R. – STRICKER, S.: *Einführung in die deutschen Sprachwissenschaft*. Berlin: Winter, 2010.

HAUSMANN, F.-J.: *Einführung in die Benutzung der neufranzösischen Wörterbücher*. Tübingen: Romanistische Arbeitshefte 19, 1977.

HENNE, H.: *Lexikographie*. In: Lexikon der germanischen Linguistik, Tübingen, 1973.

CHOVANCOVÁ, K. – ZÁZRIVCOVÁ, M.: *Bilingválne slovníky (slovensko-francúzske a francúzsko-slovenské) súčasný stav, používatelia a ich potreby*. In: *Odborná komunikácia v zjednotenej Európe II.*, Banská Bystrica, Praha: UMB v Banskej Bystrici, Jednota tlmočníkov a prekladateľov, 2004, s. 120-125.

KROMANN, H.-P. – RIIBER, T. – ROSBACH P.: *Überlegungen zu Grundfragen der zweisprachigen Lexikographie*. In: Wiegand, H.E. (Hrsg): *Studien zur neuhochdeutschen Lexikographie*. Hildesheim, New York : Germanistische Linguistik 3-6/1984.

KÜHN, P.: *Typologie der Wörterbücher nach Benutzungsmöglichkeiten*. In: Hausmann, FranzJosef/Reichmann, Oskar/Wiegand, HerbertErnst/Zgusta, Ladislav (Hrsg.) 1989-1991: *Wörterbücher. Ein internationales Handbuch zur Lexikographie*. Berlin, New York, 1989, s. 111-127.

MISTRÍK, J. a kol.: *Encyklopédia jazykovedy*. Bratislava: Obzor, 1993.

MISTRÍK, J.: *Moderná slovenčina*. Bratislava: SPN, 1983.

MÜLLER-FALCKE, M.: *Typische Bestandteile eines ein- bzw. Zweisprachigen Wörterbuchartikels*. 1. Auflage. Norderstedt: Grin Verlag, 2006.

Resumé**The theoretical basis of bilingual lexicography and the offer of Slovak-German and German-Slovak bilingual dictionaries in Slovakia**

The aim of this paper is to provide another view of the theoretical basis of bilingual lexicography and to describe the current offer of Slovak-German and German-Slovak bilingual dictionaries on the Slovak market. The first part of the paper deals with the general typology of dictionaries, the typology of bilingual dictionaries, their macrostructure, microstructure, function and material basis. The second part analyzes the current state of Slovak bilingual lexicography in the Slovak-German language pair and lists, according to individual types, printed and digital Slovak-German and German-Slovak dictionaries that have been published by various publishers.

K RECEPCIJ NOVELY «ЖИВИ И ПОМНИ» (ŽI A PAMÄTAJ) VALENTÍNA RASPUTINA NA SLOVENSKU

Marta Kováčová

Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica
marta.kovacova@umb.sk

Kľúčové slová: ruská literatúra, novela, recepcia
Key words: Russian literature, novel, reception

Tvorba Valentína Rasputina si našla pomerne rýchlo odozvu nielen v jeho rodnej krajine, ale aj za hranicami bývalého Sovietskeho zväzu. V našom príspevku sa budeme venovať jednej z noviel tohto významného ruského predstaviteľa tzv. dedinskej prózy, jej recepcii na Slovensku. Poukážeme na hlavné miesta, ktoré zaujali predstaviteľov slovenskej literárnej kritiky a ktoré charakterizujú autora predovšetkým ako spisovateľa, svojou tvorbou nadväzujúceho na hodnoty obsiahnuté v ruskej klasickej literatúre.

Na konci sedemdesiatych rokov, krátko po tom, ako vyšli prvé preklady Rasputinovej prózy do slovenčiny, uverejnili časopisy *Revue svetovej literatúry*, *Slovenské pohľady*, *Nové slovo a Romboid* ohlasy, recenzie, články venované poviedkam i novelám – tvorbe súčasného ruského spisovateľa. Slovenskí literárni vedci Andrej Červeňák, Július Rybák, Ondrej Marušiak, Stanislav Rakús, Dalimír Hajko upozorňovali čitateľov na svojrázny talent Valentína Rasputina. Už v prvých ohlasoch slovenských literárnych vedcov sa poukazovalo na konkrétne vzťahy Rasputina s dedičstvom ruskej klasickej literatúry, naznačovali sa línie jeho poetiky. Andrej Červeňák uvádzal paralely medzi Andrejom Guskovom, hrdinom novely „*Живи и помни*“ a Dostojevského Raskoľnikovom. Ondrej Marušiak charakterizoval žáner danej novely ako súčasnú baladu. Dalimír Hajko venoval pozornosť etickým konfliktom Rasputinových hrdinov. Július Rybák akcentoval rasputinovskú tematiku straty duchovnosti v kontraste s materiálnymi záujmami v súčasnom svete. V článkoch Etely Farkašovej rezonovali nielen morálno-etické problémy poviedok a noviel, ale predovšetkým téma Rasputinovho majstrovstva psychologickéj analýzy, schopnosť dotknúť sa a priblížiť čitateľovi jemné záchvevy ruskej duše, na báze bohatstva metafory zobrazovať sociálne a prírodné pramene protikladných krokov jednotlivých hrdinov.

V rámci tejto štúdie nie je možné obsiahnuť všetky rôznorodé polohy tvorby Valentína Rasputina a nie je možné ani podať rôznorodé interpretácie jeho tvorby v literárnej

kritike. Pri odkrývaní tvorivého portrétu Valentína Rasputina je nevyhnutné začleniť tohto autora do dejín literárneho procesu ako celku. Na prvý pohľad sú možno nedostatočne presvedčivé napr. paralely rasputinovskej prózy s dielami ruských romantikov začiatku 19. storočia. Máme na mysli skutočnosť, že na rozhraní 18. a 19. storočia začala európska literatúra hlbšie skúmať vnútorný svet človeka, *dialektiku duše*, ktorá sa neskôr stala determinujúcou črtou ruského psychologického realizmu.

„*Гений чистой красоты*“ – obraz vytvorený V. A. Žukovským a neskôr povýšený na perlu Puškinovho diela, je práve tým momentom, ktorý odovzdávali ruskí umelci z generácie na generáciu, nehľadiac na historické kataklizmy, vojny, revolúcie. Pocit straty hodnôt, vzťahov s rodným domom, s rodnou zemou, s matkou ako prapočiatkom života, strata človeka v človeku – to je hlavný problém, ktorým sa zaoberá nielen V. Rasputin, ale aj jeho generační druhovia F. A. Abramov, V. M. Šukšin, V. F. Tendriakov, B. A. Možajev.

Pomerne široký okruh styčných bodov možno vyčleniť v tvorbe autora „*Прощания с Матерью*“ so sovietskymi autormi Čingizom Ajtmatovom, Alesom Adamovičom, Vasilom Bykavom, so slovenskými autormi – napr. Vincentom Šikulom, Stanislavom Rakúsom, Milanom Zelinkom.

V ďalšej časti práce poskytneme krátku informáciu o spisovateľovi Valentínovi Rasputinovi, budeme sa venovať novele *Ži a pamätaj* a načrtne chronologický pohľad na to, ako bola prijatá na Slovensku.

Na úvod krátko k Valentínovi Rasputinovi. Dielo tohto súčasného ruského spisovateľa vyvolalo značný čitateľský záujem nielen v krajinách bývalého Sovietskeho zväzu, ale aj v zahraničí. Ruský novinár Viktor Kožemiako (1) v knihe „*Боль души*“ o Valentínovi Rasputinovi napísal: „*Если говорить о пророческом слове и подвижничестве в современной русской литературе, то эти понятия соотносимы, прежде всего, с именем Валентина Распутина. Его проза, давно ставшая классикой, публицистика, любое выступление в печати – всегда совесть, боль и правда народная*“.

Valentín Rasputin nadviazal svojou tvorbou nielen na tradície ruskej klasickej literatúry, ale aj na mysliteľov žijúcich niekoľko storočí pred ním: už obdobie osvietenstva sa zaoberalo vzájomnými vzťahmi človeka a spoločnosti, úlohou kultúry v živote jednotlivca i spoločnosti, problémami ľudskej civilizácie. Filozofi osvietenstva, autori Veľkej francúzskej encyklopédie v 18. storočí J. J. Rousseau a D. Diderot vyjadrovali presvedčenie, že zákony, ktorými sa ľudstvo riadi, sú spravodlivé len vtedy, ak zodpovedajú zákonu prírody. Obidvaja poukazovali na tesné spojenie človeka ako subjektu poznania a prírody – subjektu.

V roku 2007, keď Valentín Rasputin oslávil 70. výročie narodenia, sa objavilo viacero prác ruských literárnych vedcov, zaoberajúcich sa jeho tvorbou, napr. A. A. Dyrdin

1981, A. F. Lapčenko 1985, A. O. Boľšev 1986, D. A. Jeršov 1987, S. G. Semionovová 1987, N. S. Tenditnik 1987, I. A. Pankejev 1990, J. V. Alejnikov 1991, M. L. Bedrikovová 1995, V. J. Kurbatov 1992. Paralelne s tradičnou analýzou eticko-náboženských ideí a poetiky tohto spisovateľa sa vedci zaoberajú aj problematikou jazyka a štýlu. Objavilo sa veľa prác o recepcii Rasputinovej tvorby v inojazyčnej kultúre, problematika prekladu zostáva menej rozpracovaná. Autormi prác venovaných analýze jazyka Valentína Rasputina sú: K. F. Nesterovová 1988, A. S. Sokoľnikovová 1991, M. V. Subbotina 1992. Okrem nich možno uviesť aj články T. S. Korotkovovej (2) „*Внелитературная лексика в драме В. Распутина «Последний срок»*“, V. V. Odincova (3) „*Субъективизация повествования (об изображении «сквоз призму»)*“ a N. V. Balandinovej (4) „*Синтаксические приемы организации авторского повествования в очерках и рассказах о Топаларии В. Г. Распутина*“. T. S. Korotkovová venuje pozornosť dialektizmom v reči Rasputinových postáv, N. V. Balandinová analyzuje spisovateľovu ranú tvorbu z lingvistického aspektu a V. V. Odincov sa zameriava na štylistickú stránku spisovateľovho textu. Lingvistický a literárnovedný výskum Rasputinovej tvorby je venovaný väčšinou jeho dielam zo šesťdesiatych a sedemdesiatych rokov. Tvorbou posledného desaťročia sa zaoberajú recenzie kritikov jednotlivých diel (J. Safonova 2002, S. Beľakov 2004, A. Boľšakovová 2002, K. Kokšenevová 2004).

V súčasnosti sa orientujú práce literárnych vedcov najmä na hlbšie skúmanie ustrojenia umeleckých obrazov v tvorbe V. Rasputina, na filozofiu textov a špecifiku jeho autorského a spoločensko-politického významu jeho vystúpení v prostriedkoch masovej komunikácie.

Vo svojich novelách spisovateľ uvádza čitateľa do sveta tzv. večných tém: smrť človeka, hľadanie zmyslu života, vzťah otcov a detí, vzťah jednotlivca a spoločnosti k prírode a následne reakcia prírody na kroky človeka k nej (i proti nej). Rasputin sa v rámci žánru, ktorý je rozsahom nevelký, obracia nielen k jednotlivcovi, ale aj k celej spoločnosti a dokonca aj k celému ľudstvu a vyzýva na zastavenie deštruktívnych zmien v rámci medziľudských vzťahov aj v rámci vzťahov človeka, národov k Zemi. Apeluje na mladú generáciu, ktorú najzreteľnejšie zasahuje proces globalizácie, vyzýva na zachovanie zodpovednosti k rodnej zemi.

V Rasputinových prózach si zasluhuje primárnu pozornosť autorova blízkosť k slovu jeho hrdinov. Sám autor žije týmto slovom od narodenia, vníma ho ako súčasť seba samého a zároveň aj ako súčasť národa, z ktorého vyšiel. Spisovateľovi sa v poviedkach a novelách podarilo azda ako jednému z mála jeho súpútnikov vložiť do súčasnej ruskej literatúry „staré národné slovo“. „*Стоит прочно и вечно... что попало не брякнет и куда*

попало не встанет. Оно существует только в своей форме и своем значении, оно от начала до конца заполнено значением, в нем ветер гуляет“ (5).

Valentín Rasputín napísal v roku 1974 novelu venovanú dvom mladým ľuďom, obetiam vojny s fašistickým Nemeckom «*Живи и помни*» (v slovenskom preklade Ruženy Dvořákové-Žiaranovej pod názvom *Ži a pamätaj* vydal Slovenský spisovateľ v roku 1977). Ide o príbeh o Andrejovi Guskovovi a jeho mladej žene Nast'one.

Valentín Rasputín dáva takmer v každom svojom diele priestor ženským postavám. V jeho poviedkach a novelách sa často píše o ženách: starenky Anna, Dária, Nastasia a iné patria k tým, ktoré stretol vo svojom živote. Sú to všetko silné typy žien. Možno v nich obdivovať vyrovnanosť, duševný pokoj, silu, schopnosť a odhodlanie obetovať sa pre druhého, schopnosť chápať iných a odpúšťať im. Rasputín aj výberom ženských typov – a nejde len o starenky – vyjadruje úctu k žene, váži si ju a vo svojich poviedkach a novelách jej vzdáva patričnú úctu. Aj v tomto momente spisovateľovej tvorby nachádzame prepojenosť s ruskou klasickou literatúrou, s ženskou „doľuškou“, o ktorej písal napr. Nekrasov.

Valentín Rasputín umiestnil do svojej tvorby výrazne to, čo súvisí s pojmi tradícia a novátorstvo. Ideovým bohatstvom nadväzuje na F. M. Dostojevského a neskôr na Maxima Gorkého. Trápia a znepokojujú ho rovnaké problémy ako jeho predchodcov.

Novela *Ži a pamätaj* predstavuje zvlášť tragický príbeh mladej dedinskej ženy Nast'ony. V priestoroch príbehu nachádzame styčné body s románom F. M. Dostojevského *Zločin a trest*, v ktorom jeho autor poukazuje Rodionom Raskoľnikovom, hlavnou postavou, na antihumánnu podstatu spoločnosti. Podobne Rasputín naznačuje dôvod „zločinu“ Andreja Guskova a jeho následné trápenie – výčitky svedomia hlavných postáv. Cesta Rasputinových hrdinov k záhube je historicky podmienená a zákonitá, ide však už o inú literárnu tradíciu. Začal ju svojou tvorbou Maxim Gorkij, skúmajúc svet nielen z pozície eticko-filozofických problémov, ale predovšetkým z aspektu perspektívy sociálno-historického rozvoja.

Sám Andrej Guskov vidí svoju vinu v osude, pred ktorým kapituluje aj vôľa človeka. Nie je zrejme náhoda, že celou novelou sa vinie slovo *osud* ako základná niť viažuca na seba udalosti diela, determinujúca ich smerovanie. Guskov nie je ochotný priznať si vlastnú zodpovednosť za svoje kroky. Tento fakt tvorí len jeden z detailov portrétu muža vyberajúceho si medzi životom a smrťou. Spisovateľ odhaľuje príčinu Andrejovho zločinu v jeho charaktere. Tým však celý problém neuzatvára. Autor povyšuje konkrétne-historický fakt do kategórie sociálno-filozofického zovšeobecnenia, čo ho zblížuje s takými velikánmi, ako bol Dostojevskij a Gorkij. Poukazujúc na rozpad osobnosti človeka, ktorý zrádza nielen svoje ideály, ale zároveň aj ideály celej spoločnosti ako neodvratný proces, bez morálneho vzkriesenia, kráča Rasputín cestou naznačenou tvorbou Maxima Gorkého.

Rasputinova novela *Ži a pamätaj* je syntézou sociálno-filozofickej a sociálno-psychologickej novely. Udalosti v nej sa odohrávajú v zime roku 1945 na brehu rieky Angary v dedinke Atamanovka. Drsná príroda tejto sibírskej dediny sa stáva svedkom morálneho pádu hlavného hrdinu Andreja Guskova, ktorý dezertuje. Pred vojnou žil štyri roky v manželstve s Nasťonou, verne ho čakajúcou v dome svojich svokrovcov. Nasťona sa stáva obeťou vojny a jej zákonov. Postava Nasťony nemala svoj prototyp. Predstavovala ženu, schopnú obetovať svoj život pre muža, ktorému prisahala vernosť, ženu, ktorá vinu za nesprávny krok v živote nedávala druhej strane, brala ju na seba. Miluje svojho muža, potajomky mu nosí jedlo a zachraňuje ho pred zlobou ľudí. Keď otehotnie, postupne si uvedomuje, čo by čakalo ju samu i dieťa dezertéra. Hanba nad sebou i budúcim dieťaťom v krutých zákonoch spoločnosti zvíťazí nad láskou k mužovi i k svojmu nenarodenému dieťaťu. Nasťona nasadne do loďky a uprostred Angary si zvolí smrť. Táto žena typologicky predstavuje silnú a hrdú bytosť, ktorá si v histórii ruskej klasickej literatúry neraz našla priestor na vlastnú realizáciu. Práve ona je dynamickým článkom fabulačného rozprávania príbehu, prostredníctvom nej sa rozvíjajú jednotlivé časti novely a ňou sa aj príbeh za dramatických okolností uzatvára.

Valentín Rasputin, človek, ktorý skôr chápe a odpúšťa, než odsudzuje, dáva čitateľovi možnosť súdiť alebo nesúdiť čin Andreja a Nasťony. Guskovova osobnosť sa prejavuje ako bezcitná a ničiacia aj vo vzťahu k prírode, keď Andrej zabíja teliatko pred očami jeho matky. Pád tejto postavy je mimoriadne výrazne autorom vykreslený práve v spomenutej scéne. Guskov stráca možnosť vzkriesiť svoju dušu a čoraz väčšmi „divočíe“.

Spisovateľ aj v novele *Ži a pamätaj* často využíva reflexiu. Je neprehliadnuteľná pri stretnutí Andreja s Nasťonou. Hlavní hrdinovia sa trápia úvahami nad krutou realitou, zároveň sa usilujú pochopiť zmysel a smer ľudského života. Všetko sa to odohráva v uplynulom 20. storočí, ktoré je nenapraviteľne poznamenané obdobiami občianskych a svetových vojnových konfliktov. Život človeka i národov sa pohybuje po sínusoidnej dráhe vyvolávajúcej potrebu návratu k relatívnej harmónii a duchovne bohatým obdobiam z minulosti predkov, Jednotlivec i spoločnosť v nich hľadajú to, čo ľudská bytosť nevyhnutne potrebuje pre svoju pozemskú existenciu. Dostojevskij to nazval krásou, ktorá spasí svet.

Dej novely sa odohráva v typicky konzervatívnom prostredí dediny: dedo Michejič a jeho žena, prísna Semionovna, ale aj nekrasovská Naďka, ktorá sama vychováva tri deti. Rasputin zachováva v tejto novele jednoduchosť deja s niekoľkými postavami, čo len zvyšuje jej psychologizmus. Akcent spočíva na ťažiskových myšlienkach determinujúcich celkovú hodnotu diela. Ak je možné Andreja odsúdiť, Nasťona nenesie nijakú vinu. Naopak, prejavuje sa ako silná bytosť, pripravená vziať na seba podozrenie blízkych, odsúdenie dedinčanov,

dokonca aj trest. Táto ženská postava, bytostne spojená s dedinou a jej životom, zvykmi a tradíciami vyvoláva u čitateľa súcit. Nasťona vo svojom živote nikomu neublížila, a tak je katarzia, ktorou prechádza, neoprávnená a neopodstatnená. Hlavnú myšlienku novely by nebolo možné sformulovať bez osudu Nasťony, ktorá sa previnila celkom v inom zmysle. Finále novely prináša dobrovoľný odchod mladej ženy zo sveta. Stáva sa o to tragickejšim, že s ňou zomiera aj jej – ešte nenarodené – dieťa. Kritika sa vyjadřila k samovražde ako k najvyššiemu súdu nad Guskovom, ale aj ako k súdu nad svojou ženskou slabosťou. Nasťona aj po smrti zostáva v mysliach známych. Po pohrebe sa stretnú všetci u Nadky a spomínajú na ňu.

Rasputin sa dotkol svojou novelou zložitého a tragického obdobia spoločnosti – vojny, ktorú pocítil nielen ZSSR, ale aj mnohé krajiny sveta. Spisovateľ zobrazil najťažší a najtragickejší boj v živote mladej dedinskej ženy Nasťony, ktorá nepochybne patrí k najkrajším ženským postavám povojnovej literatúry.

Ako sme už uviedli, na Rasputinovu tvorbu zareagovala na Slovensku tak literárna kritika, ako aj prekladatelia. Novela *Ži a pamätaj* sa objavila na Slovensku dva roky po vydaní v ZSSR vo vydavateľstve Slovenský spisovateľ (1977). Andrej Červeňák v tom čase napísal recenziu, ktorá vyšla v *Romboide*: autor v nej akcentuje prostý, vo svojej podstate, najkrajší ľudský vzťah, akým je láska medzi mužom a ženou, všima si zrod nového fenoménu vo vzťahu týchto dvoch ľudí, uvažuje o „*duchovnom dvojníctve*“ (6), upozorňuje na prehĺbenie základného konfliktu v novele: „*Nasťona duchovnie, Andrej sa stáva zvieraťom: ona sa aktivizuje – on prehľbuje pasivitu, ona tvorí situácie – on konzumuje a prispôsobuje sa, ona chce rodiť – on ničť, ona túži žiť – on zomrieť*“ (7). Andrej Červeňák, slovenský dostojevskológ, vytvára charakteristiku Andreja Guskova na báze komparácie s Dostojevského Raskol'nikovom: „*V devätnástom storočí Dostojevského Raskol'nikov pácha sociálne a morálne zlo, ktorým si chce vydláždiť cestu do šťastnej budúcnosti. Pochopí svoj omyl a na brehoch sibírskej rieky bude čakať na zázrak svojho vzkriesenia ako človeka*“ (8). Autor článku kladie otázky typu „*Ako žiť, načo žiť, v čom je zmysel žitia v živote? Prečo nie je možné žiť tak, ako sa nám chce? Prečo sa mení prírodné šťastie na sociálne zlo, ktoré rodí ďalšie zlo? Kde je príčina: v nedokonalosti ľudskej prírody, alebo v nedokonalosti spoločnosti?*“ (9) A. Červeňák nadväzuje kontinuálne svojimi otázkami na problémy implicitne vyjadrené v novele, ktoré trápili Rasputina a zamestnávali aj mysle jeho hrdinov. Autor článku uzatvára krátky priestor, ktorý recenzia poskytuje, na myšlienku obsiahnutú nielen v tvorbe veľkého Dostojevského, ale aj jeho nasledovníkov, ku ktorým možno priradiť napr. nemeckého spisovateľa Hermana Hesseho; H. Hesse vo svojom románe *Stepný vlk* (podobne ako aj Dostojevskij v románe *Bratia Karamazovovci*) píše o dvoch „brehoch“ vo

vnútri ľudskej bytosti, o dvoch póloch, medzi ktorými sa odohráva pozemský príbeh človeka: o dobre a zle, o pokoji a nepokoji, o dobre a „stepnom vlkovi“, o dvoch rovinách, medzi ktorými osciluje duša a raciono. V. Rasputin novele *Ži a pamätaj* uvádza: „Nič nevie človek o sebe. Neverí však ani sám sebe, aj bojí sa seba samého“ (10), pretože „v každom z nich nie je jeden človek, ale niekoľko, a ťahajú ho na rozličné strany, trhajú ho na kúsky, kým ho nedostanú do hrobu“ (11). Andrej Červeňák nazýva Rasputinovo umenie umením, ktoré „nepozná obruče času a priestoru, obruče štylistického apriorizmu“ (12). Autor recenzie si v nej nevšimol jazykovú komparáciu originálu a prekladu, bol „v zajatí nevšednej umeleckej reality“ (13). K spomenutej komparácii sa vrátil o niekoľko rokov neskôr.

Vo februári toho istého roku vyšiel v *Novom slove* článok ONDREJA MARUŠIAKA pod názvom *Žijeme, pamätajúc* (14) ako odzva na Rasputinovu novelu *Ži a pamätaj*. O. Marušiak ju nazýva románom. Autor článku si, podobne ako A. Červeňák, všima dva ťažiskové body novely: pád a jeho morálne následky. O. Marušiak nazýva vo svojom článku toto dielo „novodobou baladou“ (15), pričom vychádza z kvality konfliktu v novele: „človek sa ocitá v takých vonkajších alebo vnútorne psychologických okolnostiach, ktoré vedú k mravnej i fyzickej záhube“ (16). Autor článku sa zameril predovšetkým na to, čo určilo súčasnosť i budúcnosť životných príbehov dvoch hlavných postáv – dezertérstvo. Podčiarkol, že tento fenomén nie je nový v ruskej literatúre, nachádza ho u Šolochova i Ajtmatova. „Rasputin inovoval, zaktualizoval a prehĺbil námet, obohatil zovšeobecnenie dezertérstva zo života vôbec“ (17). O. Marušiak sa vyslovuje o práci prekladateľky Ruženy Dvořákovéj-Žiaranovej kladne a s uznaním: „Čítal som dielo aj v origináli a viem, že jadrný, koloritný jazyk bol náročný na preklad a výsledok prekladateľkinej a redakčnej práce treba prijať s výslovným uznaním“ (18).

Novela *Ži a pamätaj* dostala svoj priestor aj v *Slovenských pohľadoch*, ktoré v roku 1978 uverejnili recenziu DALIMÍRA HAJKA (19) v rubrike *Z literatúry socialistických krajín*. Vyšla, podobne ako predchádzajúce, časovo krátko po vyjdení novely *Ži a pamätaj* v ZSSR. Autor recenzie sa v nej sústredil na základné ľudské vlastnosti, ktoré determinujú charakter hlavných hrdinov: vychádza pritom zo sféry „prapôvodných ľudských síl“ (20), pokračuje odvahou a zbabelosťou, nádejou a zúfalstvom, vierou a resignáciou. Sústredil sa na to, o čo išlo autorovi novely: „o hľadanie onej všadeprítomnej, no ťažko postihnuteľnej hranice medzi vierou v zmysel obetovania seba samého a poznaním bezvýhodiskovosti svojho polozenia“ (21). D. Hajko akcentuje to, čo je v novele neprehliadnuteľné: pocit viny Andreja Guskova, hlavného hrdinu novely. Všima si mravný konflikt, ktorý je v novele „neriešiteľný, ubijajúci, pretože jeho antagonistické póly nemajú nijakú styčnú plochu“ (22). Aj autor článku, podobne ako O. Marušiak, naznačuje žánrovú inklináciu novely k balade:

„Baladické vyznenie novely podčiarkuje možnosti prózy doviest' umeleckú analýzu mravného konfliktu do polohy, v ktorej spisovateľ prekračuje ohraničenosť zobrazovania životného príbehu v smere uchopenia vyššej etickej pravdy“ (23).

Jednou z reakcií na Rasputinovu novelu bola aj recenzia *STANISLAVA RAKÚSA* (24), ktorá vyšla vo štvrtom čísle *Revue svetovej literatúry* pod názvom *Ži a pamätaj*. Autor, podobne ako O. Marušiak, nazýva dielo románom a všima si v ňom predovšetkým problém dezertérstva ako viny a jej dôsledkov. Autor článku, zamýšľajúc sa nad problémom existencie človeka v spoločnosti ľudí, v recenzii napísal: „Autor sa dôsledne drží reálnych kontúr svojho príbehu, no súčasne ich transcenduje smerom k všeludskému a všeplatnému – človek nemôže žiť natrvalo bez ľudí, ani proti nim. A ak nemôže žiť ani s nimi, potom vystavuje svoje psychické a fyzické sily postupnému rozkladu“ (25). S. Rakús si ďalej všima Rasputinov pohľad na vnútorný život jeho hrdinov: „Jedným z najpresvedčivejších prejavov Rasputinovho prozaičského umenia je to, že život svojich postáv sleduje znútra, bez vonkajškovej postulatívnosti a apriórneho odsúdenia.“ (26). S. Rakús upozorňuje na to, čo je v novele *Ži a pamätaj* dominantné: vina a jej následky. Je to, podľa neho, informácia o Rasputinovej próze. V jeho recenzii sa našiel priestor aj pre slovenský preklad Ruženy Dvořákovvej-Žiaranovej, o ktorom napísal: „Prekladateľka románu *Ružena Dvořáková-Žiaranová* sa zhostila svojej úlohy vynikajúco. Osobitne treba oceniť odvahu a invenciu, s akou siahla po slovo tvorbe a lexikálne netradičnom jazykovom materiáli, čím prispela k tomu, že Rasputinovo rozprávanie si aj v slovenskej podobe uchovalo svoje prosté, no poeticky pôsobivé čaro“ (27). V. Čerevka o Rasputinovi poznamenal: „Valentin Rasputin píše o človeku súčasnosti, o vážnych mravných problémoch, skúma postoje a správanie ľudí v rôznych situáciách, v zložitých životných momentoch, a to mu umožňuje odhaľovať dušu človeka. Také sú všetky jeho doterajšie diela“ (28).

J. Ch. Korec na margo kultúry povedal: „Kultúra existuje iba potiaľ, pokiaľ sa snaží, pokiaľ ustavične zápasí o poľudštenie človeka. ...“ „Umenie je z človeka a pre človeka“ (29). Valentín Rasputina prispel svojou tvorbou k takémuto zápasu. Jeho dielo – aj v príspevku uvádzaná novela *Ži a pamätaj* – predstavuje vklad, ktorý možno nazvať zápasom o zachovanie dobra v človeku, v ľuďoch, v spoločnosti. Valentín Rasputin výrazne obohatil ruskú literatúru nielen v samotnom Rusku, ale aj v rámci svetovej literatúry. „Литература в ее службе никто подменить не в состоянии. Нет другой такой силы и нет другого такого искусства, которые могли бы с успехом выполнить службу литературы. Она пускай не совсем радикальное, но наиболее убедительное средство против душевной глухоты и немоты. При том, конечно, обязательном условии, что это истинная литература, а не конъюнктурная поделка“ (30).

Spisovateľ v poviedkach, novelách, článkoch a rozhovoroch tvrdí, že 21. storočie by malo byť storočím humanizmu. Jeho diela sú výzvou nielen pre ruského čitateľa. Ideovo ich možno zaradiť k tým, ktoré nepoznajú hranice, sú nadčasové a univerzálne. Také prichádzajú aj k dnešnému čitateľovi.

LITERATÚRA

1. KOŽEMIAKO, V.: *Bol' duši*. Moskva: Algoritm, 2007, 288 s.
2. KOROTKOVA, T. S.: *Kul'tura reči na scene i na ekrane*. Moskva 1986.
3. ODINCOV, V. V.: *Subjektivizacia povestvovania (ob izobraženii „skvoz prizmu“)* // Russkij jazyk v škole. 1980, N 5.
4. BALANDINA, N. V.: *Rečevyje prijomy vyraženia avtorskoj pozicii v rasskaze V. G. Rasputina „Novaja professia“* / N. V. Balandina // Litera: Vestn. Fakul'teta filologii i žurnalistiki. IGU. Irkutsk, 2004. Vyp. 1, s. 26 – 35.
5. SEMIONOVA, V.: *Čitať Rasputina, slušať Rossiu*. In: Naš sovremennik. Moskva 2007, N3, s. 222.
6. ČERVEŇÁK, A.: *Valentin Rasputin: Ži a pamätaj*. In. Romboid, č. 13, 1978, s. 85.
7. ČERVEŇÁK, A.: *Valentin Rasputin: Ži a pamätaj*. In. Romboid, č. 13, 1978, s. 85.
8. ČERVEŇÁK, A.: *Valentin Rasputin: Ži a pamätaj*. In. Romboid, č. 13, 1978, s. 85.
9. ČERVEŇÁK, A.: *Valentin Rasputin: Ži a pamätaj*. In. Romboid, č. 13, 1978, s. 85.
10. ČERVEŇÁK, A.: *Valentin Rasputin: Ži a pamätaj*. In: Romboid, č. 13, 1978, s. 85.
11. ČERVEŇÁK, A.: *Valentin Rasputin: Ži a pamätaj*. In: Romboid, č. 13, 1978, s. 85.
12. ČERVEŇÁK, A.: *Valentin Rasputin: Ži a pamätaj*. In: Romboid, č. 13, 1978, s. 86.
13. ČERVEŇÁK, A.: *Valentin Rasputin: Ži a pamätaj*. In: Romboid, č. 13, 1978, s. 86.
14. MARUŠIAK, O.: *Žijeme, pamätajúc*. In: Nové slovo, roč. 20, č. 5, 1978, s.23.
15. MARUŠIAK, O.: *Žijeme, pamätajúc*. In: Nové slovo, roč. 20, č. 5, 1978, s. 86.
16. MARUŠIAK, O.: *Žijeme, pamätajúc*. In: Nové slovo, roč. 20, č. 5, 1978, s. 86.
17. MARUŠIAK, O.: *Žijeme, pamätajúc*. In: Nové slovo, roč. 20, č. 5, 1978, s. 86.
18. MARUŠIAK, O.: *Žijeme, pamätajúc*. In: Nové slovo, roč. 20, č. 5, 1978, s. 86.
19. HAJKO, D.: *Valentin Rasputin: Ži a pamätaj*. In: Slovenské pohľady , roč. 93, č. 3, 1978, s. 137.
20. HAJKO, D.: *Valentin Rasputin: Ži a pamätaj*. In: Slovenské pohľady , roč. 93, č. 3, 1978, s. 137.
21. HAJKO, D.: *Valentin Rasputin: Ži a pamätaj*. In: Slovenské pohľady , roč. 93, č. 3, 1978, s. 137.
22. HAJKO, D.: *Valentin Rasputin: Ži a pamätaj*. In: Slovenské pohľady , roč. 93, č. 3, 1978, s. 137.
23. HAJKO, D.: *Valentin Rasputin: Ži a pamätaj*. In: Slovenské pohľady , roč. 93, č. 3, 1978, s. 138.
24. RAKÚS, S.: *Ži a pamätaj*. In: Revue svetovej literatúry, roč. 14, č. 4, 1978, s. 189 –

- 190.
25. RAKÚS, S.: *Ži a pamätaj*. In: Revue svetovej literatúry, roč. 14, č. 4, 1978, s. 189 – 190.
26. RAKÚS, S.: *Ži a pamätaj*. In: Revue svetovej literatúry, roč. 14, č. 4, 1978, s. 189 – 190.
27. RAKÚS, S.: *Ži a pamätaj*. In: Revue svetovej literatúry, roč. 14, č. 4, 1978, s. 189 – 190.
28. ČEREVKA, V.: *S Valentinom Rasputinom*. In: Slovenské pohľady, roč. 95, č. 11 (1979), s. 5 – 11.
29. ČERVEŇÁK, A.: *Ján Chryzostom Korec a F. M. Dostojevskij. Človek a kultúra*. In: Tridsať statí o slovenskej literatúre. Nitra 2007, 128 s.
30. RASPUTIN, V.: *Ne mog ne prosti'sia s Ma'oroj*. In: Lit. gaz. 1977, 16 marta.

Резюме

К принятию повести «Живи и помни» Валентина Распутина в Словакии

Автор статьи уделяет внимание Валентину Распутину, одному из виднейших представителей «деревенской прозы», пишет о том, как была принята новелла «*Живи и помни*» в словацкой литературной критике. Авторы, как напр. Андрей Червеняк, Ондрей Марушиак, Далимил Гайко, Станислав Ракус, Владимир Черевка во своих статьях 70-х годов концентрировали внимание на главных героях, на проблеме «преступления и наказания», касающейся главного героя Андрея Гуськова и Настёны, его жены. Литературная критика отмечает сходство между новеллой и произведениями русской классической литературы – Некрасовым, Достоевским, Горьким.

MALÁ SONDA DO KLASIFIKÁCIE JAZYKOVÝCH KOREKTÚR

Eva Čulenová

Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica
eva.culenova@umb.sk

Kľúčové slová: jazykové korektúry, tvorba textu
Key words: proof readings, text creation

Hoci sú jazykové korektúry neoddeliteľnou súčasťou tvorby a publikovania akéhokoľvek oficiálneho textu, zatiaľ sa ich teórii venuje pomerne málo pozornosti. Dovoľme si tvrdiť, že teória jazykových korektúr takpovediac chýba úplne. Existujú vyčerpávajúce publikácie komplexne predstavujúce tvorbu publikácií spojenú so samotným procesom vydávania publikácií (napr. Pokorný, Pokorná, 2010; Magincová, 2008; Pistorius, 2011; Pokorný, Pokorná, 2011 atď.), ktoré sa venujú aj jazykovým korektúram v podstate dostatočne, avšak stále nejde o teóriu jazykových korektúr, ale o praktické poznámky k tvorbe publikácií.

K problematike teórie jazykových korektúr by, samozrejme, mala patriť aj vyčerpávajúca klasifikácia javu. Niektoré knihy zameriavajúce sa na praktické poznámky viazané k tvorbe knižných a časopiseckých publikácií (napríklad uvedené vyššie) uvádzajú aj elementárne klasifikácie korektúr, avšak nejde o podrobnejšie klasifikácie jazykových korektúr, ale o priblíženie problému korektúr celkovo (teda o korektúry spojené s editovaním a vydávaním publikácie – aj o grafické korektúry), hoci niektorí autori (napr. Milan Pokorný, Dana Pokorná) uvádzajú aj základné problémy jazykových korektúr.

Problematika jazykových korektúr, najmä ich podrobnejšej klasifikácie, je teda témou a obsahom tohto článku. Vzhľadom na kapacitu článku však nejde o podrobný výklad, ale len o priblíženie základných téz súvisiacich s klasifikáciou jazykových korektúr. Ambíciou predložených informácií je zároveň aspoň minimálne rozprúdiť diskusiu odborníkov týkajúcu sa základu teórie jazykových korektúr a pohľadov, pričom predloženú elementárnu klasifikáciu jazykových korektúr predstavujeme na základe skúseností z praxe.

Na začiatku našich úvah o klasifikácii jazykových korektúr je potrebné pristaviť sa najprv pri termíne nielen jazykové korektúry, ale aj redakcia a editácia textu – v tejto súvislosti je dôležité pripomenúť, že ide o fázy editácie textu: jazykové korektúry sú jednou zo súčastí editácie a aj redakcie textu.

1. Pojmy jazykové korektúry, autokorektúry, redakcia a editácia textu

Pojem jazyková korektúra je v súčasnosti chápaný pomerne rôzne.

Slovo korektúra pochádza z latinského *corrigere* (opravovať). Krátky slovník slovenského jazyka (KSSJ) z roku 1987 aj z roku 2003 definuje korektúru nasledovne: „1. oprava chýb v rukopise alebo sadzbe; oprava, úprava vôbec: jazyková k., robiť k-u; k. znenia zákona 2. obyč. mn. odtlačky sadzby určené na opravu: stĺpcové k-y, zaslať k-y autorovi“.

Sloveso *korrigovať* vysvetľuje KSSJ takto: „1. robiť korektúru: k. vysádzaný text 2. opravovať, opraviť, naprávať, napraviť: k chyby; k. svoje tvrdenie, správanie“ (Krátky slovník slovenského jazyka, 1987, s. 163; KSSJ, <http://slovníky.juls.savba.sk/?w=korekt%C3%BA&s=exact&c=Gbf0&d=kssj4&ie=utf-8&oe=utf-8#>).

V praxi je však chápanie pojmu jazyková korektúra oveľa širšie a možno povedať, že aj pomerne nejednotne. Stretávame sa s nasledovnými chápaniami, a to ako:

1. proces opravy textu:

- a) mechanická oprava pravopisu a preklepov;
- b) mechanická oprava textu z jazykovej stránky po jeho zalomení do daného formátu, príp. do knižnej podoby;
- c) mechanická oprava grafickej stránky textu počas tvorby textu alebo po jeho zalomení;
- d) oprava syntakticko-štylistickej a kompozičnej úrovne textu;
- e) celková apretácia textu, alebo ako

2. samotný opravený text (napr. „*Posielam Vám korektúru.*“), prípadne celkovo apretovaný, editovaný text.

Ako vidíme, v tomto smere je nutné zjednotiť terminológiu a jej používanie. Z toho dôvodu je potrebné najprv hovoriť o viacerých druhoch korektúr.

Aby sme však videli miesto a uplatnenie jazykových korektúr v celkovej redakčnej a editorskej práci, je dôležité najprv ozrejmiť základnú terminológiu týkajúcu sa redakčnej práce, a to: redakcia textu, redigovanie textu, editácia textu a formálne textové korektúry.

Redakcia textu je kontrola textu z obsahovej stránky. Prebieha v spolupráci s autorom. Ide o komplexnú faktickú a vecnú úpravu textu, ktorá prebieha pred sadzbou. Zahŕňa aj prvé opravy pravopisných a gramatických chýb, preklepov, slovosledu, predložkových väzieb a vetných konštrukcií, kontroluje sa (ne)funkčné opakovanie výrazov, odstraňujú sa nadbytočné slová a tvary, sleduje sa správnosť používania cudzích slov (Staintonová, 2002, s. 26 – 31; prekl. Němečková). Redigovanie textu zahŕňa aj previazanie autorových myšlienok do jednotného, komplexného a zrozumiteľného celku, sledovanie dodržiavania faktografických údajov a informácií, ktoré sú predmetom textu (napr. mená

osobností, letopočty a pod.), správnej citácie pôvodnej použitej literatúry, prispôsobenie úzu danému okruhu čitateľskej obce atď. (Pokorný, Pokorná, 2011).

Editácia textu je celková úprava textu vrátane vstupovania do jeho obsahovej a kompozičnej zložky a okolností jeho financovania a publikovania.

Formálne textové korektúry sa orientujú len na opravu/ úpravu formálnej roviny textu.

Z hľadiska doterajšieho miešania obsahu uvádzaných pojmov je veľmi nutné rozlíšiť ich, a preto ich z hľadiska spôsobu ich fyzického spracovania delíme na

- a) formálne textové korektúry grafické a
- b) formálne textové korektúry jazykové.

a) Grafické korektúry sa týkajú oblasti sadzby knihy v tlačiarňach. Ide o úpravu grafickej stránky textu; to znamená o sadzbu písmen, riadkov, viet, o centrovanie obrázkov, grafov a tabuliek, o centrovanie a celkovú grafickú úpravu strany, o úpravu grafickej jednoty celej publikácie vrátane obálky. Ak tlačiarne „pošlú autorovi korektúru“, ako sa zvykne hovoriť, ide o požiadavku skontrolovať uvedené stránky publikácie. Ide teda o fyzický proces finalizácie hotového produktu. V procese grafickej korektúry sa používajú špecifické korektorské značky a usmernenia, ktoré sa nemusia používať pri jazykových korektúrach.

b) Jazykové korektúry sa orientujú na opravy/ úpravy jazykovej stránky textu: kontroluje sa pravopis, odstraňujú sa vetné defekty, upravuje sa štylistická aj kompozičná stránka textu, robia sa mechanické opravy komunikátu (odstraňujú sa preklepy a pod.). Jazyková korektúra sa orientuje na opravy a úpravy samotného produktu. Ide teda o proces dokončovania nehotového produktu. V praxi však jazykový korektor však nezriedka formátuje text, zjednocuje riadkovanie aj fonty písma.

Z toho dôvodu pri požiadavke urobiť grafickú korektúru, ktorú korektorovi pošlú napríklad tlačiarne, do jazykovej stránky textu sa už nesmie zasahovať. Tlačiarne totiž už problém jazykovej stránky majú textu „uzavretý“, text je väčšinou už zalomený a graficky spracovaný; pracuje sa teda už len s celými fyzickými časťami produktu (textu).

Jazykové korektúry textu by mala robiť iná osoba než autor alebo prekladateľ, pretože autor aj prekladateľ svoj text už natoľko poznajú, že majú tendencie prehliadať drobné preklepy, omyly v pravopise alebo nejednoznačné konštrukcie. Ďalšia osoba býva „nezaťažená“ procesom vzniku textu, a teda text vníma nestrane a s nadhľadom. Má tak väčšie možnosti nájsť, identifikovať jeho nedostatky a odstrániť ich.

Samozrejme, nie vždy to je z časového a finančného hľadiska možné, preto autor/ prekladateľ je nútený robiť tzv. autokorektúru. Je to špecifický typ korektúry a pod týmto pojmom rozumieme také jazykové alebo grafické opravy a úpravy textu, ktorý realizoval sám autor alebo prekladateľ, a tieto korektúry robí svojmu vlastnému textu. Autokorektúry sú

nevyhnutné aj prvej fáze dokončenia vlastného textu: kým autor/ prekladateľ pošle svoj text redakcii, opraví a upraví svoj text tak, aby sa s ním ďalej mohlo v redakcii a vo vydavateľstve pracovať. Autokorektúry by sa však už nemali vyskytovať v ďalších fázach editácie a vydávania textu, pretože majú svoje úskalia: autor alebo prekladateľ je „zaťažený“ procesom vzniku publikácie, jej myšlienkovým obsahom, ktorý sám tvoril a jeho konceptom, vidí celé pozadie vzniku tohto diela a má k nemu istý emocionálny postoj. Z toho dôvodu stráca nadhľad a vzniká pravdepodobnosť nechcenej ignorácie niektorých formálnych nedostatkov, ktoré preto, že dielo dokonale pozná, nevidí. Takisto rozumie myšlienkam, vetám a kompozícii, z ktorých text pozostáva, a preto má zníženú možnosť odhaliť defekty, neadekvátne slová a možné nezrozumiteľné alebo viacmyselné konštrukcie. Preto musí v ďalších fázach editácie textu robiť korektúry iná osoba. Výhodou autokorektúry je kontrola času, dodržania termínu a celková kontrola textu tak, že sa do neho nedostanú nechcené zložky (slová alebo transformácie viet, nadpisov a pod.). Ďalšou výhodou sú nižšie finančné náklady na osobitného korektora, čo často využívajú (zneužívajú) menej profesionálne vydavateľstvá.

2. Fázy editácie textu a miesto jazykových korektúr v nich

Aby sme mohli bližšie vysvetliť klasifikáciu jazykových korektúr, považujeme za potrebné najprv určiť miesto jazykových korektúr v procese tvorby publikácie.

Fázy editácie sa líšia podľa charakteru vydavateľstva alebo nakladateľstva. Produkciu samotného textu (rukopisu) má na starosti autor alebo prekladateľ a nespadá do procesu editácie publikácie. Je potrebné však konštatovať, že hlavné rozhodovacie právo o obsahu a formálne úprave svojho textu má práve autor.

1. Samotný proces editácie publikácie sa začína zaradením diela do tzv. edičného plánu vydavateľstva, a to v závislosti od námetu a termínu vydania.
2. Ešte pred ukončením rukopisu autorom vydavateľstvo poskytne autorovi tzv. „nakladateľské uznanie“ (termín podľa: Pokorný, Pokorná, 2011), teda súbor predpisov týkajúcich sa formálnej úpravy textu (riadkovanie, typ a veľkosť písma, pripomienky k používaniu pravopisu, interpunkcie, spôsobu citovania a pod.).
3. Po odovzdaní rukopisu autorom do vydavateľstva sa začína proces redigovania textu, teda úprava textu určená pre publikovanie. Vzhľadom na nedostatočnosť terminologickej presnosti však v praxi pojem redakcia môže okrem editácie ďalej označovať aj a) jednu z rôznych podôb toho istého textu (napr. redakcia stredovekého eposu); b) vedenie obsahovej stránky informačných prostriedkov alebo vydavateľskej činnosti (redakcia novín); c) kolektív osôb alebo orgánov vykonávajúcich vydavateľskú alebo redakčnú činnosť (napr. člen redakcie

novín); d) miestnosť/ budovu, v ktorej redaktori pracujú (podľa: Staintonová, 2002; In: Němečková, 2013, s. 19). Redigovanie textu nie je len hľadanie chýb alebo úprava štylistiky. Redaktorovou povinnosťou je vytvoriť zrozumiteľný, kompaktný celok taký, aby korešpondoval s témou, zodpovedal záujmom čitateľskej obce, bol logicky, obsahovo, významovo aj ideovo previazaný, aby odrážal autorovu osobnosť a myšlienkové pochody, aby bol plynulý a dobre „čítavý“, pravopisne aj štylisticky bezchybný. Z toho dôvodu je redaktorská práca náročná a vyžaduje skúseného pracovníka s filologickým vzdelaním. V minulosti často dochádzalo k situácii, že menej nadaný autor alebo epigón odovzdal do vydavateľstva svoj text v nepoužiteľnej podobe a do výslednej publikovateľnej podoby ho vypracoval práve „anonymný redaktor“ (o tejto problematike bližšie píše P. Plutko v diele *Autor umeleckého diela*, 1992 alebo E. Čulenová v diele *Bohém z temnej doby*, 2016).

Niekedy však jazykové korektúry (teda formálne jazykové úpravy) nerobí redaktor, ale text sa pošle externému korektorovi, v prípade neprofesionálnych postupov aj autorovi. V prípadoch snahy o ušetrenie finančných prostriedkov sú aj redakčné práce vynechané a ponechané na pleciach autora, prípadne prekladateľa alebo najatého jazykového korektora.

4. Po ukončení redakčných a korektorských prác nasleduje typografické spracovanie rukopisu, tzv. zlom, teda predznačenie pre grafika, ktorý bude text ďalej zalamovať. Typografické spracovanie rukopisu je formálna úprava, pri ktorej sa zjednocuje napríklad riadkovanie, úprava strany, zaraďovanie obrázkov, grafov, tabuliek, číslovanie strán a pod. „V ideálnom prípade grafik dostane čistý, absolútne neformátovaný text, do ktorého redaktor poznamená (buď v printovej podobe na okraj stránky, alebo v elektronickej podobe formou komentárov) značkami legendu zalamovania a grafických zvláštností vyskytujúcich sa v texte. V tejto fáze by mal redaktor spolupracovať s grafikom, aby ho včas upozornil na možné úskalía v zlome.“ (Pokorný, Pokorná, 2011).

V tejto fáze sa v prípade knižnej publikácie pripravuje aj obálka. Obálku môže navrhnúť autor, prekladateľ, redaktor alebo grafik. Je zaužívané vytvoriť obálku knihy v niektorom z grafických programov (bežné sú napríklad Adobe Photoshop, CorrelDraw, Correl Photo-Paint a iné), ale kvôli jednoduchším grafickým prácam na obálke odovzdať ju do tlačiarne v editore Acrobat Reader (PDF).

Treba však poznamenať, že vydavateľstvo niekedy vyžaduje autorom alebo redaktorom formálne upravenú publikáciu, no preto, aby sa grafik vyhol grafickým prácam na texte, čo nekorešponduje s profesionálnym postupom.

5. Publikácia ďalej putuje grafikovi na zalamovanie, a to buď aj s návrhom obálky, alebo bez neho. V takom prípade obálku navrhuje a spracováva grafik. Táto práca je zväčša hodnotená osobitným poplatkom.

6. Zalomená publikácia sa následne dostane naspäť do vydavateľstva/ nakladateľstva v printovej alebo elektronickej podobe na grafické a malé jazykové korektúry.

V tejto fáze sa v žiadnom prípade nerobia väčšie zásahy do skorigovaného a predtlačovo upraveného textu – také, ktoré by spôsobili napr. posun textu (napr. vkladanie odsekov, častí a pod.), lebo by to znamenalo opätovné redigovanie publikácie, prečíslovanie strán, registrov, nové korektúry, novú sadzbu a zlom. Takisto sa treba vyhnúť aj radikálnejšiemu zväčšovaniu alebo zmenšovaniu písma, pretože to znamená posun strán, a taktiež následnú novú grafickú úpravu diela.

Požiadavka urobiť väčšie zásahy do predtlačovo upraveného textu je znakom výraznej neprofesionality.

7. Po tzv. prvej korektúre zo strany redaktora, prekladateľa alebo autora zväčša prichádza druhá grafická korektúra. To znamená, že grafik poznámky z prvej korektúry zapracuje do publikácie a pošle ju na druhú kontrolu. Týchto grafických korektúr môže byť viac, ale neodporúča sa stále prerábať publikáciu, najvhodnejšie je urobiť dve až tri grafické korektúry (jazykové sa už nerobia alebo len v nevyhnutných prípadoch, aj to len v malom rozsahu).

8. Grafik posunie upravené a zalomené dielo do tlače až po predchádzajúcom písomnom súhlase vydavateľstva a autora/ prekladateľa (príp. redaktora).

E. M. Staintonová však správne konštatuje, že redigovanie a jazykové korektúry zvyšujú náklady na publikovanie každej publikácie, a to bez výnimky (2002; prekl.: Němečková). Čím sú redakčné práce náročnejšie, tým sú finančné nároky vyššie. No napriek tomu je vzhľadom na kvalitu, prehľadnosť a zrozumiteľnosť textu (a celkovo publikácie) nutné, aby redakčné (a teda aj korektorské) práce v celkovom procese publikovania boli zastúpené (Pokorný, Pokorná, 2011).

Na tomto mieste je potrebné poznamenať, že vzhľadom na zvýšené finančné náklady súvisiace s redakčnými a korektorskými prácami sa niektoré vydavateľstvá uchýľujú k obmedzovaniu alebo úplnému vynechaniu redakčných a korektorských prác a celú zodpovednosť za formálnu aj obsahovú úpravu textu ponechajú na pleciach autora. Napriek tomu, že môže ísť o skutočne fundovaného a skúseného autora, výsledkom takéhoto procesu býva takmer vždy nekvalitné dielo. Autor (alebo aj prekladateľ) je totiž pri redakčnej práci a korektúrach ovplyvnený automatickým čítaním vlastného textu, ktorý dokonale pozná, a teda nie je schopný „vychytať“ chyby a nedostatky. Najmä z toho dôvodu je potrebné, aby text videli ďalšie osoby, čím sa zabezpečí objektívny pohľad na dielo, ktoré sa k čitateľovi dostane v podstatne kvalitnejšej podobe. Výsostne amatérskym postupom je aj ponechanie typografických a grafických prác na autora, a to spolu s tvorbou obálky, úpravou obrázkov a pod. (teda ako autor dielo odovzdá do vydavateľstva alebo priamo do tlačiarne, tak to po

základnom zlome vyjde). Autori totiž zväčša nedisponujú grafickými programami, často ani zručnosťami v oblasti grafiky a časovou kapacitou na grafickú úpravu svojho diela. Napriek tomu sa vyskytujú vydavateľstvá, ktoré majú takúto požiadavku na svojich autorov. Výsledkom je však takmer vždy nekvalitné dielo, pričom je neúmerne zaťažený najmä autor (resp. prekladateľ).

3. Klasifikácia jazykových korektúr

Ako sme spomínali, pojem korektúry je v súčasnosti chápaný pomerne široko. To sa vzťahuje aj na užší pojem jazykové korektúry. Táto situácia však nie je vzhľadom na zložitosť a rôzne uhly pohľadu na problematiku prekvapivá. Aby však došlo k zjednoteniu terminológie a aj k lepšiemu porozumeniu požiadaviek určených jazykovému korektorovi, je potrebné pokúsiť sa o podrobnejšiu klasifikáciu jazykových korektúr.

Na stránkach agentúry Meriva Translations (<http://www.meriva-preklady.cz/2013>) hovorí o korektúrach jazykových, odborných, štylistických a predtlačových, pričom v praxi sa jednotlivé druhy prekrývajú alebo sa zastupujú (problém sme spomenuli vyššie). R. Kareš (2000, s. 1) rozlišuje niekoľko typov korektúr, a to na základe dvoch aspektov: základné delenie sa podľa neho ukazuje vo fáze sadzby textu: buď sa realizuje korektúra rukopisu (jazyková korektúra), alebo stĺpcová korektúra (text je vysadený v stĺpci danej šírky); môže byť však realizovaná aj korektúra stránková (text je zalomený vo finálnych stránkach). Ďalšie delenie sa rozlišuje podľa toho, kto korektúru vykonáva: buď ide o domácu korektúru (realizuje ju vydavateľský redaktor), alebo o autorskú korektúru (robí ju sám autor). K tejto poznámke dodávame, ako sme vyššie spomínali, že nie je vhodné v ďalších fázach editácie požadovať od autora jazykovú korektúru.

Zároveň je potrebné konštatovať, že aj táto klasifikácia sa dotýka korektúr celkovo – grafických (sadzobných) aj jazykových.

S klasifikáciou jazykových korektúr sa v súčasnosti zatiaľ nestretávame, preto sa na tomto mieste aspoň stručne pokúsime načrtnúť ich základné rozlíšenie. Vychádzame pritom z dlhoročnej praxe, ktorá nám zatiaľ ukazuje sedem základných aspektov, na základe ktorých potom môžeme uvažovať o nasledujúcich typoch jazykových korektúr:

1. Podľa spôsobu fyzického spracovania jazykových korektúr

- a) elektronické jazykové korektúry a
- b) ručné jazykové korektúry

2. Podľa charakteru jazykových korektúr

- a) pravopisné/ mechanické
- b) syntakticko-štylistické a kompozičné

3. Podľa fázy tvorby textu

- a) pred zalomením a grafickou úpravou, teda korektúry rukopisu
- b) po zalomení a počas grafickej úpravy, resp. po nej

4. Podľa charakteru originálneho textu

- a) jazykové korektúry pôvodného textu
- b) jazykové korektúry prekladaného textu

5. Podľa dĺžky trvania

- a) krátkodobé, teda rýchle, realizované do asi dvoch až troch hodín
- b) dlhodobé – rozsiahly text

6. Podľa fázy procesu jazykových korektúr

- a) prvotná JK
- b) predtlačová JK

7. Podľa osoby, ktorá korektúry vykonáva

- a) korektúry vykonávané ďalšou osobu
- b) autokorektúry

1. Ako sme spomenuli, podľa spôsobu fyzického spracovania jazykových korektúr je možné hovoriť o jazykových korektúrach elektronických a ručných. Typ korektúry si zvolí predovšetkým klient. **Elektronické korektúry** sa môžu realizovať vo Worde prostredníctvom korektorských funkcií Sledovať zmeny, a to tak, že po zapnutí tejto funkcie korektor už priamo vstupuje do textu. Využiť sa dá aj funkcia Komentáre, prostredníctvom ktorej korektor vpisuje poznámky a postrehy. Elektronické korektúry sa môžu realizovať aj v programe Adobe vo formáte PDF tak, že sa opravy a komentáre pripisujú k textu prostredníctvom funkcie Poznámky.

Ručné korektúry sú robené v printovej verzii dokumentu prostredníctvom korektorských značiek a komentárov, ktoré korektor vpisuje priamo do dokumentu. Je nevyhnutné, aby korektor pri odovzdaní svojej opravy klientovi uviedol do dokumentu aj dátum opravy a svoju opravu podpísal, aby bolo jasné, komu je potrebné poslať opravený dokument na autorizáciu a povolenie na tlač a kedy bola realizovaná posledná jazyková korektúra.

2. Podľa charakteru jazykových korektúr robíme korektúry a) pravopisné/ mechanické a b) syntakticko-štylistické, lexikálne a kompozičné. Je potrebné konštatovať, že a) prvý typ korektúr je nekomplexný a korektor ich robí iba po výslovnej žiadosti klienta. Niektorí klienti si totiž buď v snahe ušetriť financie, no častejšie z nevedomosti vyžadujú práve len

takéto mechanické a pravopisné korektúry. Vzhľadom na nedostatočnosť týchto korektúr nie je vhodné, aby bolo korektorovo meno uvedené pri danom texte. Pravopisné a mechanické korektúry totiž pozostávajú len z mechanických opráv preklepov a pravopisných nedostatkov. Nezahŕňajú však podstatnú súčasť korektúr, a to syntakticko-štylistické opravy a úpravu kompozície, v ktorých sa korektor neobmedzuje len na mechanické a pravopisné opravy. b) Syntakticko-štylistické korektúry sa dotýkajú opráv vetných defektov, lexikálnych nedostatkov vzhľadom na štýl a žáner textu, venujú sa aj kompozícii textu. V takomto prípade je nevyhnutné všimnúť si aj elementárne časti daného textu, pričom sa, samozrejme odstraňujú pravopisné nedostatky a preklepy. Možno povedať, že v tomto prípade ide o komplexné jazykové korektúry, pretože sa v ich rámci realizujú aj mechanické a pravopisné opravy.

3. Fáza tvorby textu je veľmi závažným javom pre rozlišovanie korektúr: delíme ich na korektúry **a) pred zalomením a grafickou úpravou, teda korektúry rukopisu** a **b) po zalomení a počas grafickej úpravy, resp. po nej**. a) Korektúry rukopisu sú opravy, ktoré sa uskutočňujú ešte pred grafickým zalomením textu. Korektor vstupuje do samotného textu, opravuje mechanické a pravopisné nedostatky a takisto sa venuje aj syntakticko-štylistickej, lexikálnej a kompozičnej stránke textu. V tejto fáze je ešte možné meniť napríklad odseky, rozširovať/ zužovať vety a pod. Toto však už nie je možné v druhej fáze, a to b) po zalomení textu. Zalomený text je produkt upravený pre potreby tlače, a teda korektúry sa týkajú len typografickej stránky, teda grafickej úpravy, sleduje sa napríklad centrovanie textu, jeho upravenie na stránke, lokalizácia grafov, obrázkov a pod. V žiadnom prípade sa už nevstupuje do textu, najmä nie do štylistickej a kompozičnej úrovne. Ak by korektor chcel opravovať jazykové nedostatky, bolo by nutné opäť sa vrátiť k pôvodnému rukopisu a následne nanovo graficky upravovať a zalamovať text spolu so všetkými sprievodnými objektmi.

4. Charakter originálneho textu je ďalším závažným „odrazovým mostíkom“ pre korektora. Rozlišujeme totiž **originálny (autorský) text** a **preložený text**. V prípade opráv autorského textu korektor komunikuje priamo s autorom produktu, ale v prípade preloženého s prekladateľom, ktorý je však viazaný na význam a zmysel textu. V praxi sa vyskytujú dva prípady prístupu vydavateľstva alebo zadávateľa korektúr ku korektúram, pričom však platí, že za správnosť a dodržanie významu preloženého textu zodpovedá prekladateľ. Pred publikovaním by ale bolo vhodné, aby text aspoň raz videl ďalší človek, lebo prekladateľ dokonale pozná svoj text a nemusí vidieť prípadné nedostatky. Je samozrejmosťou, že texty určené pre verejné publikovanie, nehovoriac o právnych dokumentoch, smerniciach, protokoloch a pod., musia byť preložené profesionálnym prekladateľom. Veľmi často sa však

stáva, že vydavateľ alebo zadávateľ zákazky (prekladu) v snahe ušetriť na profesionálnom prekladateľovi dá text preložiť amatérovi, pričom nevhodne preložený text následne posunie korektorovi na opravu. Tento postup je výsostne neprofesionálny, pretože ako amatérsky prekladateľ, tak aj profesionálny korektor urobí neprofesionálnu prácu. Korektor sa v takejto situácii často stretne s nezrozumiteľnými časťami textu, neslovenskými konštrukciami, ktoré však môžu mať viac významov a text nedokáže opraviť do publikovateľnej podoby. S tým súvisí aj otázka kompozície, ktorú často nedokáže upraviť, ak nepozná zmysel, zámer textu a význam niektorých častí. Preto je na uvážení korektora, či takúto zákazku zoberie, pretože odmena býva tiež často podcenená.

5. Časové trvanie realizácie jazykových korektúr zohráva úlohu najmä v organizácii práce a v súvislosti s témou, žánrom a štýlom dokumentu sa podieľa aj na stanovení ceny za jazykové korektúry. Z tohto hľadiska môžeme hovoriť o jazykových korektúrach **krátkodobých a dlhodobých**. Určenie hranice medzi nimi je pomerne subjektívne, ale závisí aj od zložitosti a zamerania textu, avšak vo všeobecnosti možno povedať, že krátkodobé korektúry zaberú asi dve až tri hodiny času. Medzi dlhodobé korektorské práce jednoznačne radíme napríklad opravy knižných publikácií alebo rozsiahlych webových stránok, na ktorých pracujeme aj celé týždne.

6. Podľa fázy procesu jazykových korektúr možno hovoriť o korektúre a) prvotnej a b) predtlačovej. Súvisí to s fázou editácie publikácie: je samozrejmé, že je potrebné v texte urobiť viacero jazykových korektúr, pretože nie vždy sa podarí zachytiť všetky nedostatky. Prvotná korektúra sa zameriava na celkové opravy, a to na mechanické, pravopisné, syntakticko-štylistické, lexikálne aj kompozičné. Čím častejšie text opravujeme, tým menej korekčných prác v texte urobíme. Predtlačová korektúra sa často realizuje ako rýchly pohľad na text, pričom sa korektor snaží zachytiť posledné neopravené nedostatky.

7. Ako sme vyššie spomenuli, jazykové korektúry by mala vykonávať iná osoba než je autor alebo prekladateľ. Avšak v prvotných fázach editácie textu je nevyhnutná aj oprava svojho vlastného textu, ktorý je následne posunutý vydavateľstvu. Z toho dôvodu rozlišujeme **a) korektúry vykonávané ďalšou osobu a b) autokorektúry**. V snahe ušetriť financie sa mnoho vydavateľstiev uchýľuje k vynechaniu korektúr vykonávaných inou osobu a ponechá ich na pleciah autora alebo prekladateľa. Ako sme už spomenuli, nie je to šťastné riešenie, lebo autor/ prekladateľ pozná svoj text tak dokonale, že nevidí nedostatky a ani viacvýznamové konštrukcie, resp. konštrukcie bez zmyslu.

Záver

Otázka korektúr a jazykových korektúr ako ich podmnožiny je veľmi široká. V súčasnosti neexistuje žiadna teória jazykových korektúr a badáme aj značnú terminologickú rozdrobenosť, nepresnosť a nejasnosť. Tento problém je však v oblasti redakčných a prekladateľských prác veľmi závažný. Predmet Jazykové korektúry sa vyučuje aj na Filozofickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici ako na jednej z mála fakúlt na Slovensku. Autorka článku preto pripravovala do tlače obsiahlejšie dielo v podobe vysokoškolskej učebnice. Nevyhnutnou súčasťou v rámci prípravy na tvorbu takého diela je však aj vysvetlenie terminológie a krátky vstup do klasifikácie jazykových korektúr, ktoré sú širokou súčasťou redakčného vstupu do textu. Autorka sa teda na základe viacročných skúseností pokúsila o elementárnu klasifikáciu jazykových korektúr, a to na základe viacerých kritérií závisiacich od fázy a procesov tvorby publikácie. Keďže ide o novú disciplínu, polemika k predloženej téme je vítaná.

LITERATÚRA

- ČULENOVÁ, E. *Bohém z temnej doby*. Senica: Záhorské osvetové stredisko, 2016, 164 s.
- NĚMEČKOVÁ, T. *Problematika jazykových korektur: popis a vymezení současného stavu v českém jazykovém prostředí*. [Rukopis závěrečné práce] Praha : Univerzita Karlova v Praze Fakulta humanitních studií, 2013, 68 s.
- MAGINCOVÁ, D. *Příručka nakladatelského redaktora*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2008, 139 s.
- KAREŠ, R. *Korektury - základ efektivní komunikace*. In: Svět tisku, 2000, č. 9
[Online:<http://www.primadesign.cz/wp-content/uploads/2016/07/korektury-grafika-online.pdf>]
- Kol. SAV: *Krátky slovník slovenského jazyka*
[Online:<http://slovniky.juls.savba.sk/?w=korekt%C3%BAra&s=exact&c=Gbf0&d=kssj4&ie=utf-8&oe=utf-8#>]
- PISTORIUS, V. *Jak se dělá kniha*. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2011, 134 s.
- POKORNÝ, M., POKORNÁ, D. *Základy redakční práce*. České Budějovice: Vlastimil Johanus, 2010, 119 s.
- POKORNÝ, M., POKORNÁ, D. *Redakční práce. Jak připravit text k publikování*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011, 224 s.
- PLUTKO, P. *Autor umeleckého diela*. Nitra. Pedagogická fakulta 1992, 109 s.
- STANTON, E. M. *The Fine Art of Copyediting*. 2nd Edition. New York: Columbia University Press, 2002, 153 s. [Preklad: Tereza Němečková]

Zdroje

Meriva překlady a korektury

Meriva Translations, s.r.o., 2013; <http://www.meriva-preklady.cz/>

Resumé

Small Probe into Proof Readings Classification

The article *Small Probe into Proof Readings Classification* is based on absence of theory of proof readings although expert field of proof readings is very important in practice. The proof readings are one of the phases of the text making. One of problems of absence of theory of proof readings is the terminology mixing, too. Author of this article draws on the practice, and offers elementar proof readings classification, in the same time explains very basic terminology connected with the expert field of proof readings.

RECENZIE**Banskobystrická translatológia – veda, edukácia, súvislosti**

Recenzovaná publikácia: BILOVESKÝ, V. – ŠUŠA, I. *Banskobystrické myslenie o preklade a tlmočení*. Banská Bystrica. Filozofická fakulta UMB, 2017, 158 s, ISBN: 978-80-557-1329.

Autori – doc. Mgr. Vladimír Biloveský, PhD. a doc. PhDr. Ivan Šuša, PhD. vydali vedeckú monografiu pod názvom *Banskobystrické myslenie o preklade a tlmočení*. Obaja menovaní vysokoškolskí pedagógovia, jeden anglista, druhý talianista, sú publikačne, vedecky i pedagogicky prepojení práve s oblasťou translatológie (obidvaja sú docentmi práve z tohto odboru), preto je táto publikácia logickým vyústením ich bádania v prekladateľstve a tlmočníctve.

Keďže doc. Biloveský a doc. Šuša dôverne poznajú banskobystrické translatologické prostredie (od čias založenia Filologickej fakulty UMB, neskôr Fakulty humanitných vied až po Filozofickú fakultu UMB v Banskej Bystrici), vznik, vývin a jednotlivé etapy analyzujú precízne a objektívne na základe konkrétnych faktov a poznaných súvislostí. Mimochodom, ako autorský tandem sa nestretávajú po prvýkrát, spoločne už zostavili bibliografiu prác banskobystrických translatológov, ich najnovšiu monografiu teda považujem za logické pokračovanie ich doterajšieho bádania.

Dielo vychádza vo vhodnom čase, čo bol nepochybne aj zámer autorov – a to pri príležitosti dvadsiateho výročia vzniku odboru prekladateľstvo a tlmočníctvo na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici. Je chvályhodné, že autori v publikácii spomínajú aj vedecký kontext vo vzťahu k ďalším translatologickým pracoviskám, resp. spoluprácu medzi nimi. Kvitujem tiež časť, v ktorej sa Vladimír Biloveský a Ivan Šuša venujú popularizácii vedy a translatologických vedných podujatí.

Dodávam, že práca má vhodne koncipovanú štruktúru, je rozdelená do šiestich kapitol. Nechýba v nej ani resumé v anglickom jazyku a menný register, ktorý prácu sprehľadňuje. Na práci oceňujem aj minuciózny výskum (najmä oblasť vývinu translatologického myslenia a jeho napojenie na nitrianske, bratislavské či prešovské výskumy, stále však pri dominantnom zábere práve na banskobystrickú translatológiu), prepojenie výskumu s vedeckými projektami a publikáciami.

Je tiež správne, že autori neobišli ani edukatívnu zložku (hoci v práci nie je hlavnou líniou), keďže translatológia nemôže v univerzitnom prostredí existovať len ako vedná disciplína, ale má byť aplikovaná aj v edukačnom procese. Za najdôležitejšiu kapitolu považujem kapitolu, v ktorej Biloveský so Šušom predstavujú jednotlivé osobnosti banskobystrickej translatológie cez prizmu vedy, pričom hodnotia vždy jedno najdôležitejšie dielo danej osobnosti.

Uvedená práca tejto autorskej dvojice má pre slovenskú translatológiu význam z hľadiska diachrónneho, ako aj synchrónneho, a navyše, banskobystrický vedecký kontext posúva do širších slovenských i medzinárodných kontextov.

Anita Huťková

Recepcia talianskej literatúry cez moderný a objektívny vedecký pohľad

Recenzovaná publikácia: ŠUŠA, I.: *Talianska literatúra v slovenskom prekladovo-recepčnom kontexte po roku 1989*. Banská Bystrica: FF UMB, 2017, 242 s. ISBN: 978-80-557-1262-8.

Banskobystrický translátológ doc. PhDr. Ivana Šuša, Ph.D. sa vedecky orientuje na literárnu komparatistiku a prekladovú literatúru, prioritne však na slovensko-talianske medziliterárne vzťahy. Vydal viacero vedeckých a odborných monografií, vysokoškolských učebníc a vedeckých štúdií, v ktorých si všimol súčasnú taliansku literatúru v slovenských prekladoch alebo v širších súvislostiach jej slovenskej recepcie. Šušove prvé práce boli venované najmä staršej talianskej literatúre (medzi jeho preferovaných autorov patrí Niccolò Machiavelli), no autor svoj vedecký záujem postupne sústreďoval na literatúru 20. storočia. Osobitne stoja za pozornosť jeho vedecké monografie a štúdie venované talianskej memoárovej literatúre v medzivojnovom a povojnovom období, ktorá nebola u nás, z rôznych dôvodov, reflektovaná. Dvadsiate storočie (talianske *Novecento*) je vskutku zložitá literárno-historická obdoba, plná literárnych prúdov, ba i rôznych animozít. O to komplikovanejšia je recepcia tejto literatúry v slovenskom literárnom kontexte, do ktorého vstupuje aj ideologický faktor. Ten významne ovplyvnil „kánonické“ selektovanie nielen jednotlivých literatúr, ale aj konkrétnych autorov, diel, tém či motívov.

Práve v kontexte kontinuitno-diskontinuitných vzťahov možno vnímať aj Šušovu vedeckú monografiu *Talianska literatúra v prekladovo-recepčnom kontexte po roku 1989*. Je logické, že autor uchopil tému cez prienikový rok 1989, ktorý je v bývalom Česko-Slovensku pomyselným bodom zlomu spoločensko-politickej kontinuity. Stredobodom autorovho záujmu je preklad a recepcia talianskej literatúry v slovenskom prostredí. Vo svojej monografii postupuje od formulovania všeobecných faktov a východísk ku konkrétnejším analýzám. Rozhodne je potrebné zdôrazniť druhovo-žánrové členenie (próza, poézia a jednotlivé žánrové formy) a dôsledný literárno-historický prístup, pričom prvoradým hľadiskom zostáva, „ako a kedy“ (s akým časovým odstupom a prečo) prenikali jednotlivé diela a autori do slovenského recepčného kontextu, či už boli súčasťou recepčnej tradície alebo si ju len postupne vytvárali. Autor hodnotí zástoj tzv. známych mien (umelecké konštanty) v slovenskom preklade (reprezentatívna funkcia prekladu), no nezabúda dávať do pozornosti ani nové mená a témy, súčasne poukazujúc na možné prípady kultúrnych pnutí v prijímajúcom prostredí. Autorovej pozornosti neuniká ani dôležité odkrývanie bielych miest talianskej literatúry v slovenskom preklade, akými sú industriálna literatúra či avantgardno-experimentálne literárne tendencie. Nemožno neoceniť, že autor, v rámci supľujúco-komplementárnej funkcie prekladu, analyzuje dodatočné včleňovanie ideologicky obchádzaných tém, autorov a diel do recepčného kontextu. Osobitný priestor Šuša venuje Italovi Calvinovi a dielam autorov postcalvinovského obdobia v slovenskom preklade, predovšetkým dielam Umberta Eca a Alessandra Baricca.

Vedecká monografia Ivana Šušu *Talianska literatúra v slovenskom prekladovo-recepčnom kontexte po roku 1989* má z obsahového i formálneho hľadiska prehľadné a logické členenie. Autor pracoval s množstvom domácej i cudzojazyčnej vedeckej literatúry, cituje viaceré dôležité osobnosti nielen slovenskej a českej talianistiky, ale aj talianskych odborníkov na literárnu vedu (najmä literárnu históriu). Kontext talianistiky tak v monografii prirodzene komunikuje s translátologickým aspektom spočívajúcim vo vzťahu východiskovej (talianskej) kultúry a cieľovej (slovenskej) kultúry, pričom mimo autorovej pozornosti nezostáva ani český prekladový kontext, čo je vzhľadom na spoločný kultúrny priestor a príbuznosť jazykového kódu pochopiteľné a správne.

Prínos práce Ivana Šušu je zrejmy predovšetkým v týchto súvislostiach: 1. téma talianskej literatúry po roku 1989 v prekladovo-recepčnom kontexte nebola doposiaľ spracovaná, 2. autor prezentuje nový, nestranný pohľad na obdobie pred a po roku 1989; 3. autor vhodne zvolil metodológiu vo vzťahu k spracúvanej problematike; 4. monografia prináša nielen syntézu doterajších poznatkov, ale prepája ich na časovej osi i na medzipredmetových úrovniach (areálové presahy); 5. problematika je vnímaná a predkladaná v relevantných súvislostiach a literárno-spoločenských kontextoch; 6. autor opiera publikované závery o súčasné vedecké poznatky.

Vedeckú monografiu Ivana Šušu *Talianska literatúra v slovenskom prekladovo-recepčnom kontexte po roku 1989* treba preto považovať za nepochybné progresívny autorov počin a dôležitý vklad (nielen) do slovenskej literárnej vedy.

Dušan Kováč-Petrovský

Les femmes, le français et la francophonie

Recenzovaná publikácia: Pleško, M. : *Les femmes, le français et la francophonie (La féminisation linguistique en Belgique, en France, au Québec et en Suisse)*. Olomouc: Université Palacký, 2016, 215 s.

En 2015, Martin Pleško a terminé ses études doctorales en linguistique française à l'Université Palacký d'Olomouc en République tchèque. Il appartient à la fameuse école doctorale de doc. PhDr. Jan Holeš, Ph.D. qui a déjà élevé plusieurs linguistes travaillant au sein de différents centres universitaires de l'Europe. La monographie de M. Pleško qui porte le titre « Les femmes, le français et la francophonie (La féminisation linguistique en Belgique, en France, au Québec et en Suisse) » est donc le résultat final de ses études doctorales dans le département des langues romanes à l'Université Palacký d'Olomouc. Comme le titre déjà indique, le travail appartient au domaine sociolinguistique et s'occupe notamment de la féminisation linguistique dans les pays francophones, ce qui est un sujet d'actualité par excellence. Quoique ce thème ait déjà fait couler beaucoup d'encre auprès des linguistes francophones (p. ex. Daniel Elmiger, Marie-Jo Mathieu, Céline Labrosse, Anne-Marie Houdebine-Gravaud, Louise-Laurence Larivière, Marina Yaguello, etc.), Martin Pleško sait ouvrir de nouvelles perspectives de recherche en analysant l'état de la féminisation dans quatre pays traditionnellement francophones où le français a le statut d'une langue officielle ou nationale : c'est-à-dire en Belgique, en France, au Québec et en Suisse. L'objectif principal de son ouvrage est, entre autres, de répondre aux questions suivantes : « Dans quel pays/territoire francophone les femmes sont-elles rendues les plus visibles linguistiquement ? De quels procédés linguistiques nous servons-nous le plus afin de les représenter visibles ? Où se trouve la féminisation linguistique de nos jours sur le plan sociolinguistique dans les pays donnés ? ».

L'ouvrage entier se divise 3 parties principales qui sont ensuite subdivisées en 9 chapitres. La première partie s'appelle « Pour comprendre la féminisation linguistique dans la langue française » et essaie de nous présenter plus en détail la problématique dans laquelle s'insère cette étude. Le point fort de cette partie est la distinction 3 niveaux/étapes de la féminisation linguistique. La première étape est nommée lexicale et elle est motivée par la nécessité de nommer les femmes aux professions qui étaient réservées à l'époque seulement aux hommes. Néanmoins, il faut se rendre compte que la féminisation linguistique n'a pas automatiquement donné lieu au deuxième stade que Pleško propose d'appeler la féminisation

du discours ou discursive. Son objectif est d'introduire l'égalité des sexes lors de la rédaction des textes différents. La troisième étape est surnommée la dégenrison ou la formulation non sexiste/épiciène et dans la perception de l'auteur, cette étape consiste à effacer le marquage du genre linguistique et ainsi du sexe et/ou du genre social. Nous trouvons aussi particulièrement utile la présentation et l'explication détaillée de la terminologie spécifique liée à la féminisation. À titre d'exemple, mentionnons le néologisme *sexuiseemblance*, inventé par Damourette et Pichon, qui sert à nommer les cas lorsque le genre grammatical d'une unité lexicale est faussement identifié avec le sexe.

La deuxième partie intitulée « Pour féminiser, respecter la parité, mixer ou dégenrisonner » vise un double objectif. Dans un premier temps, l'auteur essaie de décrire brièvement l'évolution de la langue française en s'intéressant notamment à la féminisation linguistique et la position des femmes au cours des siècles précédents. Dans un second temps, à l'aide de courts commentaires sur les documents officiels ou administratifs, l'auteur examine à quel point les pratiques langagières concernant la féminisation varient dans les pays francophones étudiés. Grâce à cette analyse détaillée, Pleško nous permet de découvrir que les premiers textes aménageant la féminisation linguistique apparaissent pour la première fois en Belgique en 1993, en France en 1984, au Québec en 1980 et en Suisse en 1991. Ainsi, les observations de Pleško mettent en évidence que ce sont avant tout les Québécois qui s'engagent le plus dans la féminisation de la langue française et la rédaction non sexiste.

La troisième partie « Analyse de corpus : offre d'emploi et formulaires » présente les résultats concrets de la recherche effectuée sur les documents administratifs. Le choix de ce type de document n'est pas un hasard, car leur contenu se prête parfaitement à l'analyse sociolinguistique. La première partie de la recherche s'occupe des offres d'emploi (100 exemplaires, 25 pour chaque pays) destinées aux personnes physiques et publiées en ligne sur les réseaux francophones. La deuxième partie consiste en analyse des formulaires. Après la présentation générale de ce type de document, l'auteur passe à l'analyse par pays. Il est à noter que le premier type de document nous donne un aperçu de la féminisation plutôt personnel, tandis que le deuxième nous présente un positionnement purement institutionnel. En examinant ces deux types de documents, Pleško constate que la réglementation institutionnelle va de pair avec la pratique. Ainsi, la Suisse et le Québec occupent toujours les premières positions en se servant le plus souvent de la parité linguistique des genres. Ajoutons que la France et la Belgique occupent la troisième et la quatrième position, mais il faut avouer que la France chute à la quatrième position en ce qui concerne les formulaires. Les dernières pages de ce texte sont consacrées à la conclusion dans laquelle l'auteur souligne la nécessité d'anticiper l'évolution des débats menés autour de la féminisation linguistique dans les années à suivre.

Pour conclure, on ne peut que constater qu'il s'agit d'un travail bien élaboré qui présente d'une manière systématique et claire l'état de la féminisation dans la francophonie. Le livre peut être bien utile à tous les philologues ainsi que les sociologues s'intéressant à la problématique donnée. Du fait que l'auteur est d'origine slovaque, nous espérons qu'il va continuer ses recherches dans ce domaine et il va bientôt nous présenter la publication comparant l'état de la féminisation de la langue française avec la langue slovaque (éventuellement tchèque), car un telle publication maque dans nos pays.

Jan Lazar

Nová publikácia pre záujemcov o slovenčinu ako cudzí jazyk

Recenzovaná publikácia: GARANČOVSKÁ, L.: *Testy zo slovenčiny ako cudzieho jazyka (Tests of Slovak as a Foreign Language.)* Bukurešť: Editura Universității din București, 2015, 150 s. ISBN 978-606-16-0624-5.

„Publikácia *Testy zo slovenčiny ako cudzieho jazyka* si kladie za cieľ aspoň sčasti vyplniť medzeru nielen v slovenskej, ale aj v zahraničnej odbornej literatúre, ktorá sa zameriava predovšetkým na problematiku zisťovania, resp. overovania kvantity a kvality vedomostí, znalostí a zručností nadobudnutých v procese učenia sa slovenčiny ako cudzieho jazyka.“ Takto uvažuje v úvodnej pasáži svojej najnovšej publikácie (s. 7) Mgr. Lenka Garančovská, PhD., lektorka slovenského jazyka a kultúry na Univerzite v Bukurešti.

Ako to načrtáva samotný názov, zbierka testov je určená predovšetkým zahraničným záujemcom o slovenčinu (úroveň B1 – mierne pokročilí). Keďže štúdium cudzích jazykov zaznamenáva v posledných rokoch – vzhľadom na jeho praktické využitie v každodennej realite – veľký záujem, každá publikácia z tejto oblasti je vítaným prínosom.

Z formálneho hľadiska je publikácia štruktúrovaná do 40 testových úloh, tematicky a obsahovo zameraných na slovenskú gramatiku – predovšetkým javy z morfológie – a slovenskú lexiku (opierajúc sa o dostupné učebnice slovenčiny pre cudzincov /uvedené v použitej literatúre/). Každý test pozostáva z 30 zatvorených otázok, uplatňujúc princíp výberu jednej správnej odpovede zo štyroch možností (napr. test č. 2, úloha č. 1 – Vyberte správnu odpoveď: Na oblohe svietil *a) bledá b) bledé c) bledí d) bledý* mesiac.). Okrem vyhodnotenia testových otázok ponúka autorka priestor aj na vlastné poznámky. V záverečnej časti sa nachádza kľúč k testom.

Morfosyntaktická problematika je prezentovaná v prvých 25 testoch. Ich tvorba a usporiadanie zohľadňuje slovnodruhovú kritérium, počnúc substantívami a končiac partikulami na osi flektívne a neflektívne slová, resp. partes orationis. Nevenuje sa osobitná pozornosť interjekciám, ktoré nielen z hľadiska morfológického, ale aj lexikálneho, sémantického a syntaktického stoja mimo uvádzaného triedenia.

Stupeň ovládania slovnej zásoby je obsiahnutá v druhej časti zbierky tvoriacej súbor 5 testov. Okrem bežných slov a slovných spojení dostali svoje zastúpenie frazeologické jednotky, slovenské príslovia a porekadlá, čím sa čiastočne upriamila pozornosť aj na problematiku vo vzťahu priame – nepriame pomenovania, denotatívny – konotatívny význam a pod.

Tretiu časť predstavuje 10 záverečných testov umožňujúcich súhrnné opakovanie a zároveň overenie získaných jazykových vedomostí, zručností zo slovenskej gramatiky a slovnej zásoby. Autorka ponúka možnosť využiť ich (po zohľadnení ďalších aktivít zameraných na overenie úrovne jazykovej kompetencie) ako vstupné testy na zaradovanie študentov do jednotlivých jazykových úrovní.

Originálnosť prezentácie a primeraná náročnosť klasifikácie jazykového materiálu spĺňa tak po formálnej, ako aj obsahovej stránke požiadavky kladené na tento typ publikácie. O jej kvalite zaiste svedčí nielen široká paleta vedeckých recenzentiek – odborníčok v oblasti vyučovania slovenčiny ako cudzieho jazyka, ale tiež participácia viacerých jazykových korektoriek na výslednom texte. Môžeme len súhlasiť s autorkou, že prezentovaná zbierka testov poslúži „nielen pre samotných študentov pri čiastkovom precvičovaní ich jazykovej kompetencie, ale aj pre učiteľov a lektorov slovenčiny v oblasti jazykovej prípravy cudzincov, študentov i krajanov na všetkých typoch škôl“ (s. 9).

Eva Čulenová

SPRÁVY A INFORMÁCIE

Dvadsať rokov odboru prekladateľstvo a tlmočníctvo na UMB

V tento akademický rok si pripomíname dvadsať rokov vzniku odboru prekladateľstvo a tlmočníctvo na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici. Tento odbor sa po prvýkrát otvoril v akademickom roku 1997/1998 na Filologickej fakulte UMB. Profilácia tohto odboru sa od začiatku orientovala na prekladateľskú, tlmočnícku, lingvistickú a literárno-kultúrnu prípravu budúcich translatológov. Pôsobili na nej známe osobnosti z oblasti lingvistiky, translatológie a literárnej vedy z banskobystrického i mimobystrického prostredia. Fakultu postupne viedli doc. Michal Mika (prvý dekan Filologickej fakulty), doc. Ján Vilikovský, prof. František Alabán a napokon doc. Janka Klincková.

V roku 2007 došlo v rámci organizačných zmien k fúzii Filologickej fakulty UMB a Fakulty humanitných vied UMB. Študijný odbor prekladateľstvo a tlmočníctvo však ostal zachovaný a začal sa realizovať na Fakulte humanitných vied UMB na šiestich jazykových katedrách. Od 1. 1. 2014 sa FHV UMB pretransformovala na Filozofickú fakultu UMB. V rámci novej organizačnej štruktúry vznikla aj Katedra translatológie FF UMB. Dnes sa prekladateľstvo a tlmočníctvo vyučuje na Filozofickej fakulte UMB na katedrách anglistiky, germanistiky, romanistiky (francúzština, španielčina, taliančina), slovanských jazykov (ruština a poľština) a translatológie. K prvému a druhému stupňu sa pripojil i tretí stupeň štúdia a dnes už máme aj prvých doktorandov v odbore translatológia. Dodajme, že garantkou celého odboru prekladateľstvo a tlmočníctvo je uznávaná profesorka Larisa Sugay, expertka na literárnu vedu, preklad a kulturológiu.

Odbor prekladateľstvo a tlmočníctvo sa snažíme neustále napájať na potreby praxe – aj z toho dôvodu sme si nechali akreditovať v spolupráci FF UMB a EF UMB program Nemčina pre preklad v hospodárskej praxi, v súčasnosti sú v akreditačnom konaní programy so zameraním na angličtinu a na tri románske jazyky (francúzsky, španielsky a taliansky) v hospodárskej praxi. Nový študijný program podala do akreditácie aj Katedra translatológie FF UMB. Ďalší dôležitý aspekt sú praxe a stáže našich študentov – môžu ich absolvovať buď v prekladateľsko-tlmočníckej agentúre FF UMB alebo v početných agentúrach, zahraničných firmách a iných organizáciách, v ktorých si overia svoje vedomosti z oblasti jazyka, prekladu a tlmočenia.

Naši študenti sú mimoriadne úspešní v prekladateľských olympiádach (umiestňujú sa vždy na prvých miestach) už počas štúdia a rovnako aj v samotnej praxi, o čom svedčia spätné referencie od zamestnávateľov.

Fakulta ostala v kontakte s mnohými absolventmi tohto odboru prostredníctvom Klubu ALUMNI či na základe osobných kontaktov. V profesionálnej sfére sa naši absolventi uplatnili ako prekladatelia a tlmočníci, pracovníci v zahraničných firmách, európskych inštitúciách, kultúrno-spoločenských organizáciách, v diplomacii či v univerzitnom prostredí. Spomeňme aspoň niektorých – napr. úspešného absolventa študijného programu anglický jazyk a kultúra a arabský jazyk a kultúra Marka Briešku, ktorý tri roky pôsobil ako lektor slovenského jazyka na univerzite Ain Shams v Káhire, venuje sa prekladu umeleckých textov z arabčiny do slovenčiny, dnes je diplomatom v Španielsku. Martin Kubuš prekladá umeleckú literatúru z angličtiny, Jaroslava Hříbková-Bertolasi z taliančiny. Ďalší absolventi odboru prekladateľstvo a tlmočníctvo sa venujú odbornému prekladu v rôznych prekladateľských agentúrach, v zahraničných firmách a organizáciách, v médiách (Samuel Marec), ďalší ostali pôsobiť na banskobystrickej univerzite ako vysokoškolskí učitelia (Ivan Šuša, Ľubica Pliešovská, Miroslava Melicherčíková, Martin Djovčoš, Martin Kubuš, Ladislav György,

Katarína Krejčí, Dana Ďurovková, Zuzana Angelovičová a ďalší), niektorí pôsobili aj na zahraničných univerzitách (Ivan Šuša, Ladislav György).

Vo vedeckej oblasti by sme mohli spomenúť organizovanie medzinárodnej vedeckej konferencie Preklad a tlmočenie, Odborná komunikácia v zjednotenej Európe, romanistickú konferenciu Studia Academica Beliana, viaceré konferencie z oblasti slovanských jazykov a iné, v popularizačnej činnosti by sme radi vyzdvihli Prekladateľské soireé s úspešnými prekladateľmi umeleckej literatúry. Naši odborníci sa venujú všeobecnej translatológii (Vladimír Biloveský, Anita Huťková), odbornému prekladu a tlmočeniu (Zuzana Bohušová, Alena Ďuricová, Miroslava Melicherčíková, Anita Račáková), umeleckému prekladu, dejinám prekladu, iminonárodným literatúram a medziliterárnym vzťahom (Larisa Sugay, Ivan Šuša, Ľubica Pliešovská a i.)

Odbor prekladateľstvo a tlmočníctvo je nosným pilierom štúdia na Filozofickej fakulte a svojím charakterom, odbornosťou pedagógov, prepojenosťou s praxou a vysokou uplatniteľnosťou študentov patrí medzi obľúbené a úspešné študijné odbory, ponúkané na FF UMB.

Vladimír Biloveský – Ivan Šuša

Jubilujúca profesorka Larisa Sugay

... sú ľudia, ktorí sa v našom živote objavia náhle, akoby náhodou, a ani netušíme, a ani oni to netušia, s akou vážnou misiou. Vstúpia do nášho života ako poslovia vzdialených galaxií, ako zvestovatelia sotva tušených sfér, aby možno nechceným gestom pozmenili konšteláciu našich hviezd.

Mali sme to šťastie prežiť nejednu chvíľu takej istoty a radosti. Aj do nášho života vstúpilo viacero takých ľudí. Nebolo ich mnoho ani málo.

Nikdy sme Vám to nepovedali ani nenapísali, ale takým človekom, napriek tomu, že sme vás stretli iba zdanlivo nedávno, ste pre nás Vy, Larisa Anatolievna. Možno nechtiac, a z hľadiska bežnej logiky určite náhodne, zaujali ste v našich životoch miesto, aké sa môže dosiahnuť snád' len pokrvným príbuzenstvom.

Myslenie nie je prepych,
ale jediná životná dôstojnosť.
Ak táto planéta zahynie,
tak potom na nedostatok
lásky a myslenia.

Larisa Anatolievna Sugay, doktorka filologických vied, sa narodila 22. novembra 1952 v Moskve. V roku 1976 absolvovala štúdium ruského jazyka a literatúry na Filologickej fakulte Moskovskej štátnej univerzity M. V. Lomonosova. V roku 1985 ukončila externé štúdium aspirantúry MGU M. V. Lomonosova a v roku 1999 získala vedeckú hodnosť doktora vied v Inštitúte svetovej literatúry A. M. Gorkého Ruskej akadémie vied. Hodnosť profesora jej bola udelená na základe rozhodnutia Ministerstva školstva Ruskej federácie 10. októbra 2001. Prioritnou oblasťou vedeckého bádania profesorky Larisy Sugay sú dejiny literatúry a umenia 19. a začiatku 20. storočia, teória a dejiny kultúry Ruska, kulturológia, ruský román, čítanie ruskej poézie a translatológia. Zároveň je aj významnou odborníčkou tvorby N. V. Gogoľa. K 200. výročiu spisovateľovho narodenia dostala profesorka Sugay pamätnú medailu Múzea N. V. Gogoľa v Moskve. Larisa Sugay je autorkou 6 samostatných vedeckých prác a monografií, viac než 120 vedeckých štúdií, 10 učebníc a učebných textov. Spomeňme niektoré hlavné práce Larisy Sugay, napr. „Gogol' i simvolisty“ (1999, 2001); „Chrestomatia po literaturnoj kritike dľa škol'nikov i abiturientov“ (1997; 1998; 2000); „Vsiu žizn' ja živu Gogolem...“ (2013); „Istorija Rossii v chudožestvennyh obrazach“ (2015); kapitoly venované ruskej literatúre a kultúre v „Istorii kul'tur slavjanskich jazykov“.

Larisa Sugay sa na Slovensku venuje problematike rusko-slovenských kultúrnych vzťahov i oblasti translatológie. Slovensko pre ňu odkrylo nové oblasti tvorby. Pre milovníkov poézie a umeleckého slova Larisa Anatolievna pripravila dve zbierky básní „Medvedica: Stichi i perevody“ (2013); „Venki sonetov“ (2013). Svetlo sveta tak uzreli vlastné verše profesorky, ako aj do ruštiny prebásnené verše Sládkoviča, Botta, Válka, Mihálíka, Rúfusa a iných slovenských a anglických majstrov pera.

Značnú časť svojej výskumnej činnosti venuje profesorka Sugay sprístupňovaniu zatiaľ nepublikovaných diel ruských autorov. Do dnešného dňa boli vďaka nej zverejnené texty ruských symbolistov I. A. Annenského, V. J. Briusova, Andreja Belého, D. S. Merežkovského, Akima Volynského a i. Larisa Sugay je aj autorkou teoretických prác A. Belého „Simvolizm kak miroponimanie“ (1994) – knihy, ktorá získala svetové uznanie. Je členkou kolektívu zostavovateľov a autorkou komentárov „Sobranija sočinenij Andreja Belogo“; v tomto roku vyšiel ďalší diel „Arabeski. Lug zel'onyj“ s jej komentármi a doslovom. Bola hlavnou redaktorkou časopisu „Vestnik slavjanskich kul'tur: Naučnyj i literaturno-chudožestvennyj al'manach“ (2002 – 2006). Viedie medzinárodný kolektív „Russkij simvolizm i mirovaja kul'tura“, vďaka ktorému vyšli štyri zborníky vedeckých prác:

1. „Puškin kak simbol ruskoj kul'tury“ (2000); 2. „Russkij simbolizm i mirovaja kul'tura“ (2001); 3. „Russkij simbolizm i mirovaja kul'tura“ (2004); 4. „Russkij simbolizm i mirovaja kul'tura“ (2009).

Od roku 2007 Larisa Sugay pracuje na Katedre slovanských jazykov FHV UMB. Prednáša dejiny a kultúru Ruska, vedie semináre venované ruskému románu, ruskej poézii atď. Pod jej vedením v roku 2011 vznikol divadelný súbor „U Lukomoria“, ktorý úspešne vystúpil s poeticko-hudobnými pásmami „O, Rus moja“, „Skaz pro Fedota – streľca“ nielen na pôde našej fakulty, ale napr. aj v Ruskom centre vedy a kultúry v Bratislave, v Štátnej vedeckej knižnici v Banskej Bystrici.

Bohatá je aj vedeckovýskumná a grantová činnosť Larisy Sugay: bola vedúcou alebo členkou medzinárodných projektov Dejiny kultúr slovanských národov (2002 – 2008); Ruský symbolizmus a svetová kultúra (2002 – 2012); Na hraniciach storočí, štýl života a paradigma kultúry (2002 – 2007); Slovanstvo na križovatke kultúr a civilizácií (2007 – 2009); vedúca grantových projektov Poetika Dostojevského v ruskom umení prvej tretiny 20. storočia (Moskva, 2004); Tradičné strofické formy a žánrovo-strofické jednotky v ruskej poézii 20. – 21. storočia (Stavropol', 2009 – 2013); Dejiny Ruska v umeleckých obrazoch (Fond Russkij mir, Moskva, 2013 – 2015).

Za svoju pedagogickú a vedeckovýskumnú činnosť profesorka Larisa Sugay bola v roku 2012 ocenená Cenou rektorky Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici; v roku 2015, pri príležitosti 135. výročia narodenia Andreja Belého, Múzeum A. S. Puškina v Moskve udelilo Larise Sugay Pamätnú medailu.

Pri príležitosti životného jubilea Larisy Sugay (2017) odovzdal dekan Filozofickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici prof. PaedDr. Karol Górnér, PhD. profesorku Ďakovný list Filozofickej fakulty UMB. Ocenil jej prínos pre fakultu v oblasti garantovania odboru prekladateľstvo a tlmočníctvo, rozvoja rusistiky a slovensko-ruských medzikultúrnych a medziliterárnych vzťahov.

Profesorka Sugay patrí medzi významné a medzinárodne uznávané osobnosti v oblasti literárnej vedy, umeleckého prekladu a kulturológie. Pre nás, kolegov profesorky Sugay, ale aj pre študentov-rusistov sú stretnutia s ňou zážitkom a darom; vďaka jej múdrosti sme uvideli a pochopili veľa z toho, čo ľuďom s menším srdcom tak často býva odopreté... Ďakujeme Vám, pani profesorka!

Anton Repoň

K jubileu pani profesorky sa pripája aj redakcia časopisu Nová Filologická revue a želá jej veľa zdravia a tvorivých vedeckých síl v oblasti literárnej vedy, translatológie i rusistiky.

Vedecký časopis **NOVÁ FILOLOGICKÁ REVUE**
vydáva

Filozofická fakulta

Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Časopis vychádza 2x ročne – v posledný júnový a predposledný decembrový týždeň

Príspevky do 1. čísla upravené podľa pokynov posielajte vždy **do 20. marca**
a do 2. čísla **do 20. septembra** na adresu nova.filologicka.revue@gmail.com.

Neupravené príspevky nebudú uverejnené.

Za jazykovú správnosť príspevkov zodpovedajú autori.

NOVÁ FILOLOGICKÁ REVUE

Pokyny pre autorov

Jazyk	Príspevky môžu byť napísané v jazyku, ktorý sa vyučuje na FF (slovenský, anglický, nemecký, ruský, francúzsky, španielsky, taliansky, maďarský, poľský)
Na začiatku príspevku označiť sekciu:	Literárnovedná; lingvistická; translatická; kulturologická; recenzie; informácie o konferenciách; seminároch a kolokviách; kronika
Formát súboru	Microsoft Word 2007 - *.DOCX
Speciálne symboly a znaky, ktoré nie sú obsiahnuté v unicode znakovej sade, zahrnúť ako obrázky. V prípade väčšieho počtu symbolov vložte celú tabuľku ako jeden obrázok.	
Písmo	12, Times New Roman
Riadkovanie	1,5
Odseky	Na začiatku každého odseku alebo logického celku odsadenie 1,5 cm
Zarovnanie	Do bloku
Hlavička	NÁZOV PRÍSPEVKU (kapitálky, bold, veľkosť 14, centrovane, riadkovanie 1,5) Vynechať riadok (1,5) Meno autora (bold, veľkosť 12, zarovnanie vľavo, riadkovanie 1), Vynechať riadok (1) Inštitúcia - pracovisko, mesto (bold, veľkosť 12 zarovnanie vľavo, riadkovanie 1) e-mail vynechať riadok (1,5) Kľúčové slová – 3-5 kľúčových slov v slovenčine a angličtine Vynechať riadok Text (text môže byť členený do kapitol a podkapitol)

	<p>Príklad:</p> <p style="text-align: center;">O REFLEXII TEÓRIE PREKLADU ODBORNÝCH TEXTOV NA SLOVENSKU</p> <p>Vladimír Biloveský</p> <p>Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica, vladimir.bilovesky@umb.sk</p> <p>Kľúčové slová: preklad, interdisciplinarita, translatológia Key words: translation, interdisciplinarity, translatology</p>
Text príspevku	Times New Roman, veľkosť 12, riadkovanie 1,5; zarovnané okraje Text členiť na odseky, kapitoly, resp. podkapitoly
Formát strany	Normalizovaná strana (30 riadkov, 60 znakov). Rozsah štúdie: minimálne 10 strán (pri riadkovaní 1,5)
Poznámky za príspevok	Poznámky v texte označujte (1), (2)... Umiestňujte ich na koniec textu pred zoznam literatúry. Nepoužívať poznámky pod čiarou!
Literatúra: Zoznam literatúry uvádzať v abecednom poriadku, prosíme nečíslovať	<p>za textom vynechať riadok(1,5)</p> <p>LITERATÚRA (Times New Roman, bold, veľkosť 12, riadkovanie 1, zarovnané okraje)</p> <p>Vynechať riadok (1)</p> <p>Knižná:</p> <p>VILIKOVSKÝ, J.: <i>Preklad ako tvorba</i>. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1984, 240 s.</p> <p>Časopisecká:</p> <p>VILIKOVSKÝ, J.: <i>Preklad jazykovej špecifiky</i>. In: Revue svetovej literatúry, 16,1980, č. 6, s.170-176.</p> <p>Štúdia v zborníku:</p> <p>VILIKOVSKÝ, J.: <i>Slovenské preklady Poeovho havrana</i>. In: Preklad a tlmočenie 3. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie v dňoch 20. a 21. júna 2001 v Banskej Bystrici. Banská Bystrica: Filologická fakulta UMB, 2001, s. 12-40.</p> <p>(Times New Roman, veľkosť 12, riadkovanie 1, zarovnané okraje)</p>
Resumé: 1/ v angličtine, ak je príspevok v slovenčine; 2/ v slovenčine alebo angličtine, ak je príspevok v cudzom jazyku	<p>Za literatúrou, vynechať riadok (1,5)</p> <p>Resumé (Times New Roman, bold, veľkosť 12, riadkovanie 1, zarovnané okraje)</p> <p>Vynechať riadok (1)</p> <p>Text resumé (Times New Roman, veľkosť 12, riadkovanie 1, zarovnané okraje)</p> <p>Prosíme uviesť názov príspevku v jazyku resumé.</p>

NOVÁ FILOLOGICKÁ REVUE
(*New Philological Review*)

Published by

Faculty of Arts

of

Matej Bel University in Banská Bystrica (Slovakia)

Published semi-annually.

Please submit your papers for the 1st edition by **20 March** and for the 2nd edition (according to these specifications) by **20 September** to:

nova.filologicka.revue@gmail.com

Papers not adhering to these specifications will not be published.

Authors are responsible for the linguistic accuracy of their papers.

NOVÁ FILOLOGICKÁ REVUE	
Instructions for authors	
Language	Papers can be submitted in any language taught at the Faculty of Arts (Slovak, English, German, Russian, French, Spanish, Italian, Hungarian, Polish)
Document format	Microsoft Word 2007 - *.DOCX
Symbols and characters not contained in the Unicode Character Set must be inserted as pictures. In the case of several such symbols, insert the whole table as a picture.	
Please state the appropriate section at the beginning of your paper: Literary criticism; linguistics; translation studies; culturology; reviews; conference, seminars and colloquium information; chronicle	
Font	Times New Roman, 12 point
Spacing	1.5
Paragraphs	Please set an indent of 1.5 cm at the beginning of each paragraph or semantic unit
Text alignment	Justified
Heading	TITLE OF THE ARTICLE (in capitals, bold, 14-point font, centred, 1.5 spacing) One blank line (spacing 1.5) Name of the author (in bold, 12-point font, left aligned, spacing 1) One blank line (spacing 1) Institution – place of employment, city (in bold, 12-point font, left aligned, spacing 1) E-mail address One blank line (spacing 1.5) Key words (3-5) Text...

	<p>Example:</p> <p style="text-align: center;">O REFLEXII TEÓRIE PREKLADU ODBORNÝCH TEXTOV NA SLOVENSKU</p> <p>Vladimír Biloveský</p> <p>Faculty of Arts, Matej Bel University in Banská Bystrica vladimir.bilovesky@umb.sk</p> <p>Key words: translation, interdisciplinarity, translatology</p>
Text of the paper (min. 10 pages)	<p>Times New Roman, 12-point font, spacing 1.5, justified alignment.</p> <p>Please organize the text of your paper into paragraphs, chapters and sub-chapters (if needed).</p>
Page format	Standard page (30 lines, 60 keystrokes each)
Endnotes	<p>Please mark the endnotes, e.g. (1), (2), etc.</p> <p>Place them at the end of the text before the bibliographical references.</p>
<p>Bibliography: Please state in alphabetical, not numerical order.</p>	<p>One blank line after the text (1.5 spacing)</p> <p>Bibliography (Times New Roman, in bold, 12-point font, spacing 1, justified alignment)</p> <p>One blank line (spacing 1)</p> <p>Monograph: VILIKOVSKÝ, J.: <i>Preklad ako tvorba</i>. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1984, 240 p.</p> <p>Journal: VILIKOVSKÝ, J.: <i>Preklad jazykovej špecifiky</i>. In: <i>Revue svetovej literatúry</i>, 16, 1980, n. 6, p. 170-176</p> <p>Paper in an anthology: VILIKOVSKÝ, J.: <i>Slovenské preklady Poevho havrana</i>. In: <i>Preklad a tlmočenie 3. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie v dňoch 20. a 21. júna 2001 v Banskej Bystrici</i>. Banská Bystrica: Filologická fakulta UMB, 2001, p. 12-40</p> <p>(Times New Roman, 12-point font, spacing 1, justified alignment)</p>
<p>Résumé: 1/ in another language if the paper is in Slovak; 2/ in Slovak or in English if the paper is in another language</p>	<p>After the bibliography leave one line blank (spacing 1.5)</p> <p>Résumé (Times New Roman, in bold, 12-point font, spacing 1, justified alignment)</p> <p>One blank line 1)</p> <p>Text of résumé (Times New Roman, in bold, 12-point font, spacing 1, justified alignment)</p> <p>Please state the title of the paper in the résumé, in the language of the résumé.</p>